

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

kızım Süreyya

kak^{nüs}
hatırat

PRENSES EVA İSFENDİYARİ (1906-1994)

Eva Karl İsfendiyari'nin babası Franz Karl, St. Petersburg'da doğmuş bir Alman'dır. Büyük babası Christian Karl 1860 yılında Almanya'dan Rusya'ya gelir ve Çar II. Alexander'ın isteği üzerine büyük bir silah imalathanesinin yönetimine geçer. Rusya'daki ihtilal sonrası Karl ailesi Berlin'e kaçar. Eva Karl, Berlin'de büyür. Henüz 18 yaşındayken İranlı köklü bir aile olan İsfendiyari ailesine mensup Halil İsfendiyari ile evlenir. Bu evlilikten Süreyya ve Bijan adlarında iki çocuğu dünyaya gelir.

kaknüs yayınları: 412
tarih serisi: 17

ısn: 978-975-256-200-4

1. basım; 2010
İstanbul

kitabın adı: kızım süreyya
yazarı: eva isfendiyari
yayına hazırlayan editör: seda darcan çiftçi
editör yardımcısı: hande yavuz topaç

teknik hazırlık: yusuf yağ
kapak düzeni: cem uygun
iç baskı: alemdar ofset
kapak baskı: milsan
cilt: dilek mücellit

kaknüs yayınları
kızkulesi yayıncılık, tanıtım, hiz., san. ve tic., ltd., şti.
merkez: mimar sinan mah., selami ali efendi cad., no: 5, üsküdar, istanbul
tel: (0 216) 492 59 74/75 faks: 334 61 48
www.kaknus.com.tr e-posta: kitap@kaknus.com.tr
dağıtım: çatalçeşme sk., defne han, no: 27/3, çağaloğlu, istanbul
tel: (0 212) 520 49 27 faks: 520 49 28
www.kaknus.com.tr e-posta: satis@kaknus.com.tr

Prenses Eva İsfendiyari

KIZIM SÜREYYA

Sıradışı Bir Hayatın En Yakın Şahidinden

Türkçesi:

Şirin Rövşev

İçindekiler

Önsöz	9
Kızım Süreyya	13
Süreyya'nın Hayatına Hükmeden İlahî Bir Kanun	13
Yepyeni Bir Âleme İlk Adımlar	14
Yalanlar... Yalanlar...	15
Garip Fakat İlahî Bir Kanun	19
Heyecanla Beklenen Balonun Yıldızı Süreyya Oluyor	19
Maximilian Schell ile Nasıl Tanıştı?	21
Bir Mektup Her Şeyi Değiştiriyor	23
Otelin Mutfak Kapısından Gizlice Çıkıyoruz	24
Ölümle Burun Buruna	26
Senaryo Arkadan Gelecek	29
Süreyya İçin Film Konusu Arıyoruz	30
Akropol'ün Merdivenlerinde	32
Bir Film Yıldızı Doğuyor	35
Via Appia'daki Muhteşem Villamız	35
Paparazzilerin Usandırıcı Takibi	36

Süreyya'ya Estetik Yapıldı Mı?	38
Uygun Senaryonun Peşinde	40
Mutlu Son: Aranan Rol Bulunuyor	42
Kızım Para İçin Aşkını Satmaz	44
Başroldeki Erkek Oyuncu Kim Olacak?	47
Dedikoduların Ardı Arkası Kesilmiyor	49
Para Mı? O Da Ne?	50
Artık Hesabımı Biliyor	52
Başı Kırılma İçin Yuvasına Dönmüştü	54
Özenilecek Bir Hayat Mı?	55
Tabiat Sevgisi	56
Küçük Bir Hatıra	57
Bir Yaz Gecesi Rüyası	58
İlk Güçlükler: Ön yargılar	59
Beklenmeyen Bir Aksilik	60
Evliliğim ve İran'daki Hayatım	61
Kızım Dedelerine Çekmişti	61
Nasıl Prenses Oldum?	62
Evliliğimizin İlk Yılları	63
Kayınvalidemle İlk Karşılaşmam	63
Berlin'den İsfahan'a... ..	64
Haremde On İki Kadın	65
Süreyya Dünyaya Geliyor	67
Zeki Bir Çocuk	68
İsfahan'da Dingin Günler	70
Sihhi Sebepler Yüzünden İran'dan Ayrılıyorum	71
Hayat Düzenimiz Değişmişti	72
Daha On Beş Yaşındayken Artist Olmak İstemişti	74
Caydırıncaya Kadar Akla Karayı Seçtim	75
Süreyya Evleniyor	77
Evlenme Hazırlıkları	77
Süreyya'nın Gelinliği On Beş Kilo Geliyordu	81
Dertli Bir İmparatoriçe	84

İran'da Her An Bir İhtilal Bekleniyor.....	85
Balo Salonunu Yatak Odasına Çevirmişler	88
Şah Daima Etrafında Güzel Kadınlar	
Bulunmasına Dikkat Ederdi	89
Korku Dağları Bekler	90
Sobanın Azizliği	91
Hırsız Balkondan Süreyya'nın Odasına Geçmişti	92
Şöhret Olmanın Derdi	94
Masalın Sonu: Evlilik Bitiyor.....	97
Şah Süreyya'nın Üzerine Evlenmek İstiyor	97
Boşanma Hürriyeti	98
Sonsuz Bekleyiş	99
Bunalımlı Günler Bitmek Bilmiyor	100
Gazetecilerin Kuşatması Altında	101
Tutulmayan Söz	102
Yeni Bir Hayatın Eşiğinde	104
Dedikoducular Boş Durur Mu?	107
Kış Uykusu	109
Tekrar Yollara Düşecek Miyiz?	109
Seçkin Gençler Arasında	110
Prens Orsini ile Flört Etmesine Ses Çıkarmıyorum.....	111
Süreyya İyi Bir Meslek Kadını Olamadı	113
İlk Çalışma Girişimi	114
Dünyanın Her Yanından Hatıralarını Satın Almak İçin	
Telgraflar Yağıyor	116
Yeni Filmine Hazırlanıyor	118
Sonsöz	123
Karakolda Bir Prens	125
İstanbul'un On Güzel Kadını	129
Prens Neslişah.....	130
Perihan Kaleci	131
Leyla Süren.....	133

Belgin Doruk	135
Gelengül Erman	138
Esra Jah	141
Muzaffer Erenus	144
Güler Erenyol	147
Jale Kakmacı	150
Leyla Çelikbaş	153

Önsöz

2003 yılında Prenses Süreyya'nın hatıralarını yayımladığımızda binlerce okurun beğenisini kazandı ve zincir mağazalarda aylarca çok satanlar listesinde yer aldı. Hatta çok sayıda korsan baskısı yapıp piyasaya sürüldü. *Sürgündeki Prenses Süreyya'nın* da yer aldığı hatırat serisiyle Kaknüs Yayınevi olarak Balkanlar, Ortadoğu ve Asya'da coğrafi birlikteliğimiz ve sınır komşuluklarımız olan ülkelerde Osmanlı İmparatorluğu sonrasında kurulan devletlerdeki sosyo-politik hayata dair yaşanmışlıkları Türk okurunun dikkatine sunmayı amaçladık. Dışarıdan bakıldığında oldukça karmaşık gelen burjuvazi, siyaset, aşiret, kabile ilişkileri ve bu ilişkilerin o bölgelerde yaşayan toplumlara yansımaları hep merak uyandırmıştır. Bütün dünyanın yakından takip ettiği iktidar kavgaları, darbe ve devrim hikâyelerinin haber bültenlerinden magazin bültenlerine yansıyan olaylar örgüsünü birincil şahısların kaleminden ya da

ağzından Türk okuruna aktarmak düşüncesiyle yola çıktık. Bu hatıraların birincil ağızdan yazılmış olması aslında bizlere, resmî tarihçiliği dönemsel basın haberciliğinin konjonktürel değerlendirmelerin üzerine çıkarıp olayları yaşamış şahsın ya da aktivistin ağzından dinlemenin farklılığını ve detaylarını görme şansı veriyor.

Kaknüs Yayınevi olarak bu seride, Mısır tarihinin ençalkantılı dönemlerinden 60'lı ve 70'li yılların Mısır'ını Cihan Sedat'ın *Piramit Yolunda Aşkın ve Devrimin Hikâyesi* ve William Stadiem'in *Mısır'ın Son Firavunu Kral Faruk* adlı eserleriyle anlattık. Bu hatırat dizisini hazırlarken, aslen Fars kökenli olan, son iki yüzyıldır Pakistan'da yaşayan, dünya çapında etkili İsmailî tarikatının lideri III. Ağa Han Sultan Muhammet Şah, siyasetle ve dünya sosyetesıyla olan ilişkisi ile sürekli karşımıza çıkıyordu. Bu nedenle, Sultan Muhammet Şah'ın hayatını anlatan *Ekselansları Ağa Han* adlı eseri de seriye ekleme ihtiyacı duyduk. İran izlenimleri için Prenses Süreyya'nın *Sürgündeki Prenses Süreyya* adlı eserini; Suudi Arabistan üzerine ise H.C. Armstrong'un *Abdülaziz bin Suud: Arabistan Kralı'nın Yaşam Öyküsü* adlı eserini yayımladık. Ortak kültürümüz ve komşuluk ilişkilerimiz olan bu ülkeler hakkında yukarıda da belirttiğimiz düşüncelerle hazırlanmış bu kitaplar arasında, okuyucularımızdan en çok ilgiyi, Süreyya'nın anıları gördü. *Sürgündeki Prenses Süreyya* adlı eser, mazlum bir prensesin kitabı olarak, 1950'li ve 1960'lı yıllarda dünya basınında ve Türk basınında geniş yer bulan Prenses Süreyya'nın trajik yaşamı öyküsünden kesitler içeriyor. Birkaç kez Türkiye'yi

de ziyaret eden Prenses Süreyya'nın hikâyesi özellikle o dönemleri yaşamış okuyucuların ilgisini çekti. Dünya kamuoyunda Süreyya'nın hayatına olan ilgi bazen öyle boyutlara varmış, Prenses ve ailesi hakkında öyle haberler çıkmıştır ki hem Süreyya hem de annesi, anılarını yazma gereğini duymuşlardır. Hatta İran Şahı Rıza Pehlevi de iki cilt hâlinde kendi hatıralarını kaleme almıştır.

Prenses Eva İsfendiyari'nin kızıyla ilgili anılarını anlattığı *Kızım Süreyya* adlı bu kitaba, dönemin en popüler dergilerinden olan haftalık *Hayat* mecmuasında 1965 yılında yayımlanan *İstanbul'un On Güzel Kadını* adlı yazı dizisi de eklendi. Her ülkenin belli başlı şehirlerinde güzel, zarif, şahsiyet sahibi bazı seçkin hanımlar vardır. Bu hanımlar giyimleri kuşamları, hareketleri, sosyal alandaki faaliyetleriyle yaşadıkları toplumu ve özellikle kendilerine yakın olan çevreleri etkilemişlerdir. Takdir edildikleri kadar taklit de edilmişlerdir. Dillere destan güzelliğiyle ün yapan Prenses Süreyya ile aynı dönemde yaşamış Türk sosyetesinden bu on güzide hanımla “güzellik” üzerine yapılan röportajlar, güzellik anlayışına değişik yorumlar getiriyor.

Kaknüs Yayınları, 2010

Kızım Süreyya

Süreyya'nın Hayatına Hükmeden İlahî Kanun

Bir kızınız dünyaya geldiği zaman babası ile ona Süreyya adını verdik. Süreyya, “Yedi Yıldız” anlamına gelir ve Batı’da “Büyük Ayı” diye isimlendirilen yedili takımyıldızın bizdeki adıdır. İşin tuhafı, yedi sayısının onun hayatında oynadığı önemli rolü ben sonradan, bu yazı dizisini kaleme aldığım sırada fark ettim.

Gerçekten de kızım Süreyya’nın yaşayışı, her yedi yılda bir kendini hatırlatan, garip fakat ilahî bir kanunun etkisi altında gibidir: 12 Şubat 1951 tarihinde İran Kraliçesi olmuştu. Ne acıdır ki tam yedi yıl sonra yine aynı gün, İran Sarayı’nı terk etmek üzere son hazırlıklarını yapacaktı. Milano’da, 12 Şubat 1965’in ilk saatlerinde, ilk filminin gala gecesinde hazır bulunup sokağa adımını attığında aradan bir yedi yıl daha geçmiş olacaktı...

Annesi olduğum hâlde, bu üçüncü yedi yıllık dönemde hayatının yepyeni bir hedefe yönelişi hakkında hiçbir yorumda bulunmayacağım. O artık kendi mutluluğunu ve geleceğini

kendi elleriyle kurma aşamasına geçmişti. Benim tek yapacağım, heyecanla olacakları beklemek ve onun için dua etmektir.

Yepyeni Bir Âleme İlk Adımlar

Süreyya'nın bir artist olarak film dünyasındaki ilk adımlarının hayli tartışma uyandırdığını ben de kabul ediyorum. Milano'nun Nuovo Tiyatrosu'nda yapılan galadan sonra, kızımın topladığı alkışın daha hararetli olmasını çok isterdim. Bu arada bazı İtalyan film eleştirmenlerinin, Süreyya'dan pek de övgüyle bahsetmediklerini gizlememe lüzum yok. Fakat topluluk önüne çıkmaya karar verenler, her zaman çiçek buketleriyle karşılanmayacaklarına kendilerini önceden alıştırmağalıdır.

Süreyya'ya beyaz perdede böylesine büyük bir şans verilmesi, herhangi bir genç kız veya kadınınkinden daha kolay oldu. Bunda Süreyya adı ve şöhretinin büyük rolü vardı. Ancak biz, bu şöhretin faydası kadar zararını da gördük.

Bütün bir yıl boyunca, onun sinema artisti olma kararı hakkında bin bir türlü laf edildi. Büyük bir çoğunluk, onun, ilk filminin sonunda kendini sinema dünyasına bir Greta Garbo veya bir Sophia Loren gibi kabul ettireceğini ummuştu.

Böyle bir tahminin gerçekte en küçük bir ilişkisi olamazdı. Greta Garbo, yetenekli bir artist olarak dikkatleri üzerine toplamadan önce üç ya da dört film çevirmişti. Sophia Loren, Brigitte Bardot ve diğer beyaz perde şöhretleri için de durum aynıydı. Süreyya'nın bu konuda yegâne istisna olması beklemezdi. Fakat Süreyya, bu işe yeni başlayan herhangi birinden çok daha fazla başarı gösterdi. Sinemaya meraklıyım; otuz yıldır hiçbir önemli filmi kaçırmadım diyebil-

rim. Bu otuz yılı içinde, herhangi bir artistin üç değişik ve üstelik birbirine zıt rolü canlandırmasını gerektiren ilk filminde, böylesine parlak bir oyun sergilediğini hatırlamıyorum.

Aslında yapımcı ve yönetmenden makyajcıya ve kostümleri hazırlayan terziye kadar herkes onun başarısı için çalıştı. Fakat bütün bu yardımlar, Süreyya'nın gayreti olmadan sonuçsuz kalabilirdi.

Bir anne olarak tarafsız kalamayacağımı düşünüp bu konuda sözüne güvenebileceğim şahıslara Süreyya hakkındaki değerlendirmelerini sordum. Hepsi de hemen hemen aynı şeyleri söylediler. Süreyya'nın tekniği biraz zayıftı. Kamera karşısındaki duruşu, zamanla edinilen tecrübeden yoksun olduğunu gösteriyordu. Buna rağmen sinema artisti olabilmek için doğuştan kabiliyetliydi.

Bu arada onu çok övenler de oldu. Fakat Süreyya bunların hiçbirine kulak vermedi. Eksiklerini kendi çalışması ve gayretiyle giderebileceğini biliyordu. Hiç unutmam; filmin son sahnelerinin çekimi sırasında Süreyya şiddetli bir gribe tutulmuştu. Ateşi olduğu hâlde çalışmalara ara verdimedi, filmin kendisi yüzünden gecikmesini istemedi.

Ancak o kadar hâlsiz düştü ki film tamamlanıp Münih'e döndükten sonra uzun süre dinlenmesi gerekti.

Gala arifesinde Süreyya yine hastalandı. Fakat yapımcı Dino de Laurentiis, galada Süreyya'nın da bulunacağını önceden ilan ettiği için, kızım bütün enerjisini toplayıp kendisini bekleyen halkın karşısına çıktı.

Yalanlar... Yalanlar...

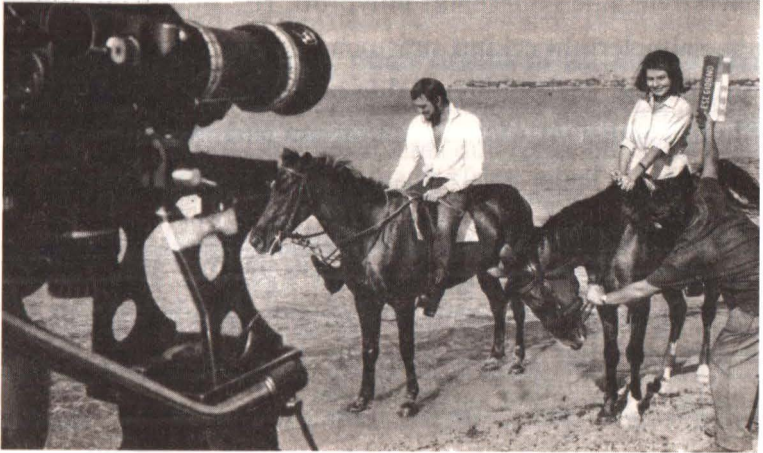
İki yıl önce Süreyya hatıralarını yazıp yayınlattığı zaman artık rahat bırakılacağını umuyordu. Her şeyi büyük bir sa-

inimiyet ve açıklıkla anlatmış, böylece merak konusu olmaktan kurtulabileceğini sanmıştı.

Fakat ne kadar yanıldığını çabuk anladı. Bir mumya gibi köşeye çekilmeye razı olsaydı belki bir dereceye kadar rahat bırakılırdı. Ne var ki yaşayan ölü durumuna geçemeyecek kadar genç ve canlıydı. Hoş, öyle de olsa, ben onun dedikodulardan yakasını sıyrabileceğine ihtimal vermiyorum. Bu defa gazetelerde büyük başlıklarla “Süreyya’yı Saran Esrar Perdesi”, “Sabık İran Kraliçesi’nin Gizli Hayatı” gibi hayali tefrikaların yayınlandığını görecektik.

Kızımın, hatıralarını, Şah’ın ikiz kardeşi Prenses Eşrefi yermek için kaleme aldığı bile iddia edildikten sonra daha ne denebilir ki?

Kaldı ki ben, çok emin bir kaynaktan, Şah’ın bu hatıra serisini zevkle okuduğunu öğrenmiş bulunuyorum. Sermayesi yalnız skandal olan bir kısım yayın organları, Süreyya

“Bir Kadının Üç Yüzü” filminin ilk bölümünde, Süreyya’nın rol arkadaşı Richard Harris’ti. Dedikoducular ikisine bir aşk macerası yakıştırmakta gecikmedi.

film çevirmeye başladığı günden itibaren dedikodu ve iftira üretmeye geçtiler.

Bu arada bazı gazeteler onun, rol arkadaşı Richard Harris'le seviştiğini, kimi de onunla hiç geçinemediğini yazdı! İşin aslı ise bambaşkaydı. İlk çekim gününün akşamı, kızım aynı taksi ile otele döndükleri sırada rol arkadaşına, adını doğru dürüst telâffuz edemediği için serzenişte bulunmuş. Harris de yarı alaycı bir üslupla, “Ne yapalım güzelim, madem ismini doğru dürüst söyleyemiyorum, ben de bundan sonra sana Prenses derim. Böylesi senin için de benim için de daha kolay olur” cevabını vermiş.

Amerikalılarla İngilizlerin çoğu, onun adını doğru söyleyemez ve ona “Soroya” derler. Fakat kızım kimseye şikâyetini şahsen söyleyecek karakterde bir insan değildir. Bazı meseleleri büyütmemek için üzerinde bile durmaz, kendini küçültecek hareketlerden kaçınır.

Özel hayatında işlerini takip etmeyi, sekreteri Marie-Louise Sagemühl'e bırakır. Birine bir şey söylenecekse bunu Marie-Louise söyler. Dış münasebetlerini ise Maximilian Schell'in kız kardeşlerinden biri ile nişanlı olan Edinond Saran adında bir Lübnanlı yönetir.

Kaldı ki kızımın rol arkadaşı Richard Harris'i, Süreyya'nın ayarındaki bir hanımla münakaşaya girişmeyecek ve onu alaya almayacak kadar kibar ve seviyeli bir erkek olarak tanıdım. Kendisi, herhangi bir gönül macerası düşünmeyecek kadar da eşine ve çocuklarına bağlıdır. Bu arada Lord Ogmore'un öz yeğeni olduğunu ve dolayısıyla onun da asil bir aileden geldiğini belirteyim.

Bir basın toplantısında Richard Harris'in söylediği sözler, birçok gazetede yayınlandı:

“Prenses Süreyya'nın sırf vakit geçirmek amacı ile film çevirdiği sanılmasın. Onda, pek az insanda rastladığım bir sanatçı haysiyeti gördüm. Daha önce film çevirmemiş olmasını hiç yadırgamıyorum. Marilyn Monroe, Brigitte Bardot, Grace Kelly gibi güzel kadınların dünya çapında birer yıldız ve şöhret hâline getirilmelerini sağlayan unsurlara, o da fazlasıyla sahip.”

Ama bu sözler de kızımı yıpratma gayretlerini durdurmamıştı. Bazı gazeteler, “Süreyya ile Richard Harris'in Atina'da dört hafta süren film çekimlerini, sabık İran Kraliçesi'nin tecrübesizliği yüzünden tekrarlamak gerekti. Prenses Süreyya'nın kötü bir artist olduğu böylece meydana çıktı” diye yazmaktan geri kalmadılar. Oysa film ekibi Atina'da sadece dört gün çalışmıştı ve Akropol sahnelerini izleyen yapımcı Dino de Laurentiis sonuçtan memnun kalmıştı.

Bu arada yine bazı gazetelerde kızıma yakıştırılan uydurma bir beyanat yayınlandı. Şözde, Sardinya Adası'ndaki çalışma sırasında Süreyya bazı İranlı gazetecilere, “Çok mutsuzum. Memleket hasreti bende öyle dayanılmaz bir acı hâline geldi ki, bazı geceler yatağımda ağladığım oluyor. Eğer bu filmde başarısızlığa uğrarsam İran'a döneceğim” demiş.

Bu da yalandı, çünkü Sardinya'da kaldığımız süre boyunca Süreyya hiçbir İranlı gazeteciyle görüşmemişti!

Böylesi pervasızca girilen uydurmacılık ve baltalama faaliyetleri karşısında, ben ondan daha fazla sinirleniyordum. Bu tür yazılar yayımlandıktan sonra, çoğunlukla o beni teselli eder, sakinleştirirdi.

“Açıklama gönder, tekzip et” derdim.

“Böyle bir şey yapmaya ne zamanım var ne de isteğim” cevabını verirdi.

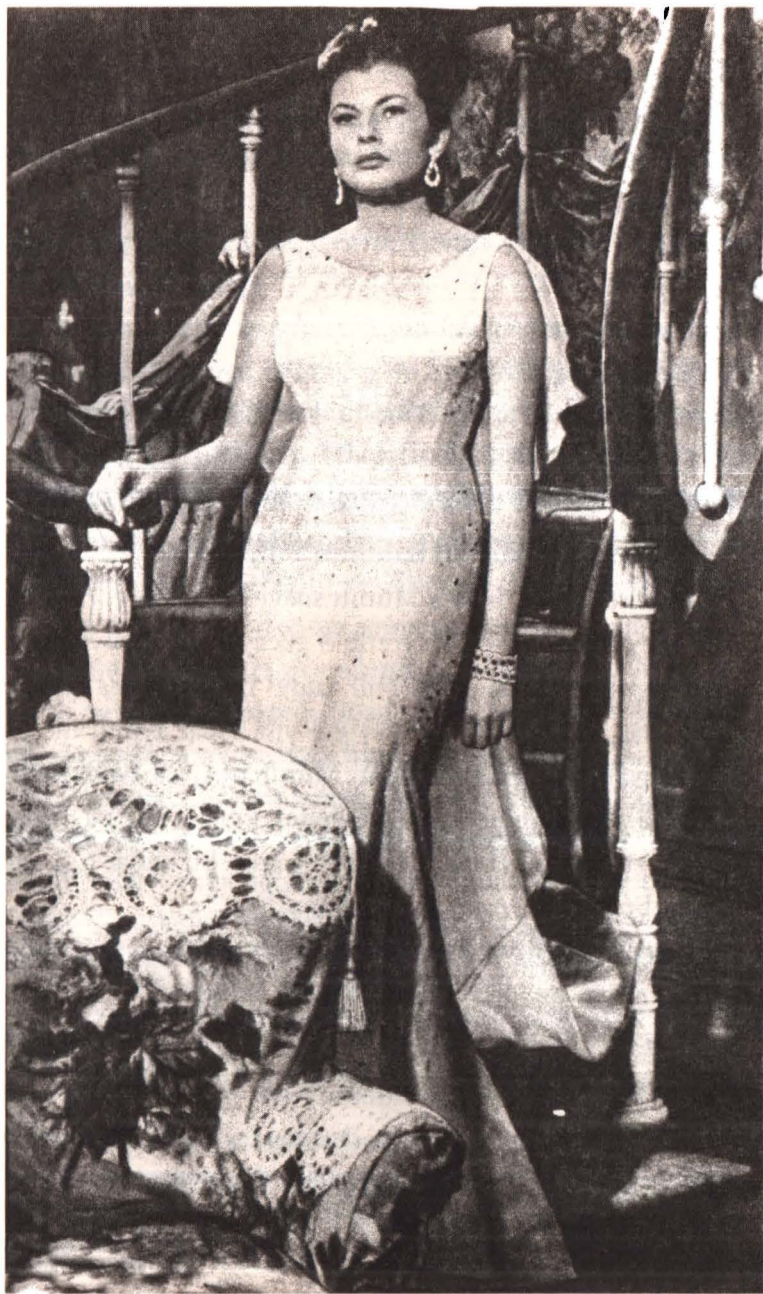
Garip Fakat İlahî Bir Kanun

Heyecanla Beklenen Balonun Yıldızı Süreyya Oluyor

Günlerden beri bütün Münih sosyetesini aynı gecenin sözünü ediyor ve herkes hararetle o geceye hazırlanıyordu. 1 Şubat akşamı yapılacak *My Fair Lady*¹ balosu, koca şehirde âdeta yılın hadisesi olmuştu. 1963 yılı şubat ayının ilk gününü başlatan karnaval mevsimi, Münih'in ünlü Bayerischer Hof Oteli'nin salonlarında düzenlenen kıyafet balosuyla açılacaktı. Yıllardan beri şehirde hiçbir balo bu kadar ilgi görmemiş, böylesi heyecan uyandırmamıştı.

Davetliler otelin giriş kapısı önünde yıldız süslemeli atlı arabalardan iniyorlar; kadınlar eski zaman elbiseleri içinde eteklerini tutarak zarif adımlarla yürürken, erkekler hareketlerini girdikleri kılığa uydurmaya çalışıyorlardı.

¹ Başrollerini Audrey Hepburn ve Rex Harrison'un paylaştığı Oscar ödüllü ünlü romantik müzikal. Konusu, bir profesörün, pazar yerinde rastladığı Eliza isimli çiçekçi kızın, düzgün İngilizce ile görgü eğitimi verilerek tam bir hanımefendi olacağına dair, kendisi gibi dilbilimci olan arkadaşıyla iddia girmesidir (e.n.)

Süreyya'nın gelişi, en az balo kadar hadiseli olmuştu. Kızım, *My Fair Lady*'nin kadın kahramanı Eliza kıyafetindeydi. Yüzyılın başlarında moda olan tarzda nefis bir gece elbisesi giymiş, saçlarının arasına da son derece yaraşan iki tüy iliştiirmişti.

Salonun kapısında görüldüğünde bütün başların ona doğru çevrildiğini bugün gibi hatırlıyorum. Herkes susmuştu. Gözler onun hareketlerini takip ediyordu. Bu ilgi çembereğine rağmen, Süreyya'da en ufak bir şaşkınlık belirtisi sezilmedi. Ağır ağır ilerledi ve bize ayrılan masadaki yerini aldı.

Çok geçmeden davetliler de kendi âlemlerine daldılar.

Maximilian Schell ile Nasıl Tanıştı?

Gece yarısına doğru orkestra *My Fair Lady*'den, "*I could have dance all night*" (Bütün gece dans edebilirim) valsini çalmaya başlayınca, kalın takma bıyıklarıyla kendini Albert Schweitzer-Mark Twain² arası bir tipe benzetmiş olan ince yapılı, uzunca boylu bir erkeğin, yerinden doğrulup Süreyya'ya yaklaştığını gördüm.

Eğilip selam vererek onu dansa davet etti. Fakat Süreyya bir mazeret uydurup yerinden kalkmadı. Kavalyesini çok yaşlı bulmuştu. Adam istifini bozmadı ve reveransını tekerrarlayarak yerine döndü.

Az sonra yakın dostlarım olan bir ailenin masasında aynı şahısla tanıştırıldım. Kendisi ünlü film yıldızı Maximilian Schell'di. Öylesine samimi bir kibarlığı vardı ki ona,

² Albert Schweitzer ömrünü Afrika'ya adanmış bir doktor, filozof, müzisyen ve hayvansever. Çalışmaları Nobel'le ödüllendirildi. Mark Twain ise Amerika'nın ilk ve en şöhretli yazar, eğitimci ve mizahçısı olarak tanınır. İkisnin de ortak tarafı, görkemli pos bıyıklarıydı (e.n.)

“Neden kızımı tekrar dansa davet etmiyorsunuz?” demek-
ten kendimi alamadım. Kocaman bıyıklarını oynatarak belli
belirsiz gülümsedi.

Kararını vermiştim. “Gelin benimle” dedim. Birlikte
masamıza doğru yürüdük.

Süreyya, az önce kendisini dansa kaldırmak isteyen yaş-
lı adamı yanımda görünce yüzünü asıverdi. Gözlerinden,
“İşte aynı ihtiyar yine geliyor” diye düşündüğünü hemen
anladım.

Fakat onun kim olduğunu öğrenince şaşkınlığını gizle-
yemedi. Yan yana dans pistine doğru ilerlerlerken, yıllardır
tanışıyormuş gibi birbirlerine yakınlaşmışlardı.

Bense Süreyya'ya düşünce yönünden olduğu kadar sanat
bakımından da zengin bir hazine sağlayacak ve hayatının
akışını etkileyip onu yeni ufuklara yöneltecek bir dostluğun
doğmasına sebep olduğumun farkında bile değildim.

*Süreyya'ya sanat aşkını aşılayan ve bir bakıma onu yetiştiren kişi
Maximilian Schell'dir. İleride çok yakın dost olacaklarını bilmeden
onların tanışmalarını ben sağlamıştım.*

Bir Mektup Her Şeyi Değiştiriyor

Üç aydan beri Münih'teydik. Süreyya, Maximilian Schell ile tanıştığı balo gecesinden beri bu şehirden ayrılmak istememişti. Maximilian zaman zaman bizi evimizde ziyarete geliyor, akşam yemeklerine kalıyor, bazı geceler de kızımla birlikte çıkıyorlardı. Onun dışında günlerimiz daha çok tekdüze bir ritim içinde geçiyordu. Bir sabah aldığımız bir mektup bütün hayatımızın akışını değiştirdi ve kızımın önünde yepyeni ufuklar açtı. Mektup Roma'dan geliyordu, Dino de Laurentiis tarafından yazılmıştı.

Bu orta boylu, gözlüklü ve aşırı derecede nazik ünlü İtalyan film yapımcısıyla daha önce Roma'da tanışmıştık. Bir iki defa da çeşitli vesilelerle karşılaşmıştık. Akıllı bir iş adamıydı. Süreyya'yı hemen bir köşeye çekip ona filminde başrol oynama teklifinde bulunmuştu. Birçok film yapımcısı aynı meseleyi kızıma açmaya dahi cesaret edemezken o, kızımla ikinci karşılaşmasında hemen konuya girmişti. Ve asıl önemlisi, Süreyya'yı ikna etmeyi başarmıştı.

Süreyya genç kızlığından beri sinema delisidir! Şah'la evlenmeyi henüz aklından bile geçirmediği zamanlarda hep film artisti olmanın hayalini kurmuştu. İran Kraliçesi olduktan sonra, onun sinemaya düşkünlüğünü bilen Şah da sarayda bir salonu film gösterimlerine ayırmıştı.

Laurentiis'in teklifini ciddiye almasına rağmen, Süreyya bir türlü kesin kararını veremiyordu. Üstelik bazı arkadaşlarının fikrini almak istemiş ve çoğundan tepki görmüştü:

“Gençsin, güzelsin, varlığın var, geleceğin garantide. Neden sonu olmayacak bir maceraya atılıyor, itibarını saracak teşebbüslere girişiyorsun?” demişlerdi.

Süreyya'nın en büyük meziyeti son derece cesur olmasıdır. Hangi şartlar altında olursa olsun mutlaka düşüncesini tatbik eder. Birçok erkekte onun cesaretinin yarısını bile bulamazsınız.

Laurentiis'in mektubu üzerine, kızım günlerce bocaladı durdu. Sonunda, film çevirme hülyası bütün endişe ve öğütleri bertaraf etti. Sonuç ne olursa olsun, bir karara varabilmiş insanların hissettiği iç huzuruyla:

“Anne, benim niyetim ciddi. Beyaz perdede şansımı deneyeceğim” dedi.

Kararını telefonla Laurentiis'e bildirdi. 12 Mart günü birlikte Roma'ya hareket ettik. Süreyya'nın önce bir deneme filmi çevirmesi isteniyordu.

Otelin Mutfak Kapısından Gizlice Çıkıyoruz

Laurentiis'in, Roma'da Exelsior Oteli'nde ayırttığı dairemize yerleştikten sonra beklemeye başladık. Muhtemelen birisi gelecek ve deneme filmine hazırlık olmak üzere Süreyya'ya birtakım bilgiler verecek, önerilerde bulunacaktı.

Ama gelen giden olmadı. Gazetecilerin dikkatini çekmek için Laurentiis de ortalıkta görünmemiştir. Sadece aynı gün akşamüstüne doğru, bir kutu içinde şahane orkideler gönderdi. Çiçeklerinin arasına bir pusula iliştiirmişti; hava karardıktan sonra otelden gizlice çıkmaya hazır olmamızı rica ediyordu.

Saat dokuza doğru otel müdürü bir arabanın bizi beklemekte olduğunu haber verdi. Gazetecilere yakalanmamak için mutfak kapısından sokağa çıktık. Az sonra Laurentiis'in stüdyosundaydık!

Süreyya'nın saçlarının taranması, kıyafetinin hazırlanması ve makyajının yapılması tam iki saat sürdü. Gece yarısından az sonra stüdyoya Laurentiis geldi. Süreyya'nın canlandırmasını istediği rolü kısaca tarif etti: “Prenses, lütfen şu telefonun ahizesini kaldırın ve hayranlarınızdan biri ile konuşun” dedi. “Bugün öğleden sonra sizi arayacaktı, bu saate kadar gecikti. Onu kıskanıyorsunuz. Önce öfkeyle gecikmesinin sebebini soracaksınız. Sonra da sanki size işle ilgili maruzatını anlatmış gibi, mazeretini kabul edecek ve yumuşayacaksınız.”

Kızımın deneme çekimi sırasında doğallıktan uzaklaşmaması için Laurentiis hiçbir hazırlık çalışması yapısın istememişti. Gözlerimin önünde cereyan eden sahnede Süreyya son derece başarılı oldu!

Yüzünde önce öfkenin sert çizgileri belirdi. Sonra bir tereddüdün yumuşak ifadesi, sevdiği adama duyduğu güven ve barışmanın sevinci...

Film sabaha karşı banyo edilmişti. Birkaç saat sonra tekrar stüdyoya döndüğümüzde Laurentiis tarafından karşılandık, keyfine diyecek yoktu.

“Prenses film artisti olmak için yaratılmış. Sonuç mükemmel” diyordu.

Ben hâlâ tereddüt içindeydim. Filmi de gördüğüm hâlde Laurentiis'e samimi kanaatini sormaktan kendimi alamadım. Gülerek cevap verdi: “Ben bir hayalperest değilim, iş adamıyım. Prensesin bu iş için yaratıldığına inanmasam teşebbüse geçmezdim. Büyük bir isim olduğundan şüphe yok. Fakat beyaz perdede başarısızlık, bu büyük ismin reklam gücünü bir anda sığır indirebilir. Kendi gözlerinizle gördünüz. Pren-

ses beyaz perdede belirdiği andan itibaren, sadece ona bakabiliyorsunuz. Çevresine dikkat bile edilmiyor.”

Ölümle Burun Buruna

Bu arada Süreyya tatilini geçirmek üzere Yunanistan'a gitti. İki kadın arkadaşıyla birlikte küçük bir yat kiralayarak Ege denizinde on beş gün sürecek bir seyahate çıktılar. Son derece güzel ve güneşli bir havada Pire'den hareket etmişlerdi. Fakat kaptan ilk demirledikleri plaj şehrinden bir türlü ayrılmak bilmiyordu. Bir gün, iki gün, üç gün geçmiş, adam hâlâ demir almamıştı. Bulundukları yer Ege adalarından birinin küçük ve ıssız bir limanıydı. Etrafta kimse görünmüyordu. Telefon yoktu. Su ihtiyatları da azalmaya yüz tutmuştu.

Süreyya belki onuncu defadır, “Ne zaman Mikonos'a hareket edeceğiz?” diye soruyor, fakat durmadan sakız rakısı yudumlamakta olan sakallı kaptandan aynı cevabı alıyordu: “Şimdilik burada kalmak gerekiyor.”

Üç kadının da sabrı tükenmişti. Nihayet bir sabah yatın küçük kurtarma sandalıyla karaya çıktılar. Biraz yürüdükten sonra adanın balıkçılarına rastladılar. Balıkçılardan ikisi onları Mikonos'a götürmeye hazır olduklarını söyledi.

Süreyya, “Yolculuk ne kadar sürer?” diye sordu. Adamlar, “Eğer işler yolunda giderse dört saat” cevabını verdiler.

Yatın kaptanı yolcularının niyetini anlayınca küplere binmişti. “Siz aklınızı kaçırmışsınız” diyordu. “Ben burada keyfim için pineklemiyorum. Korkmayasınız diye size herhangi bir şey söylemedim ama şiddetli bir fırtına bekleniyor. Deniz ortasında fırtınaya yakalanmamak için demir almıyorum.”

Fakat ortalık günlük güneşlikti. Gökyüzünde tek bir bulut bile yoktu. Üstelik Süreyya da arkadaşları da bu dur-

Bin bir ümitle çıktığı deniz yolculuğunun sonucunda Süreyya hayal kırıklığına uğramıştı. Kendisine bir daha böylesi tehlikeli işlere girişmemesini söyledim.

gun hayattan sıkılmışlardı. Kendi kendilerine, “Dört saat nasıl olsa geçer” diyorlardı. Anlaştıkları balıkçılar, ertesi sabah erkenden küçük bir kotrayla geldiler. Yattaki eşyalar kotraya nakledildi. Kumanya olarak da biraz ekmek, biraz su, birkaç salkım da üzüm kâfi görülmüştü. Aradan bunca zaman geçtiği hâlde Süreyya, bu olayın etkisinden hâlâ kendini kurtaramamıştır. Günler sonra başlarına geleni anlatırken tir tir titriyordu:

“Kotrayla hareket ettik. Ama iki saat geçti geçmedi, fırtına patlak verdi. Korkunç bir yağmur yağıyor, kabaran dalgalar teknenin üstünü yalayıp geçiyordu. Islanmadık yerimiz kalmamıştı. Yedek benzin almadıkları için balıkçılar motoru da durdurmuşlardı. Kotrada telsiz sistemi olmadığı gibi, cankurtaran simidi de yoktu. Denizin ortasında bir ceviz kabuğu gibi durmadan sallanıyorduk. Üçümüz de artık sonumuzun geldiğine inanmıştık.”

“Ögleden sonra olduğu hâlde hâlâ kara görünmemişti. Bu arada yağmur durdu, hava açtı. Fakat bu defa da yakıcı bir güneş etrafı kavuruyordu. Rüzgâra gelince, şiddetinden hiçbir şey kaybetmemişti.”

“Derken gece, bir cankurtaran gibi imdadımıza yetişti. Artık rüzgâr da kesilmişti. Fakat yine açık denizdeydik. Balıkçıların elinde eski bir pusuladan başka yön tayin edecek bir alet yoktu. Borda tahtalarına tutunarak, gözümüze bir damla uyku girnerken sabahı ettik. Günün ilk ışıklarıyla birlikte ufukta Mikonos kıyıları belirdi. Bu sırada rastladığımız bir vapur bizi yedeğine aldı. Böylece ölümden mucize eseri kurtulduk.”

Dört saatlik denen yolculuk, tam on yedi saat sürmüştü. Kadınlara devamlı cesaret telkin eden balıkçılarsa karaya

ayak bastıktan sonra, bir ara kurtulmaktan tamamen ümidi kestiklerini itiraf etmişlerdi!

Senaryo Arkadan Gelecek

Süreyya'nın tatilden dönüşünün ardından, Laurentiis Roma'da, kızım ile bir film çevirmek üzere anlaştıklarını basına açıkladı. Konuşmasına bakılırsa her şey hazırdı ve yapım süreci anlaşılmadan bahsediyordu. Bir gün dayanamayıp:

“Elinizde kızıma uygun bir senaryo var mı?” diye sordum. Laurentiis, “Hayır” cevabını verdi. Süreyya ile iş birliği kurma heyecanı onu, işi “oldu bitti”ye getirmeye yöneltmişti. Süreyya'nın kararını öğreninceye kadar sadece *İncil* filminin hazırlıklarıyla meşgul olmuştu. Ayrıca diğer bazı büyük projeler peşinde koşuyordu. Süreyya'yı iş programına “olağanüstü ek fasıl” olarak dâhil etmişti.

*Süreyya, sözleşmesinde
şart koştuğu üzere,
filmde Harris'le yakın
aşk sahnesi çevirmedi.*

İmzalanacak anlaşmanın hazırlanması hayli uzun sürdü. Süreyya bazı olağanüstü ayrıcalıklar istemişti.

Filmin konusunu hiçbir süre kaydına bağlı olmadan seçme hakkı Süreyya'ya ait olacaktı. Ayrıca fazla cüretli bulduğu bir sahneyi çevirmekten kaçınacak ve perdede katiyen öpüşmeyecekti.

Bu şart Laurentiis'i hayli düşündürdü. Baştaki ikna kudretini kullanarak Süreyya'yı kararından caydırmak için çok uğraştı. Fakat kızım fikrini değiştirmiyordu. Sırf bu konudaki herhangi bir uyuşmazlık sebebiyle film çevirme projesinden vazgeçebilecek kadar da ısrarlıydı.

Yönetmen ve yapımcıya şunu anlatmıştı:

“Bir kadının aşığına manalı bakması... Onun yanından ayrılıp usulca odanın kapısını açması... Ve gözleri sevgilisinin gözlerindeyken kapıyı ağır ağır kapatması. Eğer başarılı şekilde oynanırsa bu, bir kucaklaşma sahnesinden daha etkili olabilir.”

Neticede kızımın dediği oldu. Laurentiis sadece, ilk film tutmazsa aynı şartlarla ikinci bir film çevirme hakkını muhafaza etti.

Anlaşmadaki belli başlı maddeler tesbit edildikten sonra yapımcı Roma'ya döndü. Ben de Süreyya ile Hamburg'a gittim. Maximilian Schell bizi, başrolünü oynadığı *Hamlet*'in galasına davet etmişti.

Süreyya İçin Film Konusu Arıyoruz

Biz Hamburg'dayken, 20 Mayıs'ta Laurentiis de geldi ve hazırlanan anlaşma bir otel salonunda imzalandı. Bütün bunlar olup bitinceye kadar Laurantiis filmin konusuyla il-

gilenmemiştii. Şimdi iki lafın birinde, “Artık Prensese göre bir senaryo bulmanın zamanı geldi” diyordu.

Beklemekten sıkıldığımız için kızım la ben de kolları sıvadık ve birlikte Süreyya'nın çevirebileceğı filme uygun bir konu aramaya koyulduk. Artık sabah tan akşama kadar vakitimiz Münih kitapçılarında veya kütüphanelerinde geçiyordu. Ama bütün bu aramalarımız boşuna oldu. Ne zaman Süreyya'ya gidebilecek tipte bir eser bulsak yapımcıdan, “Bunun filmi çevrilmişti” cevabını alıyorduk. Daha önce söyle seler inanmazdım. Ancak şimdi görüyordum ki şu son yüz yıl içinde yaşayıp da hayatı bir filme konu olmamış ünlü bir kadın kalmamıştı. Hele bazılarının hayatı ve maceraları birkaç defa film olarak çevrilmişti!

Mesela Rus Çarı Katerina'yı önceleri beyaz perdede Mae West oynamıştı. Sonradan Katerina iki defa daha, sırasıyla Marlene Dietrich ve Hildegard Knef tarafından canlandırıldı.

Kızım anlaşmaları ve hayranlarının istedikleri fotoğrafları böyle imzalıyordu. Yapımcı Dino de Laurentiis'le yaptığı anlaşmadan sonra kendisine artık tüm resmî belgelere aynı imzayı atması gerektiğini hatırlattım. Böylece Süreyya'nın imzası tesadüf eseri belirlenmiş oldu.

Fakat Laurentiis, yine de kızımın beyaz perdenin IV. Katerina'sı olmasına karar verdi!

Yapımcı, ünlü çarichenin hayatının işlenmemiş bir bölümünü ele alacak ve film, Sovyet makamlarından izin alınarak Leningrad civarında, eski çarların saraylarında çevrilecekti.

Fakat hazırlanan senaryo yavan oldu. Süreyya'nın bu filmdeki bütün rolü; başına beyaz bir peruk takmak, eski rokoko³ stilinde işlemeli elbiseler giymek, zaman zaman öfkelenmek, gülümsemek ve büyük mermer merdivenlerden inip çıkmaktan ibaret kalacaktı.

Bizden önce bu konuya Laurentiis'in danışmanlarından biri itiraz etti: "Halk, prensesin gerçek çehresini görmek isteyecek. Gerçi onu dergi ve gazetelerde yayınlanan fotoğraflarından yeteri derecede tanıyorlar. Fakat seyirciler onu, ilk filminde değişik bir çehreyle beyaz perdede görmeye tahammül edemeyecektir."

Yapımcı bu değerlendirmeden hemen etkilendi. Zaten Sovyet yetkililer de ona gerekli izni vermemişlerdi.

Tekrar kollar sıvandı ve hepimiz yeniden konu avcılığına başladık.

Akropol'ün Merdivenlerinde

14 Ağustos 1964 günü Akropol harabelerinin ardında beliren güneşin ilk ışıkları, Süreyya için yepyeni bir hayatın doğumunu ilan ediyordu. Süreyya ilk defa o sabah, *Bir Kadının Üç Yüzü* adlı filminin çekimi için kamera karşısına geçiyordu...

³ Aşırı süslü, bol kıvrımlı, işlemeli ve ışıltılı sanat ve dekorasyon stili (e.n.)

Bir gece önce Atina'da hava son derece sıcaktı. Bütün gece heyecandan Süreyya'nın gözüne uyku girmemişti. Sabahın saat dördünde çalışma başlayacaktı. Kızım saat ikide kalkıp hazırlanmaya başladı. İki saat sonra yönetmen, yüzlerce yıllık mabedin mermer merdivenleri üzerinde durmuş, kameraya “başla” işareti veriyordu.

Yeni hayat yoluna, bu tarihî sanat abidesinin kapısından geçerek başladığı için Süreyya kendini mutlu saydı.

İlk gece otele dönünce, “Sete gidinceye kadar ne oldu, ne bitti hiç hatırlamıyorum anne” dedi. “Sonsuz heyecanıma rağmen, kendimi Akropol'ün o muhteşem mevcudiyeti önünde bulunca, içimde bir sevinç dalgasının kabardığını hissettim. Ve hemen sükûnet buldum.”

Çekim sırasında sete hiçbir yabancı alınmadı. Günü, saati ve yeri gizli tutulduğu hâlde, her ihtimale karşı, çekimlere başlamak için bütün şehrin derin uykuda olduğu bir zaman seçilmişti!

Bir Film Yıldızı Doğuyor

Via Appia'daki Muhteşem Villamız

Asırlık Roma'nın tarihî çıkış kapılarından biri Via Appia'dır. Napoli yolu, Via Appia'dan başlar ve iki yanında yükselen taş duvarlarla nispeten dar bir şose hâlinde devam eder. Yabancılar bu duvarların ardında görkemli malikânelerin yer aldığını bilmez. Özel hayatlarını ve evlerini mümkün olduğu kadar meraklı gözlerden gizlemeye çalışan İtalya'nın ileri gelen iş adamları, Roma-Napoli arasında âdeta bir set kurmuştur.

Şubat başından beri, bu villaların en güzellerinden biri Süreyya'ya tahsis edilmişti. Eski bir Etrüsk köy evinin kalıntıları üzerine yaptırılan bu on dört odalı şahane yapı, ünlü film yapımcısı Carlo Ponti'nin ilk eşi Bayan Fiastri'ye aitti. Her yanı stil eşyalarla döşeliydi. Yerlere değerli Türk ve İran halıları yayılmış, duvarlara nadide tablolar asılmıştı. Bahçeyi ve balkonları, buradaki çeşitli kazılar sırasında çıkarılmış eski mermer heykeller süslüyordu.

Yemek odası kayaların içi oyularak yapılmıştı ve mağara şeklindeydi. Tepeye asılı şahane kristal avize, etrafa esrarlı pırıltılar saçıyordu.

Eve yerleştiğimiz ilk gün akşam yemeğinde Süreyya ile yalnızdık. Karşı karşıya otururken onun donup kaldığını fark ettim. Konuşmaktan âciz gibi ağzı yarım açık, gözleri tabağının yanındaki bir noktaya dikilmiş duruyordu. Yerimden fırlayıp ona doğru koştum. Tam bardağının dibinde bir akrep duruyordu. Akrep öylesine rahat ve korkusuzca hareket ediyordu ki ona elimizi bile süremedik; nazlı nazlı ilerleyip kayaların arasındaki oyuklardan birinin içine süzüldü ve gözden kayboldu.

Bu olaydan sonra aynı taş yemek salonunda sık sık akreplerle karşılaştık. Zamanla onlar bize, biz de onlara alışmıştık. Ev sahibesi Bayan Fiastrî'nin dediğine bakılırsa bir kabile gibi, belki Jül Sezar devrinden bu yana oraya yerleşmişler ve ehlileşmişlerdi!

Evimiz her türlü konfora sahipti. Münih'te olduğu gibi kızımın sekreteri Marie-Louise Sagemülh, şoförü Horst ile karısı bizimle birlikte kalıyorlardı. Ayrıca bir bahçıvanımız, alışverişe bakan ikinci bir şoförümüz, bir de İtalyan kadın aşçımız vardı.

Horst, kızımın iki otomobiliyle birlikte, Tex adında nefis bir Alman çoban köpeği de getirmişti. Önceleri bunun neye yarayacağını düşünmemiştik. Fakat kısa zamanda bekçilik vazifesi bakımından Tex'in bize ne kadar faydalı olduğunu anlayacaktık.

Paparazzilerin Usandıran Takibi

Evin etrafı gazetecilerin karargâhı hâline gelmişti. Bunlara İtalyanlar “paparazzi” derler. Şöhretli kimselerin peşine

düşüp onların ilginç pozlarını yakalamaya çalışırlar. Hadise olmazsa kendileri hadise çıkarırlar!

Paparazziler, yüksek duvarları aşamadıkları için, gece gündüz kapımızda bekliyorlardı. Süreyya'nın otomobili daha evden çıkarken, Vespa motorsikletleriyle etrafını sarar ve gideceği yere kadar peşinden ayrılmazlardı. Onlardan yakamızı kurtarmak imkânsızdı!

Bir pazar günü Laurentiis telefon etti:

“Prenseler bugün hava çok sıcak” dedi. “Eğer sizce bir mahzuru yoksa bize gelin. Evimin bahçesindeki yüzme havuzunda serinlersiniz.”

Bizden birkaç dakika uzakta oturduğu için teklifini kabul ettik. Laurentiis, yüzme havuzunu kayaları oydurarak yaptırtmıştı. Havuzu tepeden akan, suni bir şelale dolduruyordu. Süreyya mayosunu giymeden önce, bahçede soğuk aperatiflerimizi içerken birden diğer davetlilerinden biri:

“Dikkat! Bizi gözetliyorlar” diye seslendi.

İşaret ettiği noktaya baktığımızda, otların arasında Kızıl-derililer gibi sürünerek ilerleyen birkaç genç gördük! Ayrıca, bir kayanın arkasına gizlenip teleobjektif takılmış fotoğraf makinelerini birer silah gibi üzerimize dikmiş iki kişi daha vardı. Laurentiis gülerek:

“Prenseler artık bunlara alışmanız lazım” dedi. “Sizin mayolu fotoğrafınızı çekmek istiyorlar. Şimdiye kadar basında çıkmamış böyle bir resim, onlara en az 100.000 liralık kazandırır.”

Arazinin o kısmı kendisine ait olmadığı için, Laurentiis paparazzilere karşı koyamıyordu. Böylece o gün tepemizde kaynayan güneşe rağmen, havuzda serinleyemeden eve dönmek zorunda kaldık.

Bereket, evimizin az ilerisinde bir tenis kulübü vardı. Süreyya yüzmek istediği zaman önceden müdüre telefon eder, o da gerekli önlemleri alarak bütün yabancıları dışarı çıkarırdı.

Via Appia üzerindeki malikânede kaldığımız süre boyunca gazeteciler Süreyya'nın binlerce fotoğrafını çektiler. Ama çoğu kullanılamadığı için herhâlde ziyan oldu.

Süreyya artık gazetecilerin takibinden usanmıştı. Bir gün şoförüne âdeta yalvardı:

“Ne olur Horst. Beni şunlardan kurtaracak bir çare düşünün.”

Horst'un hemen aklına bir fikir geldi. Süreyya'nın zaman zaman kullandığı bir peruğunu karısının başına geçirdi, otomobillerden birine bindirdi ve birlikte çıktılar. Onlar çevrelerini saran gazeteci motosikletleri ile bir arı kovani hâlinde ilerlerken, Süreyya diğer otomobille aksi istikamette yol almaya başlamıştı!

Fakat bu taktik çabuk anlaşıldı. Paparazziler her seferinde evin önüne birkaç arkadaşlarını nöbetçi bırakmayı âdet edindiler. Hayatının büyük bir kısmında olduğu gibi, Süreyya yine bütün vaktini evinde geçiyordu. İster istemez kendini içeri hapsetmişti. Fakat evde kaldığımız zaman bile, kendimizi tam güvende hissetmiyorduk. Gazeteciler duvarlara özel dinleme cihazları yerleştirmişlerdi! O kadar ki, artık bahçede önemli bir işimizi konuşmaktan bile korkar olmuştuk. Meselelerimizi daima evin dört duvarı arasında görüşüyorduk.

Süreyya'ya Estetik Yapıldı Mı?

Süreyya, Fransızca ve Almancayı ana dili gibi konuşur. Fakat İngilizcesinde hafif bir İran aksanı sezilir. Filmin seslendirmesini kendi yapmak istediği için Laurentiis ona,

Miss Heller adında tanınmış bir dil öğretmeninden İngilizce diksiyon dersleri aldınıyordu.

Bu arada terziler, berberler, şapkacılar, Süreyya'nın tipine en fazla uyacak modelleri bulabilmek için her gün gidip geliyorlardı. Derken, bazı gazeteler ortaya, Süreyya'nın estetik ameliyat geçirdiğine dair yeni bir iddia attılar. Dedikoducular kızımın bir ameliyat geçirdiğini ve yüz hatlarının değiştirildiğini söylüyorlardı!

Deneme filminde Süreyya'nın daha çok yakın plan görüntüleri çekilmişti. Bu gibi sahneler kızımın hiçbir estetik operasyon geçirmedini açık seçik ortaya koyuyor.

Oysa bu haber yalan olduğu kadar gülünçtü. Çünkü sinema seyircisi onu beyaz perdede Süreyya olarak, gerçek çehresi ile görmek isteyecekti.

Filmde ona en fazla yaraşacak makyaj şekli için araştırmalar yapılmadı değil, fakat Süreyya'nın yüz çizgilerine yeni bir şekil vermek ve onu yapma bir bebek hâline getirmek, kimsenin aklına gelmedi. Film hazırlıkları uzadıkça dedikodular çoğalıyor, ben bile zaman zaman bu işin gerçekleştirilebileceğinden şüphe ediyordum. İşin tuhafı ben Süreyya'yı teselli edecekken, o benim maneviyatımı takviye etmeye çalışıyordu!

Uygun Senaryonun Peşinde

Günlerimiz bir yandan da senaryo aramakla geçiyor, fakat bir türlü Süreyya'nın tipine ve şahsiyetine uyacak bir konu bulamıyorduk. Nihayet yapımcı, Yugoslav yazar Ivo Andriç'in Nobel Ödülü kazanmış *Susuzluk* adlı eserinde karar kıldı. Eserde olay 1. Dünya Savaşı'ndan önce Bosna'da geçmektedir. Eserin kahramanı, Avusturyalı bir subayın genç eşidir. Kocasının, esir aldığı asi bir çete reisini susuz bırakarak ölüme terk etmesine dayanamaz ve her gece gizlice mahpusun yanına giderek ona su verir. Böylece aralarında bir aşk doğar.

Birçok artistin oynamak için can atacağı bu rolü Süreyya tereddütsüz reddetti. İlk filminde, seyircinin karşısına ihanet eden bir kadın olarak çıkmak istemiyordu.

Bu defa Harry James'in *Sır* isimli eserini teklif ettiler. 19. yüzyılın sonunda geçen olay günümüze uyarlanacak ve Napoli'de geçecekti. Kızımın Giovanna isimli dul, genç bir prenze-

si canlandırılması gerekiyordu. Giovanna, Nato üssünde görevli, Teksaslı Todd Baker isimli bir subaya âşık olur ve ailesinin şiddetle karşı çıkmasına rağmen onunla sevişir.

Süreyya konuyu ilgi çekici buldu. Ve uzun görüşmelerden sonra bu senaryoyla filmin çevrilmesine karar verildi. Bir yandan süratle senaryo hazırlanacak, diğer yandan kızım Madam Lang isimli bir dil uzmanından diksiyon dersleri alacaktı. Onun da her film yıldızı gibi ses tellerini yormadan ve diyaframını kullanarak konuşmayı öğrenmesi gerekiyordu.

Bu arada bana da iş çıkmıştı: Kızım dolayısıyla içinde yaşayacağım bu yeni dünyanın insanlarını tanımaya gayret ediyordum. Horst Buchholz kimdi? Jean Paul Belmondo'nun ne gibi özellikleri vardı? Billy Wilder kaç film çevirmişti? Her gece Süreyya, kelimeleri ona öğretildiği gibi hecelerken ben de bunlara çalışıyordum. Fakat kitaplardan edineceğim bilgilerden çok daha fazlasını, sonradan günlük hayatın akışı içinde kısa zamanda öğrendim.

Sır filminin senaryosu 1963 yılının mart başında tamamlandı. Fakat bunca hazırlığa rağmen Laurentiis neticeden memnun kalmamıştı.

“Olayın kadın kahramanı yeteri derecede şahsiyet sahibi değil. Böyle bir rolde Prenses'i kullanmak yazık” diyordu.

Bu arada tekrar aleyhe yayınlar başladı.

Sözde, erkek oyuncu bulunamadığı için Laurentiis, Süreyya ile film çekmekten vazgeçmişti. Kirk Douglas, Charlton Heston, Burt Lancaster gibi ünlü aktörlerin hangisine Süreyya ile oynaması teklif edilmişse, hepsinden ret cevabı alınmıştı!

Aslında Laurentiis, Amerikalı subay Todd Baker rolü için bu isimlerden hiçbirini düşünmemişti. Baker'i oynaya-

cak aktörün sarışın, yumuşak hatlı, güleç yüzlü biri olması gerekiyordu. Sayılan isimler bu tipe hiç de uygun değildiler.

Bunca hazırlıktan sonra Laurentiis senaryonun heba olmasını istemiyordu. Franco Brusati isimli oyun yazarıyla temasa geçti. Brusati'nin *Müşkülpesent Kadın* isimli komedisi o yıl İtalya'da çok tutmuş ve sanat çevrelerinde büyük yankılar uyandırmıştı. Yazar, *Sır*'ı bir komedi hâline getirmeye çalışacaktı.

Brusati'nin elinde Subay Baker siyasi ihtirasları olan zengin bir petrol kralı kimliğine bürünüyor ve Süreyya olayların gelişme sürecinde, cinayet işlediğinden şüphe edilen bir kadın rolüne giriyordu. Bu defa Süreyya konuya itiraz etti. Rolünün seyirciye cana yakın gelmeyeceğinden endişe etmişti. Böylece aynı yıl mayıs ayına doğru *Sır*'ın çevrilmeşinden tamamen vazgeçildi.

Mutlu Son: Aranan Rol Bulunuyor

Ben bile artık bu işin gerçekleşebileceğinden şüphe ediyordum. Süreyya'nın film yıldızı olacağı haberleri duyulalı neredeyse bir yıl olacaktı. Ve değil çalışmaya başlamak, daha konu bile bulunmamıştı!

İşin tuhafı, ben Süreyya'yı teselli edecekken, o benim moralimi yükseltmeye çalışıyordu.

“Sabretmek lazım anne” diyordu. “Koca Roma şehri bir günde mi kuruldu?”

Haziran başında bir gün, Laurentiis ağzı kulaklarında çıkageldi.

“Sonunda tipinize uyacak bir rol bulduğumu sanıyorum Prenses” dedi. “Sizinle bir triptik çevireceğiz.”

Triptik, üç panodan oluşan Orta Çağ tablolarına verilen isimdir. Fakat sinema dünyasında bu deyim üç bölümlük filmler için kullanılıyordu.

Özellikle o yıllarda bu tür filmler İtalya'da büyük rağbet görüyordu. Federico Fellini ve Carlo Ponti, triptiklerden büyük kazanç sağlamışlardı. Laurentiis de eşi Silvana Manga-no'ya çevirttiği böyle bir filmi henüz tamamlamıştı. Süreyya endişeliydi:

“Böyle bir filmde benim rolüm ne olacak?” diye sordu.

“Filmin adını *Bir Kadının Üç Yüzü* olarak düşünüyorum. Sizi seyirciye üç bölümde değişik açılardan göstermek niyetindeyim.”

Kızım yapımcının fikrini beğendi. Zor bir iş olmakla beraber sanat yeteneğini ortaya koyabilmek için bulunmaz bir fırsattı. Sonuç beklendiği gibi olmazsa, ilk filmi olduğu için tabii karşılanacaktı. Fakat aksi ihtimal gerçekleşirse başarısı katmerleşecekti. Süreyya, Laurentiis'e:

“Elinizde hazır bir konu var mı?” diye sordu.

“Hayır ama fikir size cazip geliyorsa hemen araştırmaya başlayacağım. Üç hikâyeden her birinin bağımsız olmasını düşünüyorum. Bölümler bütün filmin otuz veya kırk beşer dakikalık birer parçasını teşkil edecek.”

Hepimiz ilk defa olarak ciddi bir çalışma devresine girdiğimizi hissediyorduk. Alelacele yirmiye yakın hikâyeye bulundu ve birkaç senariste dağıtıldı.

Pinelli isimli senarist, ilk bölüm için Guy de Maupassant'ın *Ünlü Aşıklar* adlı eserinin modern bir yorumunu kaleme almayı düşünmüştü: Zengin bir sanayicinin eşi olan Linda, kocasında aradığı mutluluğu bulamayınca

gönlünü Robert adında usta bir kadın avcısına kaptırır. Kocasını terk eder ama Robert'le müşterek hayatlarında daha bedbaht olur.

Dramatik bir şekilde sonuçlanan olay, kızımın hoşuna gitmişti. Üstelik sakın, aşırı derecede hassas ve kibar bir sosyete kadını olması gereken Linda rolü, tip olarak da kızıma uygun düşüyordu. Hayatta edindiği çeşitli tecrübelerden sonra Linda'nın kalıbına girmek, Süreyya için zor olmayacaktı.

Şimdi iş, iyi bir yönetmen bulmaya kalmıştı.

Bu arada Via Appia üzerindeki evimiz yeniden basın toplantılarına ve deneme çalışmalarına sahne oldu. Hayli zaman kaybedildiği için, Laurentiis bir an önce çekime başlayabilme telaşındaydı.

Sırasıyla Mauro Bolognini, Alberto Lattuada, Michelangelo Antonioni ve François Truffaut gibi, yedinci sanatta söz sahibi yönetmenlerle temasa geçildi. Dönemin bu en popüler filmcilerinin her biri, Süreyya'nın rol alacağı film hakkında çeşitli fikirler ileri sürüyorlardı.

Kızım Para İçin Aşkını Satmaz

Bazı geceler yatağında, gözümü kırpmadan saatlerce “Neden bu işe atıldık?” diye kara kara düşünüyordum. Üst üste gelen aksilikler, adamakıllı asabımı bozmuştu. Keşke Süreyya'ya engel olsaydım. Keşke daha ilk günden yapımcıya “Hayır” demesini sağlasaydım...

Artık olan olmuştu fakat işlerin uzaması kadar, Laurentiis'in tanıştırdığı yönetmenlerin ısrarları da canımı sıkıyordu. Hepsi sözü dönüp dolaştırıp filme bir sevişme sahnesi katma konusuna getiriyorlardı. Niyetleri açıktı; Süreyya'nın

yalnız isminden değil, vücudundan ve en gizli duygularının ifadesinden de faydalanmak istiyorlardı.

Sözleşmede açık ve net bir madde vardı. Fakat bu, yönetmenlerin Süreyya'yı fikrinden caydırmak için söz birliği etmişçesine devamlı hamle yapmalarını engellemiyordu!

Bereket, kızım bütün bu girişimlere tek başına karşı koymasını bildi. Kararından dönmedi ve düşüncesini sebatla müdafaa etti.

Bir zamanlar Greta Garbo, Irene Dunn, Greer Garson, Katherine Hepburn gibi şöhretler meslek hayatlarının büyük bir kısmında, beyaz perdede birer hanımefendi olarak görünmüşlerdi.

Kızım, bu eski geleneğin tekrar canlandırılabilceğini söylüyordu.

Temas ettiğimiz yönetmenlerden biri, onun bu fikrini tebessümle karşıladı:

“O eskidendi Prenseler” dedi. “Siz de herkes gibi günümüzün icaplarına uymak zorundasınız.”

Süreyya bu iğneli sözler karşısında da hiç bozulmadı.

“Göğüsleri ve bacakları teşhir etmenin artık kanıksandığı bir devirdeyiz” cevabını verdi. “Ama bana öyle geliyor ki günümüzde kadının bir arzu nesnesi olmaktan çok, ideal bir model olarak sayıldığı çağın özlemini duyanlar çoğunluktadır.”

Film dünyasının bütün ileri gelenleri, kızımın fikirlerini sebatla savunması karşısında hayrete düşmüşlerdi. Çünkü Süreyya, ne söylenirse söylensin, kendi bildiğinden şaşmamıştı.

Laurentiis ilk bölümü François Truffaut'ya çevirtmeyi düşünmüştü. Truffaut, Fransız sinemasının genç değerlerinden-

di. Yeni Dalga akımının yetenekli öncülerinden biri sayılıyordu. *Dört Yüz Darbe*, *Jules ve Jim*, *Yumuşak Ten* gibi dünya sinema çevrelerinde yankılar uyandıran filmlere imza atmıştı. Fakat Laurentiis'in teklifini kabul etmedi.

Böylece programımız bir defa daha değişikliğe uğradı. Gerçekleşeceğine artık kesin gözüyle bakılan bir aşama son anda âdeta buharlaşıp gözden kayboluvermişti. İlk tecrübeler bize, çalışma alanı olarak sinemayı seçenlerin, sanat gücü kadar kuvvetli bir sinir sistemine sahip olmaları gerektiğini öğretiyordu!

Nihayet sinema piyasasına Claudia Cardinale'yi kazandırmış olan Mauro Bolognini filmi yönetmeye hazır olduğunu bildirdi.

Süreyya ile bir arada çalışacak yönetmenin şahsiyeti de çok önemliydi. Kızım hiçbir zaman kendisine sert davranacak bir adamla iş birliği kuramazdı. Ona anlayışlı ve sabırlı bir yönetmen lazımdı.

Mauro Bolognini ilk günden itibaren hassasiyetini fark ettiği Süreyya'ya mümkün olduğu kadar yumuşak ve cana yakın davrandı. Böylelikle filmde ondan elde edebileceğinin en çoğunu aldı.

Bir de filmde Süreyya ile başrolü paylaşacak aktörün kim olacağı meselesi kalıyordu. Yönetmenden sonra, bu meseleyi de halletmek gerekti. İlk akla gelen isim Maximilian Schell oldu. O, Süreyya'yı film piyasasındaki herhangi bir aktörden daha fazla tanırdı. Üstelik başrolünü ikisinin oynayacakları bir film, dünyada olağanüstü bir ilgi uyandırırdı.

Fakat Maximilian, daha ilk anda bu fikre karşı koydu ve kendisine yapılan teklifi reddetti.

“Süreyya ile aynı filmde oynamak benim için büyük bir zevk olur” diyordu. “Ama herkes, bu filme Süreyya için değil, bizim özel hayatımızın bir bölümünü perdede görebilme merakıyla koşar. Böyle bir film, bence Süreyya'ya yaraşmaz ve onun kabiliyetini ortaya koymasına yardımcı olmaz.”

Maximilian haklıydı; Linda'nın sevgilisi rolü ona uygun düşmeyecekti.

Başroldeki Erkek Oyuncu Kim Olacak?

Temmuz başında Dino de Laurentiis, rolü İngiliz aktör Richard Harris'e teklif etti. Harris, Monica Vitti ile *Kızıl Çöl* filminde oynamıştı. Son olarak da Laurentiis'in *İncil*'inde Kabil rolündeydi. Süreyya:

*Richard Harris'le kısa zamanda anlaştılar
ve iyi bir iş arkadaşlığı kurdular.*

“Stüdyonuzda onunla birkaç defa karşılaştık” dedi. “Fakat onu ne tanıyorum ne de hakkında bir şey biliyorum.”

Laurantiis, “Merak etmeyin, iyi bir oyuncudur. Marlon Brando ile *İsyen* filminde oynadı. İki yıl önce Cannes Festivali'nde *Sporcunun Hayatı* ile ödöl kazandı. Bugün Sean Connery ile birlikte İngiltere'nin en gözde iki aktöründen biridir” cevabını verdi.

İki gün sonra Richard Harris'i kızıma tanıştırdılar. Film icabı bıraktığı sakal onu olduğundan yaşlı gösteriyordu. Fakat hareketlerinde ve bakışlarında otuz yaşının canlılık ve tazeliği vardı.

Sinema oyuncusu olmadan önce her türlü mesleğe girip çıktığını söylüyordu. Evliydi; karısından ve çocuklarından içi titreyerek bahsediyordu.

Eşi Elizabeth Rice Williams, İngiltere'nin eski büyükelçilerinden birinin kızıydı. Kral VI. George, babasına Kont unvanını vermiş ve Williams'lar İngiltere'nin asil ailelerinden biri olmuştu.

Damian, Jared ve James adlarındaki üç çocuğu da babalarına hayrandı.

Yalnız Harris fazla açık sözlüydü. Küçüklüğünden beri dilediği gibi hareket etmeye alışmıştı. Dünya ona vız geliyordu.

İlk zamanlar Süreyya onun bu hâllerini adamakıllı yadırgadı. Bazen onunla aynı filmde oynamayı kabul ettiğine pişman olduğunu hissediyordum. Ama Harris, tam rolünün adamıydı. Üstelik zaman geçtikçe aralarındaki buzlar da çözüldü. Tam bir çalışma uyumu kurdular.

Baştaki düşünceye göre Haris, filmin kahramanı Linda'nın hem âşığı, hem kocası rolünü oynayacaktı. Âşık, sa-

kallı olacak; kocasını canlandırdığı sahneler ise sakalı kesildikten sonra çekilecekti. Fakat Richard Harris'in tipi ve kuvvetli şahsiyeti, yapımcının bir defa daha planlarında değişiklik yapmasına neden oldu. Ne kadar kabiliyetli bir aktör olursa olsun, bu iki zıt tip birbirlerine fazlasıyla benzeceklerdi. Bu yüzden Harris'in yanı sıra, ünlü İtalyan aktör Alberto Sordi de filmin kadrosuna katıldı.

Dedikoduların Ardı Arkası Kesilmiyor

Çekim hazırlıkları için on beş gün beklemek gerekiyordu. Oturmaktan sıkılan Süreyya, yapımcıdan izin aldı ve eski okul arkadaşlarıyla bir seyahate çıktı.

Benim de beklemekten başka yapılacak bir işim kalmamıştı. Hayatımın belki de en heyecanlı, aynı zamanda da en hoş devresine girmiştim.

Bir sabah yine bazı gazetelerde Süreyya ile ilgili bir dedikodu asabımı altüst etti.

Erkenden Roma'da yürüyüşe çıkmıştım. Bir kioska, gazetelerin birinci sayfasında büyük puntolu harflerle "Süreyya" adı gözüme ilişti. Hemen kioska yaklaştım. "Süreyya pazarlıkta anlaşılamadığı için nişanı bozdu" yazıyordu! Kızım film çevirmekten de vazgeçmişti: Onunla başrolü paylaşacak bir aktör bulunamayınca çarnaçar kararından dönmek zorunda kalmış ve bu arada zengin bir İtalyan sanayiciyle gizlice nişanlanmıştı. Fakat bu defa da nişan, mihr ücreti pazarlığından dolayı bozulmuştu!

Bizim geleneklerimizde, evlenecek kızlara damadın mihr olarak belirli bir miktar para vermesi âdettendir. Sözde, Süreyya çok yüksek bir mihr istemiş. Pazarlıkta anlaşılamamış, kızım da nişan yüzüğünü geri yollamış!

Haberin aslı astarı yoktu ama öylesine ayrıntılı yazılmıştı ki en yakınlarımızı bile buna inandırabilirdi.

Parası için bir erkekle evlenmek Süreyya'nın aklının ucundan geçmez. Kaldı ki biz varlıklı bir aileyiz. Kızımın şahsi geliri de önemli bir yekûn tutar. Süreyya zengin biriyle evlendiği takdirde daha mı fazla yemek yiyebilecekti? Daha mı çok seyahat edecekti? Gardrobunda şimdi olduğundan daha mı fazla elbisesi olacaktı? Evi, otomobili, işini görecektir birkaç adamı olduğuna göre, Süreyya neden ille de bir milyoner peşinde koşsun ki?

Bu arada sık sık ortaya atılan bir haber de Şah'ın Süreyya'ya tahsis ettiği ödenekle ilgilidir. Sanki kızımın başında Demokles'in kılıcı vardı ve Şah ödeneği kesme tehdidiyle bu kılıcı oynatınca, Süreyya tekrar yola geliyordu.

Aslında Şah boşandıktan sonra Süreyya'ya böyle bir imkân sağlamamıştır. Kızımın şahsi serveti ve hesabına kimse'nin karışamayacağı bazı gayrimenkul gelirleri vardır. Çalışarak para kazanmaya da hiçbir zaman ihtiyacı olmamıştır.

Para Mı? O Da Ne?

Yakın zamana kadar kızım para nedir bilmezdi. Okuldayken fazla harcamaya alışmasın diye, ona mütevazı bir haftalık verdik. Okuldan çıktıktan hemen sonra da evlendi. İran Sarayı'nda parayla hiçbir ilişkisi olmadı. Anlatacağım küçük bir olay bu sözlerimi zihninizde daha iyi canlandıracaktır sanırım. Şah'la yeni evlenmişlerdi. Bir gün Süreyya:

“Muhammed, üzerimde hiç para yok. Bir yerde mahcup olmaktan korkuyorum” diyecek oldu.

Şah gülümseyerek:

Şah yanında para taşımaz, Süreyya'nın da parayla teması olsun istemezdi.

“Ben de hayatımda para taşımadım. Bu gibi işlere vekil-harcımız bakar” cevabını verdi.

Sarayda yaşadığı süre içinde kızımın bir tek banknota dahi elini sürdüğünü görmedim. Seyahatte olduğu zamanlarda da bir şey beğenecek olsa paket yaptırıp oteline yollatıyordu. Fatura sonradan ödeniyordu. Bu yüzden Süreyya giydiği veya satın aldığı eşyanın fiyatını bilmiyor, öğrenmeye lüzum görmüyordu.

Artık Hesabını Biliyor

1959'dan sonra Süreyya paranın ne demek olduğunu, onu nasıl kullanacağını yavaş yavaş öğrendi. Artık o da sizler gibi dünyada her adımın, her nefesin para olduğunu biliyor. Ona göre hareket ediyor ve yaşayışını ayarlıyor.

Bir zamanlar hediyelere boğulan Süreyya, normal hayatta kimsenin kimseye karşılıksız bir şey vermediğini artık öğrendi.

Bazıları, tanınmış kişilerin bedava yaşadıklarına inanır: Oteller onlara en iyi odalarını parasız açar, büyük terziler onlardan yok denecek kadar az ücret alır, lokantada hesabı istedikleri zaman da lokanta sahibi gelir ve “Hesap ne demek efendim, şeref verdiniz” der!

Böyle bir örneğe ben bugüne kadar rastlamadım. Aksine nereye gittiysek, bizden iki misli fiyat istemeye kalktılar. Şöhretimize zarar gelmesin diye itiraz etmeyeceğimizi düşünerek, faturaları insafsızca kabarttılar.

Öylelerini de gördüm ki onlar da Süreyya'nın geceleri kendi kendine dolan sihirli bir kasadan çektiği paraları harcadığına inanıyorlardı!

Beni de olduğumdan çok zengin sanırlar. Son defa dinlenmek üzere gittiğim Kissingan'ın kaplıcalarında etraftan,

“Bu kadar zengin bir kadının daha iyi giyinmesi gerekir. Herhâlde çok cimri” dedikleri kulağıma çalındı.

Varlığımın hesabını onlar nasıl bilebilirler? Ama gerçekten daha iyi ve lüks giyinsem, bu defa da kim bilir ne diyecekler? Yalnız biz değil, yakınlarımız da buna benzer hükümlerle muhatap oluyorlar. Mesela Batı Berlin'de küçük bir fabrikası olan kardeşim Franz çok huzursuzdu. Tanıdıklarından kimse ona kaldığı evi yakıştırmıyormuş. “Hayatımdan memnunum” diyecek olsa, “Siz Süreyya'nın dayısı olduğunuzu unutuyor musunuz?” cevabını alıyormuş.

Öylesine şaşıalı bir hayattan sonra, Süreyya'nın bizim ölçülerimize ayak uydurabilmesi beni çok sevindiriyor. Hiçbir zaman aşırı istekleri olmuyor. Borçlanmayı katiyen aklına getirmiyor.

Boşandığı günden beri yeni bir mücevher almadı. Hep eskiden sahip olduklarıyla yetindi. Zaman zaman ona ısrarla Akdeniz kıyılarında yazlık bir ev veya bir yat satmaya kalkarlar. O her seferinde uygun bir mazeretle teklifi geri çevirir.

“İstedigini kiralamak insana hem daha hesaplı geliyor, hem de daha eğlenceli ve değişik oluyor” diye karşılık verir.

Bütün bunların dışında Süreyya, belirli bir hayat seviyesinin altına inemeyeceğini de bilir. Evinde çoğu zaman bir bluz, bir pantolon ve makosen ayakkabılarla oturduğu hâlde, dışarı çıktığı zaman şık giyinmeye dikkat eder. İlkbahar ve sonbaharda mutlaka Paris'e uğrar ve son model birkaç elbise ile tuvalet satın alır. Ne kadar pahalıya gelirse gelsin Süreyya bu zaruri masraflara katlanmaya mecburdur.

Kadın berberleriyse, her seferinde bir maden bulmuş gibi Süreyya'nın üzerine saldırırlar. Son yıllar içinde çıkarılan

saç modellerinin hemen hepsi diyebilirim ki önce kızımın başında denenmiştir.

Başı Kırlangıç Yuvasına Dönmüştü

Ben son moda, abartılı saç modellerinin kızıma yaraşmadığını söyleyenlerle beraberim. Bir zamanlar takma saçlarla takviye edilen topuzlu başların moda olduğu dönemde de fikrim aynıydı.

Geçenlerde bir gün Süreyya berberden geldi. Baktım, berbat bir saç modeli yapmışlar. Arkasına öyle bir topuz oturtmuşlar ki kötü mü kötü. Bir de üstelik:

“Nasıl anne, güzel mi” diye sormasın mı? Ne cevap vereyim?

“Başın kırlangıç yuvasına dönmüş kızım!” dedim. “Gidip bir aynaya baksan bana hak verirsin.”

Bence bugünün kadın berberleri, modern mimari eğitimi göreceken yanlış yola sapmışlar. Şimdi kursaklarında kalan heveslerini kadınların başlarında gidermeye çalışıyorlar. Kendimi bildim bileli, ben hep aynı saçı yaptırırım. Dünya yüzünde berberlerin belki de en sevmedikleri insan benim! Bu yüzden her gittiğim şehirde, kaldığım otele yakın mütevazı fakat temiz bir kuaför seçerim. Hiç unutmam, bir keresinde Süreyya ile Roma'nın en ünlü salonuna gitmiştik. Adama nasıl bir saç istediğimi söyleyince dehşetle irkildi. “Korkunç, korkunç” diye söylenerek yanımdan uzaklaştı. O gün başımı çıraklardan birine yaptırmak zorunda kaldım. Bugünkü göz makyajlarından da nefret ediyorum. Bereket, Süreyya hiçbir zaman fazla far sürmez. Sadece göz kapaklarının üstüne ve altına iki ince siyah çizgi çeker. Hem doğallıktan uzaklaşmaz, hem de hatlarını biraz vurgulamış olur. Maalesef halk, onun

Boş zamanlarımızda bazen gezintiye çıkarız ve sade, dikkat çekmeyecek şekilde giyiniriz. Bakışlar ve aşırı ilgiden rahatsız olduk mu hemen eve döneriz.

bana çok daha güzel gelen süssüz, makyajsız yüzünü bilmiyor. Süreyya'yı hep yeni saç modelleri, pırl pırl elbiseler veya tuvaletler içinde görmeye alıştılar. Ama ben onun gerçek çehresini çok daha seviyorum. Bir anne olarak, doğal hâliyle tanınmasını isterdim.

Gündüzleri onunla yürüyüşe çıktığımız zamanlar daima sade ve dikkati çekmeyecek şekilde giyiniriz. Yolda küçük bir pastaneye de girdiğimiz olur. Ama çevremizin dikkati ve bakışları rahatsızlık verici bir hâl alınca tekrar evimize döneriz.

Özenilecek Bir Hayat Mı?

Aslında günlerimiz evde olsun, otelde olsun çoğunlukla dört duvar arasında geçer. Hayatımızı da televizyonla payla-

şırız: Bazı akşamlar sofraya bile oturmadan televizyon programı seyrederek ayaküstü hafif bir şeyler atıştırırız.

Bir de meşhur insanların olağanüstü bir hayat yaşadıklarını sanırlar. Bugün eminim dünyada bizden çok daha hareketli bir hayatı olan birkaç milyon insan vardır. Büyük davetlerde bulunduğumuz, karşılık olarak ziyafetler, partiler verdiğimiz bir gerçektir. Fakat ben haftalar boyu geceleri kızımın evde geçirdiğimizi ve en geç saat on birde yattığımızı bilirim.

Süreyya okul arkadaşlarından çoğuyla hâlâ görüşür. Kimisi evlenmiş, kimi kendine bir meslek seçmiş ve hayata atılmıştır. Fakat fırsat buldukça bir araya gelirler, eski günleri anarlar.

Kızımın hayatında başından belki sayısız fevkalade olay geçmiştir. Fakat normal zamandaki yaşayışı, bir sekreterkinden daha durgundur. Dahası, böyle bir kadın, mesai saatleri içinde daha çok sayıda insanla temastadır. Dilediği gibi gezer, dilediği erkeğin davetini kabul eder. Gittiği bir baloda bir kavalyle fazlaca dans etse kimse hakkında dedikodu çıkarmaz.

Kızımın arada bir seyahate çıkma arzusu da durağan hayatının sıkıntılarını ve tekdüzeliğini gidermek içindir. Ama seyahatinde de aşırı ilgi yüzünden rahat edemez, devamlı olarak dikkati çekmeyecek köşelerde bulunmaya çalışır.

Tabiat Sevgisi

Bazen onu kendime çok benzetirim. O da benim gibi Monte Carlo'dan veya Riviera'dan nefret eder. Sakin bir sahil köyünde otursun, ayaklarını denize soksun, gerekirse su kayağı yapsın... Bunlar Süreyya'nın en bayıldığı şeylerdir.

Ege denizine ve adalarına da hayrandır. Arkadaşlarıyla genelde bir köy evinde kalır. Yaşlı ev sahibinin kendi fırı-

Kızım doğaya ve doğallığa bayılır. Tatillerini uygarlığın tahrip edici elinin değmediği küçük sahil köylerinde geçirir.

nında pişirdiği ekmeği, kendi yaptığı yoğurdu, yağı, peyniri tatmak; mutfagına girip sevdiği bir yemeği pişirmek en büyük zevkidir.

Süreyya, bu şekilde geçirilmiş bir tatilin, gerçek tatil olduğunu ve ancak böyle dinlenebildiğini söyler.

Küçük Bir Hatıra

Meziyetlerini takdir ettiğimiz öyle insanlar vardır ki beğenilen hareketlerinin farkındadırlar ve bunları özellikle yaparlar. Süreyya'da ise aksine, bütün güzel huyları tabiatının bir parçasıdır. Herhangi bir iyi hareketi hiç düşünmeden yapar. İnsanlara değer vermeyi bilir, kimseye büyüklük taslamaz. Eğer temas ettiği insanlar arasında maddi bakımdan darda olanlar varsa seyahatlerinden, son aldığı elbiselerden hiç bahsetmez.

Film çalışmalarının ilk günlerinde bir akşam, arkadaşlarıyla beraber bir masada yemek yiyorduk. İlerimizdeki bir

başka masada Laurentiis'in sekreterlerinden genç bir kız tek başına oturuyordu. Süreyya hemen onu masamıza davet etti.

“Tek başına akşam yemeği yemek insanın içini karartır. Bize eşlik eder misiniz?” dedi.

Böyle küçük gibi görünen samimi hareketleri, kısa zamanda film personeli arasında kızımın çok sevilmesine yol açtı. Ve Süreyya kendine yakın bir çevrede, çok rahat çalışma imkânı buldu.

Bir Yaz Gecesi Rüyası

Venedik'te şahane bir gece... Mehtap büyük kanalın su çırpıntıları arasında gümüşten şekiller çiziyor. 1964 yılının ağustos başındayız, Süreyya'nın film çalışmaları bütün hızıyla devam ediyor.

Gece yarısını bir hayli geçmiş ve turistlerin çoğu yataklarına çekilmişler. Fakat Venedik'teki ünlü Labia Palas'ın önünde hummalı bir faaliyet göze çarpıyor.

İnsanlar gidip geliyor; eşyalar, dekor parçaları, ışıklar taşınıyor. Güçlü projektörler kanalın içinde gezinen bir düzine kadar şahane gondolu aydınlığa boğuyor.

Kendimi 1951 yılında İspanyol Besteiguy Kontu'nun verdiği büyük baloda sanıyorum... Savaş sonrasının bu en muhteşem davetinde binden fazla insan Kazanova, Kleopatra, Kontes Kagliostro gibi tarihin ünlü kişilerinin kılıklarıyla girerek sabaha kadar çılgınlar gibi eğlenmişti.

Yönetmen Bolognini de *Bir Kadının Üç Yüzü* filminin balo sahnesi için, kontun verdiği bu partiden ilham almış ve hiçbir masraftan kaçınmamıştı.

Eğer zaman zaman hoparlörlerden, “Şimdi kırk üç numaralı sahneyi çekiyoruz. Soytarılarla, dominolar biraz da-

ha sola kaysınlar... Dikkat... Çekiyoruz” gibi sesler yükselmese, kendimi Venedik'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nı⁴ yaşıyor sanacağım.

Süreyya'nın partiye Richard Harris'in kolunda, bir gondoldan inerek gelmesi, gecenin sürprizi olmuştu. Bindığı gondol ünlü Fransız yazarı Jean Cocteau için özel olarak yapılmış, nefis bir tekneydi.

Süreyya'nın üzerinde mavi satenden, şahane bir tuvalet vardı. Başına da muhteşem zümrütlerle süslü, kadifeden, fantezi bir taç takmıştı. Göğsündeki pırlanta broş ve kulağındaki küpeler etrafa yıldız yıldız ışıklar saçıyordu. Bu maskeli balo, kızımın beyaz perdedeki kariyeri için gerçek bir başlangıç oldu. Daha önce Yunanistan'da, Akropol'de de çalışmıştı fakat orada daha çok sanatsal nitelikte, birkaç sessiz sahne çevrilmişti. Bu kez Süreyya, tam manasıyla sesi ve hareketleriyle kamera karşısındaydı.

İlk Güçlükler: Ön yargılar

Her işin başlangıcı zordur. Yönetmen Bolognini, Venedik'e; Sophia Loren, Gina Lollobrigida gibi şöhretlerle çalışmaya alışmış kırka yakın teknisyen getirmişti. Bu adamlar, İran Sarayı'nın melikesi olduktan sonra, beyaz perdeyi çalışma alanı olarak seçen kızıma garip bir hayvan nazarıyla ve hayretle bakıyorlardı.

Süreyya her zaman, “Venedik'teki ağustos sıcaklığıyla cebelleştiğim kadar, bu gibilerle aramızda yükselen buzdan duvarı yıkmak için de uğraştım” der. “Beni hayallerinde kabiliyetsiz, şımarık, burnu büyük biri olarak canlandırmış-

⁴ Shakespear'in ünlü eseri *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'na atıfta bulunuluyor (e.n.)

lardı. Aksini ispat etmek ve bunu kafalarına yerleştirmek için adamakıllı uğraşmam gerekiyordu.”

Bunun için, Süreyya sete daima vaktinde, hatta vaktinden önce geliyordu. Teknisyenlere yakınlık göstermeye özellikle dikkat ediyordu. Bazen bir sahneyi on, on beş defa prova ettikleri oluyor ve Süreyya her defasında itirazsız söyleneni yapıyordu. Kimseye de tepeden bakmıyordu.

Beklenmeyen Bir Aksilik

Venedik'te işler bu ortamda başladı ve her geçen gün daha iyiye giderek tamamlandı. Son olarak geriye birkaç ikili sahenin çekimi kalmıştı. Süreyya ile Richard Harris'in bir gondol sahnesi vardı. Tam yanlarında onları takip eden kamera ile ışıkların bulunduğu diğer gondoldaki projektör, Harris'in üzerine devrildi! Harris acıyla gondolün içine yığılıp kaldı. İlk bakışta herkes onun bel kemiğinin kırıldığını sanmıştı.

Süreyya birkaç saniye dehşetten olduğu yerde çakılı kaldı. Sonra rol arkadaşının üzerine eğildi, korku ile haykırıyordu:

“Are you all right Richard? Are you all right? (İyi misiniz, Richard? İyi misiniz?)”

Herkes paniğe kapılmıştı. Kendini ilk toplayan yine Süreyya oldu. Yakından geçmekte olan motorlu bir tekneyi durdurttu ve Harris'i en yakın hastaneye taşıttı.

Röntgende Harris'in sadece adalelerinin ezildiği anlaşıldı. Genç aktör kuvvetli bünyesi sayesinde birkaç gün sonra taburcu edildi. Böylece filmi gecikmeden tamamlamak mümkün oldu.

Harris, kızımın kendisine gösterdiği yakınlığı hiç unutmadı. Bu olaydan sonra daha iyi anlaştılar ve çalışmaları daha büyük bir uyum içinde devam etti.

Evliliğim ve İran'daki Hayatım

Kızım Dedelerine Çekmişti

Süreyya çok romantik tabiatlıdır. Aslında ben bunun soydan gelen bir huy olduğunu sanıyorum. Çarlık Rusya-sı'nda yaşayıp muazzam bir servet yapan büyük babamla, İran'ın güneyinde büyük nüfuz sahibi olan kocam Halil'in büyük babasının, kendi devirlerinde çok romantik insanlar olarak tanındıklarını biliyorum. Demek ki Süreyya tamamen atalarına çekmiş.

Aslında benim Halil İsfendiyari ile evlenmem de romantik bir macera sonunda olmuştu.

Babam Franz Karl, St. Petersburg'da doğmuş bir Alman'dır. Büyük babam Christian Karl, 1860 yılında Almanya'dan kalkıp Rusya'ya gelmiş ve Çar II. Alexander'in isteği üzerine büyük bir silah imalathanesinin yönetimine geçmiş. Annem Alma da Alman asıllıdır; ataları Almanya'dan Baltık ül-

kelerine göç etmişler, bir süre orada yaşadktan sonra Rusya'ya yerleşmişler.

Ben doğduğum zaman ailemiz Moskova'da oturuyordu. Babam Almanya'nın ünlü AEG firmasının Rusya temsilcisiydi. Pasaportumuz Alman pasaportuydu, evimizde hep Almanca konuşulurdu. Rus iç savaşı sırasında bizi Sibirya'nın küçük bir kasabasında ikamete zorladılar. İhtilalden sonra da ailece Berlin'e kaçtık. Annem, ben on iki yaşındayken kanserden öldü. Babam Berlinli bir kadınla ikinci defa evlendi. Erkek kardeşimle beni üvey annemiz büyüttü. Berlin'deki meşhur Kurfürstendam Caddesi'nde mütevazı bir sokakta oturuyorduk. Sibirya'da bulunduğumuz sırada eğitimim bir hayli aksamıştı. Akranlarımdan iki yıl geri kalmıştım. Babam beni Charlottenburg'daki Klockow-Lyzeum adında meşhur bir özel okula gönderdi. Ben de kısa zamanda Berlin'deki hayata alıştım, Berlinli bir genç kız gibi yetiştim.

Şimdi artık Almanya'yı vatanım, Berlin'i de doğduğum şehir sayarım.

Henüz daha okulda öğrenciyken, bir akşam özel bir partide Halil İsfendiyari adında İranlı bir öğrenciyle tanıştım. Yirmi üç yaşında, son derece kibar tavırlı ve yakışıklı bir gençti. Etrafımda dolanıp benimle flört etmeye can atan delikanlılar arasında en efendisiydi. Kısa zamanda anlaştık ve seviştik. Halil, kocam olmadan önce hayatımın tek erkeği ve aşkı oldu.

Onunla Berlin'de bir imamın huzurunda dinî nikâhla evlendiğimiz zaman, on sekiz yaşında yoktum. İsfendiyari soyadını almakla da Prenses unvanına sahip oluyordum.

Nasıl Prenses Oldum?

Herkes benim prensesliğimin nereden geldiğini merak eder. Hâlâ da, “Kızınız bir zamanlar tesadüflerin yardımıyla

İran Kraliçesi oldu diye hemen prensesliğe mi kondunuz?” tarzında mektuplar aldığım oluyor. İşin aslı ise bambaşkadır.

Bahtiyari’ler 16. asırdan bu yana İran’ın güneyinde hüküm sürmüş soylu bir ailedir. Kocamla benim asaletimizin Süreyya ile hiçbir ilişkisi yoktur. Ben prenseslik unvanına; Süreyya, Şah’la evlendikten sonra değil, o henüz dünyada yokken sahip oldum.

Evliliğimizin İlk Yılları

Halil’le evlendikten sonra iki yıl Berlin’de kaldık. Hayatımızdan memnunduk ve bu şehirden ayrılmaya hiç niyetimiz yoktu. Fakat bu arada Rıza Şah iktidarı ele almış ve yurt dışına döviz çıkışını yasaklamıştı. Dul kayınvalidem, kocamın babasından kalan gayrimenkul gelirlerini tahsil edip bize göndermekte büyük zorluk çekiyordu.

Biz de 1928 yılının ağustos ayında İran’a gitmeye mecbur kaldık.

İsfahan’a ayak basar basmaz ilk gördüğüm şey kan oldu. Kocamın evine girmeden, daha otomobilden ayağımızı yere basar basmaz gözlerimin önünde bir koyunu yere yatırıp kestiler. Ben ne olduğunu anlamamış, korkudan Halil’e sarılmıştım. Koyunun “Hoş geldiniz” anlamına geldiğini ve bize uğur getirmesi için Tanrı’ya kurban edildiğini bana anlatıncaya kadar akla karayı seçtiler.

Daha sonra bu kanlı sahnelere birçok defa şahit oldum. Artık anlamını bildiğim hâlde her seferinde yine irkildim.

Kayınvalidemle İlk Karşılaşmam

Halil’in annesi bizi evin kapısı önünde karşılamıştı. Kırk beş yaşlarında, orta boylu, şişman fakat yaşından hayli bü-

yük gösteren bir kadındı. Başına örttüğü siyah başörtüyü, çenesinin altından iğnelemiş ve gözlerinin üzerine bütün İranlı kadınlar gibi ince tül den bir peçe takmıştı.

Yabancı gelin olmama rağmen beni coşkuyla karşıladı. Kucaklayıp yanaklarımdan öptü. Söylediklerinden bir kelime anlamadığım hâlde çok duyulandığını, gözlerinden boşanan yaşlardan anlıyordum.

O gün, daha ilk bakışta şahane yeşil gözleri dikkatimi çekmişti. Süreyya da gözlerinin güzelliğini ve rengini kayınvalidemden almıştır.

Hayatta öyle insanlar var ki, başkalarına azap vermekten âdeta zevk duyuyorlar. Bana bu mektupları gönderenler, Süreyya'yı rahat bıraksalar yüreğim yanmayacak. Ama bazı günler, aynı el yazısı ile yazılmış ayrı mektuplar alıyorduk. Benim asaletimle alay edenler, Süreyya'ya da "Sen kendini ne sanıyorsun yani, sadece doğuştan şanslısın o kadar" diye yazmaktan geri kalmıyorlardı. Oysa doğuştan sahip olduğu çeşitli meziyetlerine rağmen, Süreyya'nın da hayatta ıstırap çektiği günler çok olmuştu.

Berlin'den İsfahan'a

Berlin'de yaşadığımız hareketli günlerden sonra, İsfahan'da durgun bir hayat başladı. Kayınvalidemin evi, haremliği ve selamlığı olan, büyük bir konaktı. Yalnız selamlık bölümünde otuz odası vardı. Evin her yanına halılar yayılmıştı. Duvarlar büyük boy aynalarıyla kaplıydı. Yalnız ortalıkta eşya olarak bir şey görünmüyordu.

Sandalyesiz ve masasız bir ev tasavvur edin. Yemek zamanlarında bir uşak, halının üzerine bir örtü yayıyor, etra-

fına da çepeçevre tabakları diziyordu. Herkes gelip tabağının önünde yere bağdaş kuruyordu. Üzerine oturulacak bir minder bile kullanılmıyordu.

O devirlerde Avrupa'da dar elbise modası çıkmıştı. Kadınların etekleri ancak yürümeye imkân verecek genişlikteydi. Kayınvalidemin evinde kaldığım süre zarfında bütün yemekler benim için bir işkence oldu. Sofrada bacaklarım karıncalanmasın diye ikide bir oturuşumu değiştiriyor fakat her şeye rağmen, sık sık beni acıdan kıvrandıran kramplara engel olamıyordum.

İlk zamanlar İran yemeklerine alışmakta da büyük zorluk çektim. Bana yediğim her şey koyun kokuyormuş gibi geliyordu.

Bütün Avrupalılar gibi sığır etine alışmıştım. Oysa çevremdeki evlerin bahçelerinde koyun sürüleri besleniyordu. İranlılar hayvanın etinden faydalanıyor, kuyruk yağını da mutfaklarında yemek yağı niyetine kullanıyorlardı. Burada hemen her yemekte İran usulü, koyun etli pilavla karşılaşmak beni iğrendirmeye başlamıştı.

Ben yemeklerde sadece meyve yiyor, başka hiçbir şeye el sürmüyordum. Fakat daha önce hayatımda bu kadar lezzetli meyveler yemediğimi de itiraf edeyim.

Haremde On İki Kadın

Rahmetli kayınpederim Serdar Esad hayattayken kadın hizmetkârlarla birlikte otururlarmış ve hareminde on iki karısı varmış. Evlendiğinde, Halil'in annesi on dört yaşındaymış. Dört yıl sonra kocası ölünce, henüz on sekiz yaşında, genç bir kadinken dul kalmış. Fakat üç çocuğu mutsuz

olmasın diye bir daha evlenmemiş ve hayatını onlara adanmış. En büyükleri olan Halil de kardeşlerinin yetiştirilmesinde annesine yardımcı olmuş.

Ben bir yıl kadar o evde kaldım ve kısa zamanda dillerini öğrendim. Fakat radyo ve gazete olmadığı için dünyadan tamamen uzak, olup bitenlerden habersiz yaşıyorduk. İran'da postayı kervanlar taşıdığı için de babamın muntazaman gönderdiği mecmua ve gazeteleri haftalar sonra alabiliyordum.

Günlerimiz değişmeyen bir düzen içinde geçiyordu. Sabah kalkıp civarda geziniyor, öğle yemeğini yedikten sonra biraz istirahat edip tekrar sokağa çıkıyorduk. Elektrik olmadığı için akşam yemeğini yer yemez yatıyorduk. İsfahan'da karyola da yoktu, yataklar yere seriliyordu.

Kadınların hepsi yüzlerini tül bir peçe ile örtüyorlardı. Yanlarında kocaları olsa dahi erkeklerle aynı kaldırımında yürümeye hakları yoktu. Ben âdetlerimden vazgeçmemiştim. Bir Avrupalı gibi giyiniyor, erkeklerle aynı kaldırımında, hatta onların yanlarında yürümekten çekinmiyordum. Halil daima beraberimde olduğu için, kimse buna bir şey diyemiyordu.

Benden başka İsfahan'da birkaç Avrupalı aile daha vardı. Başta hiçbiriyle temas kurmamıştım. Yalnız kocamın akrabalarıyla görüşüyordum. Fakat zamanla kendi evim olsun, kendi dostlarımız olsun istedim. Kayınvalidemle çok iyi geçindiğimiz hâlde, bu duygu bende vazgeçilmez bir istek hâlini aldı. Neticede kocam bir ev yaptırmaya karar verdi. Bu arada bir villa kiralayıp oraya taşındık. Evimizi tamamen Avrupalı şekilde ve İsfahan'da alışlagelmiş mimari tarzdan farklı bir biçimde inşa ettirmeye başladık.

Eşya meselesi en büyük derdimizdi. Ama İranlıların kopyacılıkta son derece usta olmaları çok işimize yaradı.

Halillerin tanıdığı bir marangoz bana, modelini gösterdiğim takdirde istediğim eşyayı yapacağını söylemişti. Hemen babama yazıp çeşitli modeller ve örnekler getirttim. Marangoz da sözünü fazlasıyla tuttu.

Böylece kocamla İsfahan'da ilk defa müşterek bir karyolada yatma imkânını bulabilecektik! Eşyalarımız son derece güzel oldu. Evimizin döşeme tarzı önce kocamın akrabaları arasında kulaktan kulağa yayıldı, sonra bütün İsfahan'da duyuldu. Şehrin varlıklı aileleri evlerini eşyayla döşemeye başladılar. Bu yeni modanın öncüsü ben olmuştum.

İsfahan'da ilk edindiğimiz yabancı dostlar Schaffer adında bir İngiliz ailesi oldu. Schaffer'ler İngiliz misyonerleriydi. Şehirdeki bir bakımevini yönetiyorlardı. Onlardan büyük yakınlık gördüm. Şimdi bazen kendi kendime sorarım: Acaba onlar olmasaydı ben Süreyya'yı sağ salim doğurabilir miydim?

Süreyya Dünyaya Geliyor

Schaffer'lerin yatak odalarının yanında küçük bir oda vardır. İşte burada, 1932 yılının 22 Haziran'ında bir gece yarısı Süreyya dünyaya geldi. Evleneli altı yıl olmuştu. Doktorlar benim çocuk sahibi olamayacağımı söylüyordu. Onların sözleri doğru çıkmadı fakat doğumum çok zor oldu. Süreyya'nın kirpikleri o kadar uzundu ki, bebekken âdeta yanaklarının üzerine kıvrılıyordu! Ziyaretimize her gelen, "Hayatımda bunun kadar güzel bir bebek görmedim" diyordu.

Süreyya'nın ilk sözü "ki" oldu. İran'da evlerin kapılarında zil yoktur. Üzerinde aslan başı motifi bulunan halka şeklinde bir çeşit tunç tokmak, bu vazifeyi görür. Birisi geldiği zaman tokmağı vurur, hizmetçiler de kapıyı açına-

ya üşendikleri için tiz sesleri ile mutfaktan “kim” anlamında “ki” diye bağırırlardı.

Bu sesler Süreyya'yı çok etkilemiş olacak ki, kızım baba veya anne demeden önce “ki” dedi.

Yedi aylıkken bu kelimenin anlamını o da öğrenmişti. Biz her yemekte masanın altına vururduk, o da “ki” diye çılgılığı basar ve bu oyundan büyük zevk alırdı.

İsfahan'da hayat şartları son derece zor ve ilkel olduğu için, yeni doğan bebeklerin ekserisi cilt veya göz hastalıklarına tutuluyordu. Süreyya'yı mikroplardan muhafaza edebilmek için çok zorluk çektim. Onu kimseyle temas ettirmedim.

Daha sekiz aylıkken Süreyya'yı Berlin'e, babamın yanına götürdüm. İlk işim onu bir çocuk doktoruna muayene ettirmek oldu. Doktor bebeğimi son derece sıhhatli buldu ve “Kızınız çok zeki olacak” dedi.

Zeki Bir Çocuk

Gerçekten de Süreyya daha bir yaşındayken, daima karıştırdığı resimli bir hayvan kitabındaki bütün hayvanların isimlerini tek tek söyleyebiliyordu. Yalnız her hayvanın resmi aynı büyüklükte yer aldığı için, önceleri bir fareyi bir fil kadar iri zannetmişti. Onu Berlin'de bir hayvanat bahçesine götürdüğüm zaman, hayvanların arasındaki farklar onu çok şaşırttı. Hele fillerin karşısında dehşete düştü. “Ben fil görmek istemiyorum, fare istiyorum” diye ağlamaya başladı. Dolayısıyla, diyebilirim ki dünyada fareden korkmayan en der kadınlardan biri Süreyya'dır!

Üç yaşında rahatça şiir okuyabiliyordu. O tarihte okula giden altı yaşında bir arkadaşı vardı. Süreyya ona, “Ben okumayı biliyorum” demiş ve aralarında bahse tutuşmuşlar. Al-

fabesini alıp içinden bir bölümü yanlışsız okuyunca, çocuk ve annesi hayrete düşmüş! Süreyya o gün bahsi kazanmış. Aslında okumayı bilmiyordu fakat dadısının öğrettiği bir bölümü ezbere okumuştı!

Son derece keskin zekâlı bir çocuktur. Fakat ona yemek yedirmekte çok güçlük çekiyorduk. Doktorlar bunun kan kimyasının bir sonucu olduğunu söylediler ve Süreyya'yı küçük yaşta, bir çocuk yuvasına vermemizi tavsiye ettiler. Fakat bu da işe yaramadı ve Süreyya'nın normal bir düzene alışması için yıllar geçti.

Süreyya dört yaşına gelinceye kadar ben Berlin'de kaldım sonra tekrar İsfahan'a döndük. Bu arada evimizin bütün eksikleri tamamlanmıştı. Daha doğrusu biz tamamlan-
dığını sanıyorduk. Fakat orijinal fikirlerimizin bir hayli cezasını çektik.

İsfahan'da Avrupai tarzda ev yaptırmaya kalkmış fakat iklim şartlarını hesaba katmamıştık. Kuzeye bakan tarafa koyduğumuz çift camlar kışın bizi soğuktan muhafaza edebiliyordu. Fakat kiremitlerin örttüğü çinko dam yüzünden yazın evi boğucu bir sıcak kaplıyordu. Üstelik İsfahan'da yılın on ayı yaz, iki ayı kıştı!

Evin tek güzel tarafı ise bahçesiydi. Yarısını bir park hâline getirmiştik. Burada babamın Berlin'den yolladığı nadide çiçekleri yetiştiriyorduk. Gerisini bir orman hâlinde ve olanca doğallığıyla koruyorduk. Vaktimiz daha çok bahçede geçiyordu.

Bir süre sonra özene bezene yaptırdığımız bu evi satmak zorunda kaldık. Sıcığına artık dayanamıyorduk. Halil bu defa daha modern fakat yöreye uygun, ikinci bir konak yaptırdı.

Her şeyimiz hazır olduğu için vakit geçirmeden buraya taşındık.

İsfahan'da Dingin Günler

Yeni evimizin bahçesine, Almanya'dan getirttiğim nadide çiçekleri diktirmiştım. İlk evimizde uğradığımız hayal kırıklığı Halil'le beni, daha iyisini yapmak için âdeta kamçılımıştı. Eviinize çok özendik. Bahçesini büyük bir park hâline getirdik. Sıcaktan bunaldığımız günlerde içinde serinleyeceğimiz bir yüzme havuzu yaptırdık. Bir de duvar dibine sembolik bir dut ağacı diktirdik. Dut, İran'da fakirlerin yemişidir. “Arsız” dedikleri türden, kolay büyüyen bir ağaçtır. Çoğu zaman dalları bahçe sınırlarının dışına taşar ve fakir fukara bu dalların meyvelerini toplayarak karınlarını doyurmaya çalışırlar. Bizim dut ağacımız da daha çok fakirlere tahsis edilmiş bir çeşit küçük ve doğal imarethaneydi.

Süreyya ile erkek kardeşi işte bu çevre içinde büyüdüler. Bugün hâlâ eski günlerin özlemi içinde, “İsfahan'da ne mutlu çocukluk günleri geçirdik!” diye sık sık geçmişteki hatıralarını anarlar. Özellikle Süreyya, bahçemizdeki dut ağacının ona bir sığınak vazifesi gördüğünü unutmamıştır. Canını sıkkan bir misafir geldi mi veya ona özel ders veren hocasına ev ödevini hazırlayamadı mı, koca dut ağacının tepesine çıkar, sık yapraklı dalların arasına saklanır ve “tehlikeli” saydığı şahıs gidinceye kadar oradan inmezdi. Babasının bütün muhalefetine rağmen on iki yaşındayken bir bisiklet aldırıldığı gün bahçede, kardeşi Bijan'la nasıl yarıştıklarını dünmüş gibi hâlâ hatırlar.

Süreyya 1941 yılına kadar, İran'a gelip yerleşmiş Alman mühendis ailelerinin birleşerek kurdukları İsfahan'daki bir Alman okuluna devam etti. Fakat savaştan sonra müttefik kuvvetleri İran'a gelince bütün Alman aileler sınır dışı edilerek Avustralya'da ikamete mecbur edildiler, okul da kapandı. Ben, aynı zamanda İranlı sayıldığım için tehlikeden uzak kaldım. Süreyya, öğrenimine evde aldığı özel derslerle devam etti.

On dört yaşında Süreyya'yı İngiliz misyonerleri tarafından yeni açılan bir okula gönderdiğimizde akranlarından o kadar ileriymi ki girdiği bir sınav sonucunda üç sınıf birden atladı. Bu arada savaş bitmişti fakat ben, bir yandan sıcak, bir yandan uygunsuz yaşama şartları yüzünden zayıflamış, perişan hâle gelmiştim. Nitekim yatağa düşmekte gecikmedim. Doktorlar uzun süren konsültasyonlar neticesinde benim bir süre için Avrupa'ya giderek hava değiştirmeme karar verdiler.

Böylece özene bezene yaptırttığımız evi yok pahasına satıp tekrar göçebe hayatına başlıyorduk. O günden beri de ömrümüz seyahatlerde geçiyor, köksüz bir şekilde hayatımızı devam ettiriyoruz.

Sihhi Sebepler Yüzünden İran'dan Ayrılıyorum

Kısa bir yolculuktan sonra Zürih'e gelip bir otele yerleşmiştik. Günlerimizi otel odalarında tüketiyor, bir türlü oturacak ev bulamıyorduk. Savaş yıllarında çıkarılmış bir kanun, yabancıların ev tutmalarını yasaklamıştı. Böylece bizim gibiler de otel odalarına mahkûm oluyorlardı.

Bu gezginci hayat en çok Süreyya'nın hoşuna gidiyordu. Bir ev disiplini kuramamıştık. O da fırsattan istifade bol bol sinemaya gidiyordu.

Hayat Düzenimiz Değişmişti

İsfahan'da aşçımız, şoförümüz, uşağımız, ortalığı düzenlemekle görevli bir hizmetçimiz ve bahçıvanımız vardı. Ne Süreyya ne de ben ev işlerine elimizi sürmezdik. Fakat burada en basit bir yardımcıdan bile mahrumduk. Süreyya'yı birlikte sinemaya göndereceğim emniyetli bir adamımız da hi yoktu. Bu yüzden her filmi birlikte seyrediyorduk.

Bir eve yerleşmeden geçen günler, kocamla beni hayatımızda değişiklikler yapmaya zorlamıştı. Böylece Süreyya'yı ve oğlum Bijan'ı ayrı ayrı yatılı okullara yerleştirdik.

Süreyya Montreux'de kalıyor, hafta sonlarını bizimle birlikte geçiriyordu.

Ancak bu yatılı okul hayatının da çok geçmeden mahzurları belirdi. Süreyya'nın arkadaşları, hep kendinden büyük olan on yedi on sekiz yaşlarında genç kızlardı. Aralarına bir büyük almadan sinemaya, tiyatroya giderler; kendi başlarına piknikler düzenler veya danslı toplantılar tertip ederlerdi. Yaşı küçük olduğu için pansiyon müdiresi Süreyya'nın yalnız başına hiçbir yere gitmesine izin vermiyordu. Bir gün Süreyya dayanamamış olacak ki Montreux'den telefon etti:

“Anne benim canıma artık tak etti. Eğer benim de arkadaşlarımla beraber gezmeye gitmemi sağlamazsan yakında buradan kaçacağım!”

“Ne yapmamı istiyorsun kızım?” diye sordum.

“Gel müdire hanıma, kızımın her yere gitmesine izin veriyorum de” cevabını verdi. Böyle bir iznin mahzuruna rağmen, Süreyya'nın güçlü karakterine karşı koyamadım. İzni almaya gidince, pansiyon müdiresinin nasıl hayret ettiğini anlatamam. Kadın durup durup:

“Siz hem İranlısınız hem de kızıma Avrupa'da bile güçlkle verilen serbestliğı tanıyorsunuz” diyordu.

Ona güç bela Süreyya'ya çok güvendiğimi, damarlarında taşıdığı Doğu kanı yüzünden kızımın çabuk geliştiğini ve diğer arkadaşlarıyla akran sayılması gerektiğini söyledim.

Önce dünyalar Süreyya'nın oldu fakat bütün serbestliğine rağmen, Montreux'deki yatılı okulu sıkıcı bulmakta gecikmedi. Mazeret olarak da yeteri kadar sinemaya gidemediğini ileri sürüyordu!

Devamlı ısrarları karşısında bu defa onu Lozan'a nakletmek zorunda kaldık. Yıl 1948 idi.

Süreyya, Lozan'a da bir yıl tahammül edebildi! Bu arada biz Zürih'e yerleşmiştik. Halil'in sağlığını öne sürerek yaptığı müracaat kabul edilmiş ve bizim, yabancı olmamıza rağmen bir ev kiralamamıza izin verilmişti. Tam yerleşmeye çalışıyorduk ki bir sabah Süreyya'dan bir mektup aldım:

“Anne, ben burada yeteri kadar Fransızca öğrendim. O kadar ki, Fransızca benim ikinci ana dilim gibi oldu. Artık biraz da İngilizce çalışmamın zamanı geldi. Ben Londra'ya gitmeyi düşünüyorum. Sen durumu babama anlatıver” diyordu.

Daha ilk cümlede onun niyetini anlamıştım. Çocuklğundan beri hayran olduğu sinema yıldızları hep Amerikalılardı. Süreyya İngilizce bilmeyen bir insanın artist olamayacağını tekrar edip dururdu.

Halil durumu öğrenince her zaman olduğu gibi küplere bindi:

“Bu kızın yaptıklarından bıktım artık” diyordu. “Biz Zürih'e bilhassa onların geleceklerini düşünerek yerleştik. Tam düşüncemizi gerçekleştirdiğimiz sırada küçük hanı-

mın olmayacak talepleri ile karşılaşılıyor. Tek başına Londra'da ne yapacakmış ki?"

Halil yerden göğe kadar haklıydı fakat Süreyya'nın isteğine de karşı konulamazdı. Kızım Lozan'dan Londra'ya uçacaktı...

Bu arada kocamın bazı akrabaları ona göz kulak olacaklarını ve yardım etmekten geri kalmayacaklarını söylediler.

Ve Süreyya çok geçmeden Londra'ya uçtu.

Daha On Beş Yaşındayken Artist Olmak İstemişti

1947'nin yaz aylarında, Avrupa'yı görülmemiş bir sıcak hava dalgası sarmıştı. Şehirler kaynıyor, sayfiye yerlerindeyse halk denizden çıkmıyordu. Avrupalılar yıllardan beri ilk defa gerçek bir tatil yapma fırsatı bulmuşlardı. 2. Dünya Savaşı biteli iki yıl olmuş ve yaralar, yavaş da olsa kapanmaya yüz tutmuştu.

Biz de ailece altı haftalığına Ascona'da nefis bir bahçesi olan, küçük bir yalı kiralamıştık. Eşsiz güzellikte, kunluk bir deniz, ayaklarımızın altında alabildiğine uzanıp gidiyordu. Okulları tatil olan Süreyya ile oğlum Bijan da bizimle beraber diler.

Süreyya on beş yaşında tam bir genç kız olgunluğuna erişmişti. Damarlarındaki Doğulu kanından olacak ki vücudu okuldaki Avrupalı akranlarından çok daha gelişmişti. Alımlıydı, uzun boyluydu. Görenler on sekiz yaşında olduğunu sanıyorlardı.

Bir akşam yemekte, Süreyya damdan düşer gibi:

"Ben artist olmak istiyorum" dedi. Babası da ben de donup kalmıştık. Bilhassa babası... Ağır ağır başını kaldırıp elindeki

çatalla bıçağı tabağının kenarına koyuşunu bugün gibi hatırlıyorum. Süreyya'nın ne dediğini anlamamış gibi sordu:

“Ne olmak istiyorsun?”

“Artist olmak istiyorum baba.” Süreyya büyük bir felaketin haberini vermiş olsa, herhâlde babası ancak bu kadar dehşete düşebilirdi! Fakat her şeye rağmen kendine hâkim olmaya çalıştı:

“Evladım sen aklını mı kaçırdın? Bahtiyari sülalesinden biri nasıl artist olabilir? Sonra akrabalarımız bize ne derler?”

Süreyya hiç istifini bozmadı.

“Bu dünyada asil olan yalnız bizler miyiz? Kibar ailelerden gelen bir sürü insan bugün filmlerde oynuyor” dedi.

Kocam sözü daha fazla uzatmak niyetinde değildi:

“Herhâlde kendini bilen İranlılar arasından bana böyle si bir tane bile sayamazsın” diye söylendi. Onun için mesele burada kapanmıştı.

Caydırıncaya Kadar Akla Karayı Seçtim

Süreyya'nın huyunu iyi bilirim. Aklına bir şeyi takarsa ondan kolay kolay vazgeçmez. Nitekim, ertesi günler de fırsatını buldukça sözü aynı konuya getirdi. Ikide bir, “Tatilim bittikten sonra özel tiyatro kurslarına yazılmaya karar verdiğin” diyordu. Artist olmadan önce köklü bir drama öğrenimi görmeyi düşünüyordu.

Elimden geldiği kadar onu fikrinden caydırmaya çalıştım. Güç olmakla beraber neticede ona sözümü dinletmek kabil oldu.

“Sen şimdilik okuluna dön. Tahsilini tamamla. Diplomanı aldıktan sonra bu meseleyi tekrar görüşürüz” dedim.

Böylece aramızda bir çeşit pazarlık yapmıştık. Fakat babası bu konunun artık tamamen bertaraf edildiğini sanıyordu!

Ben Avrupalı olduğum için, Süreyya'yı babasından daha iyi anlayabiliyordum. Bir İranlı için artist, sirk cambazından veya göbek dansözünden farksızdı. Gelgelelim uzun yıllar yaşadığımız ve Süreyya'nın çocukluğunu geçirdiği İsfahan'da ne bir tiyatro ne de bir konser salonu vardı. Süreyya'nın da bütün eğlencesi sinema olmuştu.

İlk zamanlar koca şehirde tek bir sinema vardı. Sonra bir tane daha açıldı. Yıllar geçtikten sonra İsfahan'da sinema sayısı dördü buldu. Senenin büyük bir kısmında havalar iyi gittiği için, kışın iki ayı hariç, bu sinemalar gösterilerini açık havada yaparlardı.

Süreyya'nın çok sevdiği, kendinden küçük bir yeğeni vardı. Her zaman iyi anlaşırlardı. Hele çocukken içtikleri su ayrı gitmezdi. O da sinemayı deli gibi severdi. Israrlarına dayanamaz ve hemen her gün ikisini, Ali adındaki sadık bir hizmetkârımızla birlikte sinemaya yollardım.

İran'a gelen bütün filmleri gördüklerini söyleyebilirim. Çocuklar için İran sinemalarında yaş sınırı da konulmadığı için her cins filmi bazen iki veya üç defa gördükleri de oluyordu.

Her genç kız gibi, Süreyya'nın ve yeğeninin resimlerini biriktirdikleri film yıldızları olmuştur. Bazen onlara mektup yazıp fotoğraf da istiyorlardı.

Süreyya Evleniyor

Evlenme Hazırlıkları

Bazı anneler, hayallerinde oğullarının bir imparatoriçe, kızlarının bir kral veya prensle evlenişini canlandırır ve kızlarını halktan bir adama verseler bile hayatlarının sonuna kadar aynı hüyalar içinde yaşar. Ben hiçbir zaman böyle hafifliklere kendimi kaptırmadım. Üstelik bu imkânsız bir şeydi.

Fakat bir mucize oldu ve tarihte Leatitia Bonaparte'dan beri, Avrupa'da ilk defa halktan bir kadın, kızının imparatoriçelik tahtına çıktığını gördü.

O tarihte en yakın arkadaşlarım bile merakla beni sıkıştırdılar ve ne hissettiğimi sordular. Gülerek hepsine aynı cevabı veriyordum:

“Hamdolsun kendimi gayet iyi hissediyorum. Süreyya Şah'la evlendikten sonra hayatımda ve hareketlerimde en ufak bir değişiklik olmadı. Kimse de benim bir ayna karşısında reverans idmanı yaptığımı, Şah'la nasıl konuşacağımı talim ettiğimi görmedi.”

Şah, Süreyya'nın gelinli ini o devirde pek meşhur olan Dior modaevine yaptırmasını istemişti. Süreyya gelinli i üzerine bir de muhteşem ta  giyecekti.

Üstelik İran'ın siyasi durumunu ve hayat şartlarını gayet iyi bilen ben, sevinecek yerde kızımın hesabına endişeleniyordum.

Süreyya'nın Şah'la olan macerasının başlangıcını yine telefondan öğrendim. Kızım Paris'teydi. Bir gece telefon etti. Şah'ın kız kardeşi Prenses Şems'in kendisini aradığını ve onun vasıtasıyla Şah tarafından İran'a davet edildiğini söyledi. Bu davetin anlamı açıktı. Evlenmek isteyen hükümdar, müstakbel eş olarak kendisine Süreyya'yı seçmişti!

İlk sözüm, “Yavrum böyle bir evliliği sen istiyor musun?” oldu.

Süreyya, her zamanki kayıtsızlığıyla:

“Şah'ı tanımıyorum. Ama resimlerine bakılırsa hiç de fena bir erkek değil” dedi. “Akıllı, sportmen... Tanıştıgımda da beğenirsem neden evlenmeyeyim?”

“Ama İran Şahı olduğunu unutma” diyecek oldum.

“Bence bir sakıncası yok” cevabını verdi. Neticede ben Zürih'te kaldım, Halil kızımızı Tahran'a götürdü.

Bu arada on yedi yıldır görmediğim kardeşim Franz da bana misafir gelmişti.

Her akşam Süreyya telefonla bize durumu bildiriyordu. Kararını vermiş, Şah'la evlenmeyi aklına koymuştu.

1950 yılı ekiminde Süreyya, Şah'la nişanlandı ve hemen düğün hazırlıklarına başlandı. Oğlum Bijan'la biz de Tahran'daydık ve Elbruz Caddesi'nde, Şah'ın bize tahsis ettiği bir evde kalıyorduk. Sonradan Şah bu caddenin adını Süreyya olarak değiştirdi. Tahran'ın eski Elbruz Caddesi, şimdi de kızımın adını taşımaktadır.

Biz Süreyya'yı pek ender görüyorduk. Vaktinin büyük bir kısmını sarayda geçiriyor, sabahleyin Şah'ın atla yaptığı ge-

zintilerde bile ona refakat ediyordu. Bu arada Şah'ın yeni satın aldığı Beechcraft marka özel uçağıyla da geziyorlardı.

Bir akşam Süreyya eve bitkin bir durumda döndü. Yanakları ve gözleri alev alev yanıyor, vücudu titriyordu.

“Ne oldu kızım?” diyerek heyecanla ona doğru koştum.

Süreyya bir iki adım daha attı ve koltuğa yığıldı. Güçlkle nefes alıyordu, alnını boncuk boncuk ter kaplamıştı.

“Bilmiyorum anneciğim” dedi. “Atla yaptığımız gezinti sırasında kendimi iyi hissetmedim. Arabaya binince bayılmışım. Şah, beni buraya bıraktıktan sonra, özel doktoruna haber yolladı. Az sonra doktor gelecek.”

Sarayın doktoru muayene sırasında beni odaya almadı. Dışarı çıktığı zaman çok endişeliydi.

“Hanımefendi, kızınızın hastalığının ne olduğu tam belli değil. Fakat ciddi bir rahatsızlık geçirdiği muhakkak. Bir konsültasyon yapmamız lazım.”

O gece Süreyya'nın ateşi kırk bir dereceden aşağı düşmedi. Kızım kendinde değildi, arada bir sayıklıyordu. Ben bir an bile başının ucundan ayrılmadan sabahı ettim.

Ertesi gün öğleye doğru doktorlardan ilk haber geldi: Süreyya tifoya yakalanmıştı!

Kızım İran'a geleli on sekiz gün oluyordu. Herhâlde mikrobı, İran'a geldiğinin birinci günü muhtemelen mikroplu bir sudan almıştı. Ne gariptir ki, bütün çocukluk yıllarında İran'ın kötü sıhhi şartları yüzünden onu mikroptan korumaya çalışmış ve daima kaynamış su içirmiştim. Bu konudaki ilk ihtiyatsızlığı Süreyya'ya pahalıya mal olmuştu.

Kızım, bir hafta ölümle pençeleşti. Bu süre içinde, birkaç defa hayatından ümit kesildi.

Süreyya'nın Gelinliği On Beş Kilo Geliyordu

Süreyya yavaş yavaş kendine geldi. Güçlü bünyesi hastalığı yenmişti. Yatakta geçen günlerinde Şah artık resmen nişanlısı olan kızımı sık sık arıyor, onu hediyelere boğuyordu. Süreyya'yı iyileştiren sebeplerden ikisi, Saray'ın doktoru Ayadi'nin yerinde müdahaleleri ile benim titiz bakımım ise üçüncü sebep, muhakkak ki hükümdarın yakın ilgisiydi.

Saray gelinlik için Dior'a ödenen fiyatı öyle gizli tuttu ki Süreyya bile öğrenmeyi başaramadı.

*Süreyya'nın düğününde giyeceği gelinliğin ağırlığı
tam on beş kilo geliyordu.*

1951 yılı ocak ayında Süreyya'nın hastalığı tekrar nüksetti. Bu defa hayatından tamamen ümit kesilmişti. Doktor Ayadi, kendimizi en kötü ihtimallere hazırlamamız gerektiğini söylüyordu. Başlıca endişemiz, kızımın kalbinin bu devamlı ve yüksek ateşli hastalığa dayanamamasıydı. Bereket,

durumu tekrar normale döndü. Fakat Süreyya, “bir gölge kadar güçsüz ve bitkin” bir hâle gelmişti. Verilen antibiyotiklerden vücudu çok zayıf düşmüştü. Bu arada Şah'ın git-tikçe sabırsızlandığını fark ediyorduk. Düğün gününün bo-yuna ileri atılmasından hoşlanmıyordu. Üç ay geçtiği hâlde daha bir evlenme tarihi tesbit edilememişti. Üstelik İran'ın yaklaşan matem ayı dolayısıyla nikâh ve düğün tarihinin daha da gecikmesi ihtimali belirmişti. Doktorlara gelince, kızımın böyle bir düğünün yorgunluğuna tahammül ede-meyeceğini söylüyorlardı.

Bütün muhalefete rağmen 12 Şubat düğün tarihi olarak belirlendi ve hazırlıklar süratle tamamlandı.

Son derece soğuk bir şubat günüydü. Süreyya bütün gayretine rağmen, gelinliğinin içinde sendeleyerek yürüye-biliyordu. Nikâh kıyıldıktan sonra bir ara dışarı çıktı ve iki adım attıktan sonra sofadaki divana yığıldı. Hemen yardı-mına koştuk. Kızım:

“Gelinliğimi taşıyamıyorum” diyordu. “Kurşun gibi ağır, omuzlarımı çökertecek gibi bastırıyor.”

Gerçekten de Christian Dior'un atölyelerinde dikilen ge-linlik tam on beş kilo geliyordu ve kızım, zayıf bünyesiyle bu ağırlığı taşıyamamıştı. Hemen sarayın terzisini getirttik ve yandaki bir odada eteğinin altındaki kat kat jüponlarını kesmeye başladık. Böylece Süreyya'nın yükü yarı yarıya hafifledi. Fakat yine de düğün töreninin sonuna kadar dayana-bilmek için olağanüstü bir gayret harcadı.

Süreyya evlendikten sonra ben, uçsuz bucaksız bir âle-min ortasında yapayalnız kaldım. Kocam Zürih'teydi. De-vamlı tehir edilen evlenme tarihi yüzünden oğlumu da

derslerinden geri kalmasın diye Zürih'e yollamıştım. Bu yalnızlığa kısa bir süre dayanabildim ve çok geçmeden ben de Zürih'e gittim.

Yaşına rağmen Süreyya son derece iradeli ve olgundu. Ben onun genç kızlık çağına girdiğı andan itibaren ağıladığını hemen hemen hiç görmemiştim. Zürih'ten döndüğümde bunca zamanlık ayrılıktan sonra havaalanında kucaklaştığımızda, Süreyya'nın gözlerinden iplik iplik yaşlar akıyordu. Fakat çevresindekiler, ana kız olarak doğıru dürüst birbirimize sarılmamıza bile imkân tanımamışlardı. Korumalar etrafını öylesine bir güvenlik kordonuyla sarmıştı ki neredeyse benim, yanında bulunmama bile izin vermeyeceklerdi!

Dertli Bir İmparatoriçe

Birbirimizi görmediğimiz sürede ben, evlenmesinden önce duyduğum bütün endişelerin yersiz olduğuna kendimi inandırmaya çalışmıştım. Fakat Süreyya'nın y reğı patlayacak kadar kabarmıştı. Havaalanından otomobille şehre doğıru giderken i ini çeke çeke:

“Ah anne, yaşadığım hayatı tasavvur edemezsin” deyişini hiç unutamam.

Süreyya'nın derdi bir değıl, belki bindi. Ben gittikten sonra sarayda tamamen yalnız kalmıştı. İyi ge indiğı tek kadın olan Şah'ın halasını bir vesileyle uzaklaştırmışlardı. Doktor Ayadi'yi ise o sırada başbakan olan Musaddık'ın muhaliflerinden olduğu için saray doktorluğu görevinden almışlardı. Süreyya'nın g r mceleri Prenses Şems ve Prenses Eşref ise devamlı bir çekişme h lindeydiler. Süreyya'ya da-

ha yakın olmak, onun mahremiyetine girmek için iki kardeş birbirleri ile yarışıyorlardı. Süreyya:

“Bilemezsin anne, bu yalnızlık nasıl canımı sıkıyor” diyordu. “Saraydaki hiçbir kadınla oturup konuşamıyorum. Dertleşebileceğim kimsem yok.”

Aksilik bu ya, kocamın İsviçre Büyükelçiliğine tayini beni tekrar en nazik bir zamanda, tam dört ay Süreyya'dan ayıracaktı.

Sarayda, boğucu bir havanın etkisi her köşede hissediliyordu. Başbakan Musaddık, bütün nüfuzu ile sarayı baskısı altına almıştı. Süreyya'dan hoşlanmadığı ise apaçıktı. Zavalı kızım yorgunluğundan bile bahsedemeyecek hâle gelmişti. Şah'la birlikte hazır bulunduğu bir törenden sonra hareketli bir gün geçirdiğini şaka yollu söyleyecek olsa, hemen dedikodular başlıyordu.

“Zaten kraliçelik sorumluluğunu taşıyamayacak bir insan olduğu baştan belliydi...”

İran'da Her An Bir İhtilal Bekleniyor

Sarayda, Şah bana her zaman büyük yakınlık gösterdi. Bir kapıdan geçerken daima yol verir, yemekte önce bana servis yapılmasına dikkat ederdi. Aslında hükümdar sıfatıyla onun ön planda gelmesi gerekiyordu. Fakat biz yalnız resmî toplantılarda buna uyuyorduk.

İsviçre'den dönüşte ben de saraya yerleşmiştim. Şah'la Süreyya'nın bulunduğu katta bana özel bir daire ayrılmıştı. Şah, sabahları erkenden kalkar ve kahvaltısını tek başına etmekten hoşlanırdı. Öğleye kadar da ortalıkta görünmezdi. Bu arada biz Süreyya'yla dertleşme fırsatını bulurduk.

*Sarayda son derece tekdüze günler geçiriyorduk.
Süreyya İmparatoriçe olarak bazı sosyal görevlerle
ilgilileniyor ve sık sık Şah'la gezilere çıkıyordu.*

Haftada üç gece bütün aile bir araya gelir, birlikte yemek yenir ve sonra Şah'ın yaptırdığı özel salonda film gösterilirdi. Bütün eğlencemiz bu olduğuna göre, yaşadığımız hayatın çok tekdüze olduğunu ayrıca belirtmeye gerek yok. İran'da siyasi hava öylesine gergindi ki, saray mensupları daima göze batmayacak şekilde hareket etmeye çalışıyorlardı.

Ben bile sokağa yalnız çıkamıyordum. Bir şeye ihtiyacım olursa bunu Süreyya'nın sekreteri Bayan Sagemühl'e söyleyip onun vasıtasıyla temin ediyordum. Sagemühl'ü saraya aldırان da ben olmuştum. Uyanık fikirli bir genç kızdı, becerikliydi. Kısa zamanda kendini gösterdi ve Süreyya'nın özel işleriyle haberleşmesini üzerine aldı.

Ben sıkıntıdan patlayacak raddeye gelmişim. Süreyya daha dayanıklıydı. Sonra, imparatoriçe olarak bazı sosyal

görevleri vardı. Sık sık Şah'la gezilere çıkıyor, halkla temaslarında onun yanında bulunuyordu. Bense altın bir kafesin içinde yaşamaya âdeta kendi kendimi mahkûm etmiştim. Bir gün Almanya sefiresi beni öğle yemeğine davet etti. Bu basit çağrı bile beni son derece sevindirmişti. Hiç değilse sokağa çıkmak, iki değişik insan yüzü görmek imkânına sahip olacaktım. O gün fevkaladeden hiçbir şey yapılmamasına rağmen, son derece eğlendim ve saraya istemeye istemeye döndüm.

İran'dan ayrılacağım gün, kızımı orada yalnız bırakacağım düşüncesi dahi beni fazla üzmedi. Kendi adıma ise ben bunu kurtuluş sayıyordum!

1953 yılı eylülünde Süreyya ile Münih'te buluştuk. Yurt içinde her an bir ihtilal bekleniyordu. Şah, Süreyya'nın herhangi bir tehlikeye maruz kalmasını istememiş ve onu yanına yollamıştı.

Anne kız bir geziye çıktık. Önce Roma, sonra Paris, Madrid ve Riviera. Fakat Süreyya son derece huzursuzdu. Her gece Tahran'a telefon ediyor ve içerideki durumu soruyordu. İran'la telefonla konuşmak da zorlaşmıştı. Bazen saatlerce hat bağlanacak diye beklediğimiz oluyordu. Oysa her gittiğimiz yerde önümüze halılar seriyorlar, bir dediğimizi iki etmiyorlardı. Kimse bizim iç dünyamızda kopan fırtınalardan haberli değildi. Kızım, herhangi bir dedikodunun çıkmasını önlemek için neşeli görünmek zorundaydı. Aksi hâlde hemen ayrılık haberleri yayılmaya başlayacaktı.

Süreyya, haziran ortasına kadar yanımda kaldı. Nihayet Şah ona durumun normalleştiğini ve İran'a dönebileceğini bildirdi. Fakat 15 Ağustos'ta bütün Avrupa radyoları İran'-

da ihtilal olduğunu ve Başbakan Musaddık'ın Şah'ı devirdiğini ilan ediyordu!

Kırk sekiz saat tam bir meçhulün içinde kıvrandık durduk. Ne Şah'tan, ne de Süreyya'dan bir haber alabilmiştik. Kocamın elçilik telsizinden dahi bir şeyler öğrenmesi mümkün olmamıştı.

Kırk sekiz saat sonra onlardan ilk haberler gelmeye başladı. Şah'la Süreyya sağ salim Roma'ya varmışlardı. Fakat bu defa ikinci bir tehlike bizi bekliyordu. Söylenenlere bakılırsa Musaddık herkesin şahsi servetine el koymuştu. Bu durumda kocamla ben, sefaletin eşiğine itilmiş oluyorduk.

Süreyya hemen Roma'dan telefon ederek beni yanına çağırdı. Ben ona kavuşacağımı düşündükçe seviniyor fakat yine de gelecek endişesinden kendimi kurtaramıyordum. Roma'ya onu teselliye gidecekken, ben onun tesellisine muhtaç hâle gelmiştim. Ciampino Havaalanı'nda sevinçle boynuma sarılırken Süreyya gülüyordu.

“Nedir bu hâlin anne? Musaddık devrileli on iki saat oluyor. Artık kimse için bir tehlike kalmadı.”

Böylece Süreyya'yla hayatımızın en tatlı günlerini Roma'da geçirme fırsatına kavuştuk.

Balo Salonunu Yatak Odasına Çevirmişler

İran'a sonraki gidişimde Şah'la Süreyya, Tahran'ın yirmi kilometre kadar kuzeyinde Saadabad'daki bir malikânede kalıyorlardı. Park kadar bakımlı, geniş bir bahçenin ortasında, Şah'ın babası tarafından yaptırılmış beyaz bir saraya yerleşmişlerdi. Şah, benim Süreyya'ya yakın olmak isteyeceğimi düşünerek eskiden balolarda kullanılan bir salonu yatak

odası hâline getirtmişti. Ancak bu odanın ne banyosu vardı, ne de tuvaleti. Tabii ilk aklıma gelen, Şah'ın beni istiskal⁵ etmek isteyip istemediği olmuştu.

Şah Daima Etrafında Güzel Kadınlar Bulunmasına Dikkat Ederdi

Şah anlayışlı bir adamdı; benim sıkıldığımı çabuk anladı ve hemen odamın değiştirilmesi için emir verdi. Bu defa küçük fakat her türlü konforu olan bir eve yerleştim. Bitişikte tenis kortu, büyük bir yüzme havuzu vardı. Günlerimizi kalabalık bir grup hâlinde eğlenerek geçiriyorduk. Şah, çevresinde güzel hanımların bulunmasından pek hoşlanıyordu. Misafirlerinin çoğu Fransız'dı; diğerleri de uzun zaman Avrupa'da bulundukları için, Şark'ın bu cennet köşesinde tam anlamıyla Avrupai bir hayat yaşıyorduk.

Yemeklerden sonra aramızda salon oyunları oynuyorduk. Bilhassa hesaba dayanan oyunlarda Şah üstünlük gösterir ve kazanınca sevindiğini belli ederdi. Şah gibi bütün arkadaşları da sporcuydular. Kimi yüzme şampiyonuydu, kimi mükemmel bir binici. Birçoğu gençliklerinde İran'ın gözde sporu olan halter veya güreş yapmıştı. Hepsi de formunu koruyabilmek için günlük idmanları ihmal etmiyor ve yemeklerine çok dikkat ediyordu. Onlar için şişmanlık ayıptı, alaycı bakışlarının başlıca hedeflerinden birini de ben teşkil ediyordum. Bereket, benden hayli ağır olan Süreyya'nın halası kapıda görününce alaylar ona yöneliyordu!

Şah ayrıca havacılığa son derece meraklıydı. Usta bir pilot kadar iyi uçak kullanır, yakınlarının da uçmaktan zevk

⁵ Hemen savuşturmak için yüz vermemek, soğuk davranmak (e.n.)

Süreyya, Şah'la evli kaldığı sürede onun dertleri ve sorumluluklarını elinden geldiğince paylaşmaya çalıştı. Büyük törenlerde hep yanında oldu.

almalarını isterdi. Bense yolculuklarımda daima vapur ve treni tercih ederdim. Avrupa'dan Tahran'a geldiğim bir gün Şah'ın bir azizliğiyle karşılaştım. Havaalanında beni eve götürecek otomobili beklerken, pilot elbiseli bir genç yanıma yaklaştı. Gelip önümde durdu, kibarca selamladı ve:

“Şah Hazretleri ile Sayın Melike dün acele olarak Hazar Denizi kıyılarına gittiler. Sizi de uçakla götürmemi emrettiler” dedi.

Korku Dağları Bekler

Yüreğim ağzıma gelmişti. Hele dev uçakların arasında sivrisinek gibi duran tek motorluyu görünce korkum son haddine vardı.

Elbruz Dağları'nın 6000 metre üstünden uçarken içimden dua ediyor ve düşüp ölecek olursak mezar taşıma Sü-

reyya'nın, “Ömrüm rüzgâr gibi geçti ve bir rüzgârda son buldu” diye yazdırmasını vasiyet ederim diyordum! Ama vasiyetimi ona kim iletecekti?

Üç saat sonra piste indiğimizde, uçaktan beni ölü mü yoksa diri mi çıkardılar, farkında değildim. Fakat gözlerimi açtığımda mükellef bir karyolada yatıyordum. Süreyya baş ucumdaydı.

Bir başka gün Süreyya ve iki hanım dostumuzla birlikte piknik yapmıştık. Otomobille dönerken yolumuzun üzerindeki köprülerden birinin yıkılmış olduğunu gördük. Şoför iyimserdi; suyun içinden geçebileceğimizi söylüyordu. Süreyya da razı oldu ve yolumuza nehrin içinden devam ettik. Başta bir şey anlamamıştık, fakat birden ayaklarımda bir ıslaklık hissettim. Su yavaş yavaş yükselmiş ve topuklarımıza kadar çıkmıştı. Şoför mahallinin yanında oturan Süreyya çevik bir hareketle dışarı fırladı. Biz de, “Haydi durmayın” diye bağırdı.

Ama hangimizde yerinden kımıldayacak hâl vardı ki? Yarı baygın bir vaziyette bizi çekip çıkardıkları zaman, suyun seviyesi göğsümüzü bulmuştu!

Sobanın Azizliği

Tahran'da karşılaştığım olayların en komiği Abe-Ali'de başıma geldi. Şah yetişmiş çamları, güzel manzaralı tepelikleri ile nefis fakat ilkel bir tatil kasabası olan bu yöreyi bir kış sporları merkezi hâline getirmek istiyordu. Bir hafta sonu, maiyeti ile birlikte kayak yapmak üzere Abe-Ali'ye gittik. Kasabanın tek oteli saray erkânını ağırlayacak imkâna sahip değildi. Ne odaların banyosu ne de binanın kalorife-

ri vardı. Sadece, Şah gelecek diye her odaya borusuz birer gaz sobası konmuştu. İlk gecemizden itibaren her gece bu sobalardan biri kaza yapıyor ve feryatlar arasında misafirlerimizden birinin, simsiyah bir yüzle tuvalete doğru koştuğunu görüyorduk.

Bir gece sıra bana geldi. Odayı ısıtmayan sobanın gaz musluğunu açar açmaz, soba parladı. Hemen yerdeki halıyı üzerine attım. Fakat ateşi söndürene kadar yüzüm gözüm, üstüm başım simsiyah olmuştu! O kadar usandım ki önce o öfkeyle sobayı kaldırıp pencereden aşağı fırlattım ve eksi on beş derece soğukta, pislik içinde sabaha kadar titreyerek uyumaya çalıştım.

Hırsız Balkondan Süreyya'nın Odasına Geçmişti

Hoş ve eğlenceli bir tatil geçirdikten sonra Bonn'a, Halil'in yanına döndüm. Burada bizi büyük bir sürpriz bekliyordu. Bir sabah, o zaman Federal Almanya'nın başbakanı olan Adenauer, kocama:

“Şah Hazretlerini Almanya'ya davet etmeyi düşünüyoruz. Siz ne dersiniz Halil Bey?” diye sormuştu.

Halil'in bunu olumlu karşıladığını söylemesi üzerine kızımın, hayatımın sonuna kadar unutamayacağım muhteşem Almanya gezisi gerçekleşti.

Hamburg'da korkunç bir kış hüküm sürüyordu. Ben sıcağlığın eksi otuz dereceye kadar indiğini ilk defa görüyordum. Her şeye rağmen ziyaret programı harfiyen uygulanıyordu. O gece Şah'la Süreyya şerefine Vier Jahreuailen Otel salonlarında muhterem bir davet veriliyordu. Salon hınca-hınç doluydu. Yalnız Hamburg'dan değil, diğer şehirlerden

de davetliler gelmişti. Soğuğa, kara kışa rağmen herkes Şah'la kızımı yakından görmek istiyordu. Otelin önüne toplanan halk da alkışlarla iki dakikada bir onları dışarı, balkona davet ediyordu. Nihayet onuncu defa Süreyya kapıya doğru yönelirken Şah gülümseyerek:

“En iyisi sen yalnız git” dedi. “Bu alkışlar benden çok sana. Halk seni görmek istiyor.”

Süreyya her gittiği yerde coşku ve sevgiyle karşılanmıştı fakat Almanya'daki gibi bir karşılama hiç olmamıştı. Yemeğe oturduğumuz hâlde dışarıda hâlâ koro hâlinde, “Süreyya, Süreyya” diye bağırıyorlardı.

Sofradaysa ilgi çemberinin içine ben sıkışıp kalmıştım. Herkes Süreyya'ya sormadığını benden öğrenmeye çalışıyordu. Hele yanımda oturan iki geveze davetlinin yüzünden tabağımdan ancak iki lokma alabilmiştim. Düsseldorf'taki karşılama, diyebilirim ki, Hamburg'dan da sıcak oldu. Ana caddede ilerlerken yollar kum gibi insan kaynıyor, ağaçlardan salkım salkım Almanlar sarkıyordu! Sanki Süreyya İran'ın değil, Almanya'nın kraliçesiydi!

Trafik tıkanıklığı yüzünden çoğu zaman gideceğimiz yere geç varıyorduk. Fakat ne hikmetse bilinmez tam otomobilimiz ziyaret edeceğimiz yerin kapısında duracağı sırada, bizi karşılamakla görevli şahısların merdivenlere doğru ilerlediğini görüyorduk. Bu derece uygunluk nasıl oluyor diye merak etmiştim. Meselenin esasını sonradan öğrendim. Hareket etmeden hemen önce, gideceğimiz yere telefon ediliyordu. Şoförlere de trafik durumuna göre kaç kilometre hızla gidecekleri tembih edilmişti. Ulaşacağımız yere varmadan, önde giden arabalardan birinin yolu polis yardımıy-

la açılıyor ve az sonra orada olacağımız karşılayıcılarımıza bildiriliyordu. Böylece otomobilimiz ineceğimiz binanın önünde dururken, saniyesi saniyesine içeriden bizi karşılamaya gelenlerin çıktıklarını görüyorduk.

Şöhret Olmanın Derdi

Şah'la Süreyya'nın bu ziyareti Halil'le bana maddi açıdan çok zararlı olmuştu: Artık her gittiğimiz yerde bizi de tanıyorlar ve İran Kraliçesi'nin annesi ve babası olarak ağırlamak istiyorlardı. Bunun bedeli de her gittiğimiz yerde çift bahşiş vermek ve tarifieden yüksek fiyat ödemek mecburiyetiydi.

Ayrıca her gün adresimize sayısız yardım isteği mektubu gönderiliyordu. Bu mektuplar arasında zorunlu bir ameliyatın bedelini isteyenler olduğu gibi, "Bana şöyle bahçeli, küçük bir ev alın" diyenler de vardı.

Bu arada Şah, kızı Prenses Şehnaz ile Irak Kralı Faysal'ın aralarını bulma görevini Süreyya'ya vermişti. Bereket, bu düşünce gerçekleşmedi. Faysal, Irak ihtilali sırasında katleldi. General Zahidi'nin oğlu ile evlenen Şehnaz ise hiç meşut olamadı, kısa zamanda boşandı.

Süreyya'yı yıllardan beri bu kadar mutlu ve neşeli görmemiştim. Artık o İran Kraliçeliği'ne iyice uyum göstermişti. İran'ın dertleriyle yakından ilgileniyor ve sefil halkın üzüntüsünü her zaman derinden hissediyordu.

Fakat biz ana kız olarak konuşmalarımızda hiç mahrem konulara temas etmiyorduk. Bu arada New York'ta ve Paris'te ünlü kadın doktorlarına muayeneye gittiğini biliyordum. Ama ayrıntıları hiç konuşmuyorduk. Evet, Sürey-

ya'nın hamile kalınası gecikmişti ama ben de ilk doğumum için altı yıl beklememiş miydim?

Şah'a gelince, o hayatından pek memnun görünüyor; seyahatler ve resmî ziyaretler birbirini izliyordu. Gezi programı Hindistan, Pakistan, Rusya, Lübnan, Türkiye ve İspanya'yı içine alacak kadar genişti.

Bu arada 1957 yılı mayısında Şah'la Süreyya Paris'e gideceklerini bildirdiler ve beni de yanlarına davet ettiler. Plaza Athenée Otelinde beşinci katta, meydana bakan muhteşem bir dairede kalıyorlardı. Bir gece daireye hırsız girdi. Süreyya, daha önce bir davete gitmek üzere hazırlanmış, takacağı mücevherleri çıkarmış, kutu çok büyük ve ağır olduğu için onu ortaya bırakmıştı. Gece otele döndüğünde odasını karmakarışık buldu. Hırsızlar, Süreyya'nın hanedana ait mücevherlerle seyahat ettiğini duymuşlar ve içinde gerçek bir hazinenin saklı olduğu mahfazayı almaya gelmişlerdi. Soyguncuların yandaki balkondan Süreyya'nın odasına geçtikleri tahmin ediliyordu.

Masalın Sonu: Evlilik Bitiyor

Şah Süreyya'nın Üzerine Evlenmek İstiyor

Bereket, hırsızlar hiçbir şey almadan kaçmışlardı. Süreyya'nın orta yere bıraktığı mücevher kutusunu sonradan gelen sekreteri kaldırıp kilitlemişti. Soyguncular da bütün aramalarına rağmen kutuyu bulamamıştı. Şah bu olaya son derece sinirlendi. Mücevherlerin çalınması, yalnız para kaybına değil, ayrıca İran halkı tarafından uğursuz bir olay olarak yorumlanmasına sebep olacaktı.

Polisin bütün aramalarına rağmen soygun girişiminde bulunanlar yakalanamadı. Hiçbir zarara uğramamış olmak bizim tek tesellimiz oldu. Bu arada İran'ın başında da üst üste belalar dolaşıyordu: Şiddetli bir depremin İran'ın bazı bölgelerini yerle bir ettiği haberi geldiği sırada, Şah'la Süreyya İsviçre'de tatildegdiler. Kızım bu arada ünlü bir kadın doktoruna muayene olacaktı. Felaket duyulunca ikisi de tatillerini yarıda bırakıp İran'a koştular. Yılbaşında St. Moritz'de buluşmayı ve yeni yılı bu dağ kasabasında kutlamayı kararlaştırmıştık. Fa-

kat bir deprem daha Güney İran'ı karıştırdıca buluşmamız iki aylık bir gecikme ile gerçekleşebildi. Ama ne gerçekleşme...

St. Moritz'e Süreyya yalnız geldi. Tarihi bugün bile hatırmıdadır: 13 Şubat 1958. Onu görür görmez üzüntülü olduğunu anladım. Önce bunu yol yorgunluğuna yordum. Fakat hayır, Süreyya'nın zihnini kurcalayan bir derdi olmalıydı.

“Kızım nen var?” diye soracak oldum.

O bu sorumu bekliyormuş gibi hiç yapmacığa kaçmadan:

“Anne galiba Şah benden boşanmak niyetinde” dedi.

Bu sözler beni bir yıldırım gibi çarpmıştı. Ağzım açık Süreyya'ya bakıyordum. O, açıklamaya başladı:

“Geçenlerde veliaht meselesini halletmek için saray meclisi toplantıya çağrıldı. O gün bir netice alamamışlar. Meclis tekrar toplanacak ve Şah bana kararı telefonla bildirecek.”

Kafamın içinde düşünceler birbirini kovalıyordu.

“Ama seni böyle birdenbire silkeleyip atamaz ki” diyecek oldum. Süreyya güldü.

“Neden gerçekleri olduğu gibi kabul etmek istemiyorsun?” dedi. “Şah'ın her şeye muktedir olduğunu sen de benim kadar bilirsin.”

Boşanma Hürriyeti

Süreyya tamamen haklıydı ve İran'da böyle elbise değiştirir gibi kadın boşayabilmek için şah olmaya da lüzum yoktu. Her koca keyfince hareket eder, dilerse karısına yollayacağı bir mektupla onu başından savabilirdi! Modern kafalı İranlılar dahi bu usulden vazgeçmemişlerdi. Batı'da okumuş, kültürlü İran erkekleri, birkaç kadınla evlenmek fikrine karşı koyarlarken nedense bu boşanma hürriyetine sıcak bakı-

yorlardı. Sonuçta, bu konuda İranlı bir erkekle İranlı bir kadın arasında tam bir eşitlik doğmuştu. Artık İran'da, bir kadın kocasına aynı rahatlıkla "Güle güle" diyebilir ve normal bir ülkede yükümlü olduğu işlemlerden hiçbirine uymayabilir. Bu da İran kadınının bir bakıma en medeni toplumlardakilerden daha hür olduğunu göstermektedir.

Sonsuz Bekleyiş

Süreyya gece gündüz ne uyuyor ne de ağzına bir lokma yiyecek koyuyordu. Gününü evde Şah'tan gelecek telefonu bekleyerek geçiriyordu. Telefonun her çalışında yerinden fırlayıp heyecanla ahizeye el atıyordu. Üçüncü gün dayanamadı ve kendisi Tahran'ı aradı. Şah'ın konuşmasını

Bütün olanlara rağmen Süreyya soğukkanlılığını korumayı başarmıştı. Konuşmalarında daima Şah'ı kararından dolayı mazur göstermeye çalıştı.

dan kararın menfi olduğu anlaşılyordu. Hükümdar bütün sorumluluğu saray meclisine yüklüyor ve ümitsiz olmakla beraber son bir defa evliliğini kurtarma teşebbüsünde bulunacağını söylüyordu.

Aynı gün, seyahatlerinde Süreyya'ya refakat eden Mareşal Karaözlü ziyaretimize gelmişti. Konuşma sırasında kızım:

“Biliyor musunuz Mareşal, dönüşte sizinle İran'a gelmeyeceğim” dedi. Adam, Süreyya'nın ne dediğini anlamamıştı. Hayretle onun yüzüne bakıyordu.

“Şah benden ayrılmak istiyor” diyerek Süreyya sözlerini açıkladı. Koca adam gözyaşlarını tutamamıştı. Kendi kendine:

“Ama bu imkânsız, her şeyin olduğu gibi bunun da bir çaresi bulunur” diyordu.

Süreyya her ne pahasına soğukkanlılığını korumayı başardı. Benimse bu veliaht meselesine bir türlü aklım yatmamıştı. Bana hep Şah başka birine gönlünü kaptırdı ve bunu bahane bildi gibi geliyordu. Sonuçta, erkek çocuğu olmazsa, yeğenlerinden birini veliaht tayin edebilirdi. Düşüncemi Süreyya'ya da açtım. O yine Şah'ı savundu.

“Hayır anne, İran tahtı çok nazik bir yer. Şah onun köklü bir ailede kalmasını istiyor. Bundan önceki hanedanın durumu yeğenlerin, amca ve dayıların eline geçen tahtın akıbetini açıkça ortaya koyuyor.”

Bunalımlı Günler Bitmek Bilmiyor

Şah bize Tahran'dan telefon ederek bir heyeti ara bulucu olarak yolladığını bildirdi. Bizim de zaten St. Moritz'de daha fazla oturacak hâlimiz kalmamıştı. Köln'e hareket ettik.

Şah'ın ara bulucuları üç kişiydi: Saray doktoru Ayadi, Yezit Paşa ve Halil'in bir amcazadesi olan Esat Bahtiyari. Heyetin görevi meseleye son bir hâl tarzı teklif etmektir. Yezit Paşa tekliflerini kısaca ortaya koydu:

“Şah'ın sizin üzerinize ikinci bir defa evlenmesini kabul ettiğiniz takdirde boşanma geri kalabilir” dedi.

O ana kadar kendine hâkim olan Süreyya'nın ilk defa öfkeyle yerinden fırladığını ve haykırarak konuştuğunu gördüm.

“Bütün bu karşılaştığım onur kırıcı durumdan sonra bir de el âlemin maskarası mı olayım istiyorsunuz!” diye çılgık çılgılığa bağırıyordu.

Şah, 14 Mart tarihinde ayrılık haberini resmen açıkladı. Bu arada, Süreyya'ya hayatının sonuna kadar rahat bir hayat sağlayacak bir boşanma tazminatı ödeyeceğini bildirdi.

Kızım apar topar St. Moritz'e gelmişti. Üzerinde kayak elbiselerinden başka hiçbir giyeceği yoktu. Bütün elbiseleri Tahran'da kalmıştı. Talimatımız üzerine sekreteri Matmazel Sagemühl, Süreyya'nın sarayda nesi varsa bir listesini yaptı. Birkaç gün sonra da kızımın valizleri Köln'e geldi. Yalnız aceleden olacak, bir sürü eşyası unutulmuştu. Bu arada bütün kitaplarını sarayda tutmuşlardı. Fakat biz sesimizi çıkarmamayı ve herhangi bir talepte bulunmamayı tercih ettik.

Gazetecilerin Kuşatması Altında

Boşanmayı takip eden günlerde Süreyya kimseyi görmek istemedi. Geçmiş olsun ziyaretine gelenlere dahi çıkmıyordu. Hem her gün derdinin tazelenmesine, kırılan gururunun tekrar zedelenmesine lüzum da yoktu. Gazeteci-

ler tarafından tam bir kuşatmaya alınmıştık; elçilik binasının önünde otuza yakın otomobil devamlı nöbet tutuyordu! İçlerinde dünyanın dört bir köşesinden gelmiş muhabirler vardı. Sabaha kadar ne yaptıklarını, arabaların içinde mi yatıp kalktıklarını doğrusu merak ediyordum. Ama hepsinin de niyeti aynıydı: Mutsuz kraliçenin resmini çekmek istiyorlardı. Tam üç hafta yerlerinden kıımıldamadılar. Bu süre içinde Süreyya ne balkona ne de bahçeye çıkabildi. Evin içinde bile kendini emniyette hissetmediği için pencere dahi açmaya korkuyordu. Gazetecilerden bazıları tam karşımızdaki binanın bir odasını tutmuşlar, sabahtan akşama kadar teleobjektifli makineleriyle bizi kolluyorlardı. Biz de sımsıkı kapalı perdelerimizin ardında tam bir manastır hayatı yaşıyorduk.

Tutulmayan Söz

Gün geçtikçe Süreyya'nın sararıp solduğunu fark ediyordum. Bu durumda bir insanın evine kapanmaya değil; açık havaya çıkmaya, gezmeye, derdini unutacak şekilde kendini eğlendirmeye ihtiyacı vardır. Ama biz mecburiyetler yüzünden tam aksini yapıyorduk.

Nihayet bir sabah oğlum Bijan gazetecilerle anlaşmaya karar verdi.

Günlerdir açılmayan pencerelerin aralandığını görünce, bütün muhabirler ateşe hazır bekleyen komandolar gibi, makinelerini bulduğumuz binaya çevirip tetikte beklemeye başladılar. Bijan başını dışarı uzatıp:

“Arkadaşlar, sizinle bir anlaşma yapalım ister misiniz?” diye seslendi. Hep bir ağızdan :

“Önce nasıl bir şey olacak, onu öğrenelim” diye bağıldılar.

“Az sonra kız kardeşim kapının önüne çıkacak ve dilediğiniz kadar fotoğraf çekilmesine izin verecek. Fakat sizler, yeteri kadar resim çektikten sonra buradan gidecek ve onu rahat bırakacaksınız.”

Teklif hemen kabul edildi ve yarım saat süre ile Süreyya kuzu gibi onların isteklerini yerine getirdi.

“Biraz sağa Altes⁶” diyorlardı. Sağa dönüyordu.

“Gülümseyin” diyorlardı, zoraki de olsa Süreyya dudaklarına bir tebessüm kondurmaya çalışıyordu.

Fakat bu adamlar sözlerini tutmaya niyetli değillerdi. Süreyya eve girdikten sonra, otomobillerin hareket ettiğini görünce biz de sevinmiş ve hemen hazırlanıp gezintiye çıkmıştık. Fakat daha köşeyi döner dönmez, gazeteciler ordusunun nöbete devam ettiklerini gördük. Sadece siper değiştirmişlerdi.

Civardaki bir parka kadar peşimizden geldiler ve gezintimizde bizi adım adım takip ettiler. Çekirgeler gibi etrafımızda sıçırıyorlar, birbirleriyle itişiyorlar, hatta yumrukluyorlardı!

Süreyya yine titremeye başlamıştı. Mecburen geri dönmeye karar verdik ve tekrar eve kapandık.

Bu hayatın devam etmesine imkân yoktu. Bir gece oturup Halil'le bir çare düşündük.

“Süreyya bu çevreden uzaklaşmalı, hava değiştirmeli” dedim.

“Mesela nereye?” diye sordu Halil.

Aklıma Amerika gelmişti. Dört gün sonra iki çocuğumla birlikte Avrupa'dan Yeni Dünya'ya doğru yola çıkıyorduk.

⁶ prens ve prenseslere verilen onur unvanı (e.n.)

Yeni Bir Hayatın Eşiğinde

1958 yılının serin bir nisan sabahı, bizi taşıyan muhteşem Constitution transatlantiği New York limanına girdi. Günün ilk ışıkları doğarken Manhattan kıyıları sislerin arasında bir serap gibi belirnişti. Solumuzda Hürriyet Heykeli, suların koynundan fırlamışçasma bütün haşmetiyle yükseliyordu.

Endişeliydim; Süreyya'nın bu yeni âlemde nasıl karşılanacağını merak ediyordum. Üstelik, Cenova Limanı'ndan hareket etmeden önce kalabalık arasında ezilme tehlikesi geçirdiğim günün korkusunu hâlâ yüreğimden atamamıştım. Halkın üzerimize doğru gelip bir dalga hâlinde bizi sardığını dehşetle hatırlıyordum. Ezilmemize ramak kalmıştı. Bereket, son anda imdadımıza yetişen güçlü kuvvetli bir polis memuru bizi kalabalığın elinden kurtarmıştı.

Cenova'da başımıza gelenleri hatırladıkça titriyordum. Süreyya da endişeliydi. O daha çok Amerikan basınının kendisine ne gibi sürprizler hazırladığını düşünüyordu.

Transatlantiği limana sokacak olan kılavuz geminin içi gazeteci doluydu. Onları görünce dehşetten Süreyya'nın gözleri büyüdü. Fakat yapılacak bir şey yoktu. Geminin salonunda bir basın toplantısı yapmayı mecburen kabul ettik. On beş dakika müddetle durmadan kızımın resimlerini çektiler, onu soru yağmuruna tuttular. Fakat birdenbire hepsinin makinelerini toplayıp salondan birer ikişer çekildikleri görüldü. Az sonra geminin ikinci kaptanıyla yalnız kalmıştık.

Süreyya hayretler içindeydi:

“Bu kadarla bitti mi?” diye sormaktan kendini alamadı.

“İşlerini bitirdiler ve gittiler” dedi kaptan.

*Amerika'da bizi nelerin beklediğini bilmiyorduk.
Fakat boşuna endişe etmişiz.*

Süreyya da hen de son derece memnunduk. Böylece Amerika hakkındaki ilk izlenimin şu oldu: Burada insanlar, şöhretli kimselerin vaktini saatlerce işgal etmeye hakları olmadığını biliyorlar. İşlerini yaparken başkalarını rahatsız etmek hakkını da kendilerinde bulmuyorlar.

New York'ta üç gün kaldıktan sonra Bermuda'ya hareket ettik. Newtead Guest House'da, denize bakan, küçük bir sayfiye evi tutmuştuk.

Her akşam, adanın büyük limanına Amerikalı turistleri getiren gemiler yanaşırken, kıyıda hoparlörlerle onlara "Hoş geldiniz" diye sesleniliyor ve her seferinde şu mesaj tekrar ediliyordu:

“Sizi Bermuda’da ağırlamaktan son derece memnun olacağız. Adamız dertlerinizi unutturacak, gerçek bir dünya cennetidir. Yeryüzünün bütün meşhurları, her yıl masmavi göğümüzün ve ince kumlu plajlarımızın tadını çıkarmak için buraya koşarlar. Gündelik gezintileriniz sırasında Dorothy Lamour gibi ünlü bir film yıldızına veya eski İran Kraliçesi Süreyya gibi bir şöhrete rastlarsanız sakın şaşırmayın. Çünkü kendileri de sizler gibi adamızın birer misafiridir.”

Bu sözlü ilanlar, ada için mükemmel birer reklam vesilesi oluyordu! Fakat ben, pek az turistin kızımı görebildiğini sanıyorum. Biz, vaktimizin büyük bir kısmını evimizden denize girerek geçiriyorduk. Yemeklerimizi de bitişikteki bir otelden getirtiyorduk.

Zenci hizmetkârlarımız kesin talimat almışlardı. Süreyya’nın ne durumda olduğunu da bildikleri için, bekçilik görevlerini mükemmelen yapıyorlar ve hiçbir meraklıyı içeri sokmuyorlardı.

Oğlum Bijan da bizimle beraberdi. Sabahtan akşama kadar Süreyya ile su kayağı yaparak onu avutmaya çalışıyordu.

Bazı akşamlar da civarda tertiplenen danslı toplantılara gidiyorlardı. Bu mutlu günler neticesinde Süreyya, Amerika’ya yerleşme fikrini iyice benimsedi. Aslında her İranlı gibi, o da Yeni Dünya’nın hareketli ve renkli hayatının öteden beri hayranıydı. Üstelik bu ülkenin ona, muhtaç olduğu huzuru sağlamış olması, Süreyya’nın hayranlığını kat kat arttırmıştı.

Ama kızım küçükten beri ailesine son derece düşkündür. Sekiz haftalık tatilden sonra artık Avrupa’ya, evimize dönme zamanı geldiğini söylediğimde hiç itiraz etmedi.

Dedikoducular Boş Durur Mu?

Köln'e döndüğümüzde sıcak bir şekilde karşılandık. Sanki herkes Süreyya'yı rahatsız etmemek için söz birliğine varmıştı. Her sabah Rot-Weiss Kulüp'te tenis oynamaya gittiği zaman ne hücumu uğruyor ne de polis müdahalesiyle kendini kurtarma çarelerini arıyordu.

Süreyya süratle toparlanmasına rağmen, gururunun kırılmasını bir türlü kendine yediremiyordu. Neticede, kadın olduğu hâlde istenmeyen şahıs olmuş, ayrılmayı Şah talep etmişti. Yüreğini âdeta dağılayan bu yara, kolay kapanacağa benzemiyordu.

Süreyya gururunun kırılmasını bir türlü kendine yediremedi. Kadın olduğu hâlde istenmeyen o olmuş; çocuk sahibi olamayan kızından ayrılmayı, Şah talep etmişti.

Biz yedi yıl önce Tahran'a yaşamayı, eğlenmeyi seven, hayat dolu genç bir kız yollamıştık. Geriye mahzun, yaşından beklenmeyecek kadar ciddi bir kadın gelmişti.

Onu baştan yetiştirmek gerektiğini hissediyordum. Süreyya'ya gülmeyi, eğlenmeyi, yaşadığı hayattan zevk almayı hızla yeniden öğretmek gerekiyordu.

Gittiğimiz bir lokantada sipariş vermekten bile âcizdi. Ben ne dersem o da onu istiyordu. Bir akşamüstü uğradığımız pastanele menüyü onun eline tutuşturdum:

“Bugün ne yiyeceğimizi sen seç ve garsona söyle” dedim.

Menüyü uzun uzun inceledi ve başında bekleyen garsona, ancak duyulabilecek bir sesle:

“İki pasta, iki kakao” diyebildi. Bu dört kelimeyi söylemek için ne kadar ıstırap ve zorluk çektiğini garson bile fark etmişti!

Bense kızımın hesabına sevinmişim. Bu hareketi onun iki, üç hafta önceki durumuna kıyasla dev bir adım, büyük bir hamleydi.

Birkaç gün sonra bir akşamüstü Süreyya sokaktan eve heyecan içinde döndü. Daha görür görüncez onda bir fevkaladelik olduğunu sezmişim.

“Anne, Ingrid Bergman'ın yeni bir filmi oynuyormuş” dedi. “Arkadaşlarım çok methettiler, ben de dayanamayıp bu gece için iki bilet aldım. Beraber gideriz.”

Süreyya bana danışmadan sinemaya gitmeyi düşünsün, üstelik sıraya girip kendi bilet alsın... Kulaklarıma inanamıyordum.

Bunlar belki basit olaylardı fakat onun iyileşme yolunda olduğunun kesin belirtileriydi. Artık gün be gün normale döndüğünü fark ediyordum.

Hepsinden önemlisi, cemiyet hayatı içindeki durumuydu: Kordiplomatik mensupları ve memleketin kalburüstü insanlarıyla devamlı temas hâlindeydik. Sık sık elçilikte davetler veriliyordu. Fakat Süreyya yeni boşandığı için bu toplantılardan hiçbirine katılmıyordu. Önceleri ben kocama refakat etmekte bir mahzur görmemiştim. Fakat sonra meraklıların soruları öyle sıkıcı bir hâl almaya başladı ki, Halil artık bütün toplantılara yalnız gider olmuştu.

Kış Uykusu

Biz, Süreyya ile bütün bir kışı kabuğumuza çekilerek geçirdik. Sokağa bile ender çıkıyorduk. Akşamları yemekten sonra karşılıklı geçer, kader hakkında sonu gelmeyen tartışmalara dalarlardık.

Günler günleri kovaladı; kış geçti, ilkbahar geldi. Ben, yaz sıcakları başlamadan İspanya'ya gitmeyi düşünüyordum. Orada sayısız tanıdığımız vardı; kızım Almanya'da olduğundan daha fazla oyalanabilirdi.

Tahmin ettiğim gibi Madrid'te arkadaşları onu hürmetle karşıladılar. Bizi hiç yalnız bırakmıyorlar, geceleri Süreyya'nın şerefine partiler tertipliyor ve ona karşı hiçbir şey olmamış gibi davranıyorlardı. Böylece Süreyya yavaş yavaş eski yaşayışına döndü.

Eylül başında kocam da iznini almış, birlikte Almanya'ya, Baden-Baden'e gitmiştik.

Tekrar Yollara Düşecek Miyiz?

Haftalar, aylar birbirini kovalıyor ve Süreyya her geçen gün biraz daha düzeliyordu. Fakat bu defa ortaya yeni bir

meşale çıkmıştı: Bundan sonraki hayatına nerede devam edecekti? Yıllarca saray idare etmiş, bir hükümdarın eşliğini yapmış olan sabık bir kraliçe, tekrar evin kızı hüviyetine bürünemezdi. Sonra biz elçilik binasında ve bakanlığın bize ayırdığı dairede kalıyorduk. Şah'tan boşandığına göre, Süreyya'nın sefarette günlerini geçirmesi yakışık almazdı.

Bir sabah apartman görevlisi, tek kelime Almanca bilmeyen bir İranlının Prenses Süreyya'yı görmek istediğini bildirdi. Gelen, kafası ustura ile kazınmış eski bir atletti. Almanya'ya spor çevreleri ile temaslarda bulunmak üzere gelmiş, İranlı bir spor yöneticileri heyetine başkanlık ediyordu. Geçerken bir vesile bilip Süreyya'yı ziyaret etmek istemişti.

Ertesi sabah Ali adındaki bu sporcuyu elçilikteki dairemizde kabul ettik. Koca adam, Süreyya'nın elini öperken ağlamaklı olmuştu. Bu olay Süreyya'nın da asabını bozdu ve ona yeni bir ev bulmak hususundaki düşüncemiz böylece daha da güçlendi.

Seçkin Gençler Arasında

Süreyya o zamana kadar Almanya'da devamlı kalmadığı için geniş bir arkadaş çevresi edinememişti. Sabık imparatoriçe olmasına rağmen cemiyet hayatında son derece yüksek bir konumu işgal ediyordu fakat hep Halil veya benimle çıkmak zorunda olduğu için akranlarından uzak kalıyordu. Aklın fikrim ona bir arkadaş ortamı bulmaktaydı.

İlk aklıma gelen, kış sporlarının yapıldığı St. Moritz oldu. Bu dağ şehrinde Avrupa sosyetesine mensup ünlüler söz birliği etmişçesine sık sık toplanıyor ve her gece davet düzenleniyordu. Herkes katıldığı davetin karşılığını vermek gereğini

duyuyor, böylece eğlencesiz bir gece geçmiyordu. Süreyya birkaç gün içinde seçkin bir gençler grubunun içine girmekte güçlük çekmedi. Bu grupta bulunanların arasında Prens Johannes von Thurn und Taxis ile Prens Raimondo Orsini de bulunuyordu. Dedikoducular hemen Süreyya ile Orsini arasında bir aşk macerası imal etmeye koyuldu.

Prens Orsini İle Flört Etmesine Ses Çıkarmıyorum

Uzun süren görüşmelerden sonra Süreyya'nın isteğine uyup onun İtalya'da kalmasını kararlaştırdık. Kızım bu ülkeyi, iklimini, insanların öteden beri pek sever ve İtalya'da rahat ettiğini söylerdi. Ayrıca orada birçok tanıdığı vardı. Canının sıkılması ve yalnızlık duyması imkânsızdı. Ona Roma'da bir ev tuttuk ve taşınma işleri sona erene kadar Kapri Adası'nda kalmayı kararlaştırdık.

Süreyya işte burada genç prens Orsini ile tanıştı.

Orsini, önceleri sırf Süreyya'ya kur yapabilmek için bizim kaldığımız otele yerleşmişti. Nereye gidersek bizi takip ediyor, her yerde ansızın karşımıza çıkıyordu. Neticede müşterek dostların aracılığını kullanıp Süreyya ile tanışmaya muvaffak oldu.

Çok kibar bir gençti, Süreyya'ya hayranlığını her vesileyle ispat etmek istiyordu. Ben onun bu ilgisinde tam bir romantizm sezdiğim için, kızımın aralarında masum bir flörtün geçmesine göz yumdum. Fakat Orsini, Süreyya'ya kur yapmak, onunla evlenmeyi hayal etmek için yanlış bir zaman seçmişti. Çünkü kızım yeni bir evliliği düşünecek hâlde değildi. Çocukluğundan beri daima baskı altında yaşamıştı: Bizim yanınızda geçen çocukluk yıllarından sonra

Prens Orsini yakışıklı ve son derece kibar bir gençti. Süreyya ile evlenmek için yanlış adam değildi fakat yanlış zaman seçmişti.

Süreyya Roma'da tuttuğumuz evinde kendini yine yalnız hissetti.

genç kızlığında Avrupa'nın en ciddi yatılı okulunda kalmıştı. Evlendikten sonra İran Sarayı'nda disiplinli bir hayat yaşamıştı. Ve sonuçta yine bizim yanımıza dönmüştü. Durumunu ne kadar anlayışla karşılırsak karşılayalım, Süreyya'ya dilediği serbestliği sağlayamıyorduk. Süreyya ise hiç değilse bir süre için hür kalınayı arzuluyordu.

Roma'daki evi palmye ağaçlarıyla süslü, geniş bir bahçe içindeydi. Her türlü konforu da vardı. Kızımı evine yerleştirdikten sonra bir süre yalnız kalması için kısa bir seyahate çıktım.

Önceleri her şey normal geçmişti. Eski dostları Süreyya'yı arıyor ve onun tek başına sıkılmaması için sık sık şerefine davetler tertipliyorlardı. Karşılık olarak Süreyya da davetler veriyor ve hayli hareketli bir dönem geçiriyordu.

Sonra yavaş yavaş arayanları azaldı ve önceleri her an çalan telefon, dilini yutmuş gibi ses vermez oldu. Avrupa'nın en sıcak aylarından temmuzdaydık ve herkes yazlığa, bir deniz kıyısına gitmişti.

Çok geçmeden ondan bir mektup aldım. Beni yanına çağırıyordu. İsteğine uydum. Roma'ya geldiğimin ertesi günü bagajlarımızı toplayıp Hollanda'ya hareket ettik.

Vaktimizin çoğunu Noordwijk Plajı'nda geçiriyor, güneşleniyor ve kendimizi kışa hazırlıyorduk. İşte burada hayatımda ilk defa olarak Süreyya ile anne kız gibi değil, iki arkadaş gibi konuşma fırsatını buldum. Bu arada Süreyya, Roma'da tek başına geçirdiği hareketli günlerin bir değerlendirmesini yaptı.

“Hep seçkin kimselerle temaslarım oldu fakat daha çok davetten davete görüştük. Hiçbirinde arzuladığım samimiyeti ve arkadaşlığı bulamadım. Bu kadar kalabalık arasında yine kendimi yalnız hissettim.”

Ve Süreyya baklayı ağzından çıkardı:

“Anne, sen de benimle Roma'da kalamaz mısın? Babam da fırsat buldukça yanımıza gelir. Aksi hâlde yalnız yaşamaya tahammül edemeyeceğim.”

Süreyya İyi Bir Meslek Kadını Olamadı

Halil'i Almanya'da yalnız bırakıp Süreyya ile Roma'ya yerleşmek... Bu olmayacak bir şeydi. Düşüncemi ona açıkça söyledim.

“Kızım, babanla seni ne kadar sevdiğimizi bilirsin fakat bu isteğini yerine getirmemize imkân yok. Baban bir kelime İtalyanca bilmez. Bana gelince buranın havası sağlığım için çok zararlı.”

“Sen nerede kalmayı tercih ederdin?” diye sordu.

“Ben genel olarak büyük bir şehirde yaşamak isterim. Ama şimdilik Münih'te oturmayı düşünüyorum.”

Süreyya bu sözlerden hiç hoşlanmadı. Cevap olarak sadece omuz silkti. Belki Bavyera Bölgesi'ni cemiyet hayatı bakımından yeter derecede hareketli bulmuyordu. Fakat sık sık seyahate çıkacağına göre, Münih'te bir evi olmasının ne sakıncası vardı? O da bu düşünceme katıldı. Çok geçmeden Halil, bana Münih'te bir apartman dairesi tuttu. Süreyya, Begenhause'n'de bir villa kiraladı, ancak bir yıl geçmeden buraya yerleşmesi mümkün olmadı.

Bu arada tekrar Amerika'ya gitmek istedi. Ve birkaç ay süren gezisinden bambaşka fikirlerle döndü. Orada bütün kadınların çalışmasına, topluma faydalı işler görmesine hayran kalmıştı. Daha gelir gelmez:

“Ben artık böyle başıboş yaşamaktan sıkıldım. İyi bir iş bulabilirsem meslek hayatına atılacağım. İnsan sabık impatorice kimliğiyle ilelebet yaşayamıyor.”

İlk Çalışma Girişimi

Kızım Amerika'dan döneli birkaç ay olmuştu. 1961 yılı şubatında Kitzbühel'de verilen bir baloda bizi bir İngiliz'le tanıştırdılar. Genç adam otomobil satıcısıydı ve Avusturya'da Volkswagen'le rekabet edecek, küçük boy bir otomobil üretmeyi düşünüyordu.

“Hesaplarımız tamam. Çıkaracağımız otomobiller aşağı yukarı 3.000 Alman markına satılacak ve Avrupa'daki benzerleriyle rekabet edebilecek.”

Amerika'ya gidip geldiğinden beri iş konularına büyük ilgi gösteren Süreyya hemen meseleyi ciddiye aldı. Kendisini ilgiyle dinlediğini gören adam da anlattıkça anlatıyordu:

“Avusturya'da geniş topraklarım var. Bu araziye fabrikamızı kuracağım, ayrıca dedelerimden kalan şatoları restore ederek turistik oteller hâline sokacağım.”

Avusturya'dan başka, otomobil sanayinin henüz kurulmadığı Güney Amerika ülkelerinde de bir fabrika açmayı düşünüyordu.

Süreyya'ya hemen hisse verme teklifinde bulundu. Otomobilin modelini çıkarıp gösterdi.

Süreyya, otomobil modelinin Viyana'da dünya basınına sunulacağı gün yapılacak toplantıda bulunmaya söz verdi ve sözünü tuttu. Hissedar olarak toplantıdan önce kendisine sunulan birçok kâğıdı imzalamakta herhangi bir tereddüt de göstermedi.

Ben de kendimi bin bir hayale kaptırmış, kızımı geleceğin Henry Ford'u olarak görmeye hazırlanıyordum!

Ancak kısa zamanda adamın bir maceraperest olduğu anlaşıldı. Ve Süreyya bu işten yakasını kurtarıncaya kadar akla karayı seçti!

Süreyya'nın büyük babası Serdar Esad bir iş adamıydı. İran petroleri konusunda İngilizlerle yapılan görüşmelerde hasımlarımızı alt etmesiyle ün yapmıştı. Fakat bizim geçirdiğimiz bu macera, Süreyya'nın ticaret yapma konusunda atalarından hemen hiçbir şey almadığını gösteriyordu.

Dünyanın Her Yanından Hatıralarını

Satın Almak İçin Telgraflar Yağıyor

Süreyya, bir iş kadını olma konusundaki gayretlerinin suya düşmesine pek üzölmüştü. Bir ara Birleşmiş Milletler Örgütü'nde çalışmayı denedi. Fakat bu girişimi de bir netice vermedi.

Kızım yine dedikoducuların ve olağanüstü haber bulma çabasında olan muhabirlerin başlıca sermayesi olmuştu. Bir Fransız gazeteci, Süreyya nereye gitse onu takip ediyor, onunla aynı otele yerleşiyor ve kaldığı odanın daima bitişiğinde bir yer bulmaya bakıyordu! Yunanistan'da, bir davetten döndüğü gece odasında meçhul şahıslarla karşılaşmıştı. Adamlar soyguncu değildi fakat daha da kötüsü, Süreyya'nın ev kıyafetli, gecelikli, hatta çıplak resimlerini çekmek isteyen paparazzilerdi! Münih'te iki İtalyan, evimizdeki tesisatı tamir etmeye gelen elektrikçiye Minox diye tabir edilen küçük bir fotoğraf makinesi vermişler ve çekebileceği her bir "özel" fotoğraf başına 5.000 mark vaat etmişlerdi.

Dedikodularınsa ardı arkası kesilmiyordu. Bu defa Süreyya taktik değiştirdi: Nerede yalan bir haber yayınlansa hemen tekzip ediyor ve gerekirse dava açıyordu. Fakat bu da son derece rahatsız edici bir durumdu. Dünyanın her yanındaki yayınları takip etmek imkânsızdı. Sonuçta dostlarının da tavsiyelerine uyarak Süreyya hatıralarını kaleme almaya karar verdi. Hatıraların dünya basınına dağıtımıyla Rudolf Streit adlı İsviçreli genç bir yayıncının yanı sıra, ünlü bir ajans ilgilenecekti.

Süreyya'nın bütün tereddütlerini Streit gidermişti. Kızımın ortaya iyi bir eser çıkaramamak, bu arada bazı tarihlerde hataya düşmek gibi endişeleri vardı. Fakat Streit:

“Hiç korkunuz olmasın” demişti. “Siz özgürce başınızdan geçen önemli olayları anlatın, biz gerisini düzenleriz.”

1962 yılı şubat ayında Süreyya, Münih'teki evinde çalışmaya başladı. Yazmıyor, konuşma şeklinde teyp bandı dolduruyordu. Sonra her bant bitince sekreteri hemen bu bölümü daktiloya çekiyor ve bitince düzeltmesi için Süreyya'ya veriyordu. Böylece hem zamandan kazanmış oluyor hem de hatıralarda sonradan herhangi bir değişiklik yapıp asılsız olaylar katmaları ihtimalini, koruyacağımız bu ses bantları sayesinde bertaraf ediyordu.

Bütün bu çalışmalar son derece gizlilik içinde cereyan ediyordu. Fakat gazeteciler yine bir koku almış olmalı ki Süreyya'nın evinin önüne kamp kurmuşlar, geleni geçeni

Çıkan dedikoduları önlemek için tek çare kalıyordu: Hatıralarını yazmak.

İş hayatında başarısız olunca çeşitli eğlencelere katılıyordu ama neşesi zorlama oluyordu.

kontrol ediyorlardı. Bir sabah Süreyya, balkondan dışarısını seyrederken birinin arka bahçenin duvarını aşıp içeri girdiğini görmüştü. Gelen yabancı değil, yayıncı Streit'ti. Genç adam mahcup bir şekilde:

“Kusura bakmayın Altes, çaresiz kaldım” demişti. “Evinizin önü kuşatma altında. Böyle yapmasaydım içlerinden biri beni tanıyacak ve hatıralarınızı yazdığınızı tahmin edip haberi kısa zamanda bütün dünyaya yayacaktı.”

Altı ayda hatıraların büyük bir kısmı tamamlandı. Haber duyurulduğu anda dünya yayın piyasası karıştı. Bütün büyük şirketler harekete geçmişlerdi. Kimse daha tek satır okumadan hatıraları satın almak istiyordu. Bize ve dünya dağıtımını üzerine almış olan ajansa her gün yüzlerce telgraf yağıyordu.

Bu defa kızıma yeni bir iş çıktı: Bütün çeviri nüshalarını okumak ve dizi hâlinde yayınlanacak olanların fotoğraflarını bizzat seçmek.

Hatıralar büyük ilgi ile karşılandı ve bütün dünyada rekor sayılabilecek bir ücretle satıldı. Süreyya memnundu. Hayatında ilk defa olumlu bir iş yapmanın mutluluğunu tattığını söylüyordu. Böylece yeni bir meraka kapıldı: Edebiyat. Artık günlerini okumakla geçiriyordu.

Yeni Filmine Hazırlanıyor

Geçen yılın ağustos ayı başlarındaydı. Kuzey Denizi kıyılarındaki Bochum'da tatilimi geçiriyordum. Bir sabah Süreyya bana Venedik'ten telefon etti:

“Anne, yarın Sardinia Adası'nda filmimin ilk deneme çekimi yapılacak, gelir misin?”

“Sizi rahatsız etmeyeyim” diyecek oldum, ısrar etti:

“Anne, herkes seni aramızda görmek istiyor. Ne olur vakit geçirme.”

29 Ağustos günü Roma'daydım. Bazı dış sahnelerin çekimi Venedik'te tamamlanmıştı. Şimdi asıl çalışma devresi başlıyordu.

Bu yeni mesleğe atıldığı günden beri kızımı ilk defa görüyordum. Çok değişmişti; işinden başka bir şey düşünmüyor, bir teknisyen ağzıyla “geniş plan, yakın plan”dan bahsediyordu. Epey de endişeliydi.

“Çevremdekilerin hepsi tecrübeli” diyordu. “En basit bir sahnede bile bir hareket, bir mimikle kendilerini ön plana çıkarmayı başarıyorlar.”

Onu elimden geldiği kadar teselli ettim. İki gün sonra Olbia'ya hareket ettiğimiz zaman heyecanı yatışmıştı.

Film ekibi, deniz kenarında uçsuz bucaksız bir kumsala bakan bir oteli istila etmişti. Her şey bir makine düzeniyle

“Bir Kadının Üç Yüzü” filminde Süreyya başrol oyuncusu aktörle en fazla bu kadar yakınlaştı. Fakat bazı dekolte elbiselerle kamera karşısına çıktığı oldu.

Üç devirde Süreyya.

işliyordu; ekip saat yedide kalkıyor, akşam on oldu mu bütün otelin ışıkları sönüyordu.

Ben ise, daima keyfince yaşamış, akşam geç yatıp sabah geç kalkmaya alışmış olan kızımın bu çalışma temposuna nasıl dayandığına hayret ediyordum. Laurentiis de gelmişti, kızımın bazı tehlikeli sahneleri bizzat çevirmesini endişeli gözlerle takip ediyordu. İtalyan yapımcı haklıydı: Büyük masraflara girmiş, hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştı. Süreyya'nın işi geciktirecek bir sakatlığı, ona her gün binlerce liraya mal olabilirdi. Fakat Süreyya dinlemiyordu; atlı sahnelerde tereddütsüz dörtlüye veya şaha kalkıyor, su kayağı yapması gereken sahnelerde tek kayakla kaymakta ısrar ediyordu. Onun bu derece hareketli olmasına Laurentiis de hayret etmişti:

“Ben, filmimde bir prensesi oynattığımı sanmıştım. Fakat yanılıp bir su kayağı şampiyonuyla anlaşmışım” dedi. Süreyya ona, bu sporu Şah'la evli olduğu sırada Hazar Denizi'nde nasıl öğrendiğini anlattı. İran'da bir su kayağı öğretmeni olmadığı için karı koca, birbirlerinin hocası olmuşlardı.

Filmin devamı boyunca Süreyya bu yorucu çalışma temposunda devam etti. Roma'da iki ay beraber kaldığımız süre içinde yalnız iki gece dışarı çıktı. Bunlarda birinde Edmond Saran'la beraberdi. Diğerinde Maximilian Schell ile ben de vardık.

Süreyya filminin birinci bölümünü kazasız belasız bitirdi. İkinci bölümde İtalya'nın bir numaralı komedyeni Alberto Sordi'yle beraber oynuyordu. Sordi'nin başka firmalarla da anlaşması olduğu için Süreyya'nın bazı günler aralıksız on üç saat çalıştığı oluyordu! Hem de yağmur, çamur, kar demeden...

Bu ikinci bölümde Süreyya ilkinin aksine komik bir havaya bürünmüştü. Sordi'nin devamlı kur yaptığı zengin kadın rolündeydi. Dünyanın mahzun melike olarak tanıdığı kızımın, gerçekten espri kabiliyetine sahip olduğunu ben bile bu bölümün çekimi sırasında anladım. Üçüncü bölümdeyse Süreyya yalnız olarak kaderiyle baş başaydı.

Şimdi herkes bana kızımın ikinci bir film çevirip çevirmeyeceğini soruyor. Ben de cevap olarak:

“Tabii” diyorum. “Ok yaydan çıktı, gerisi nasıl olsa gelecek.”

Bir Kadının Üç Yüzü isimli ilk filmi, sinema dünyasına Süreyya'nın artistik imkânları ve yeteneği hakkında bir fikir verdi. Şimdi kızımın başlıca amacı dramatik konusu olan bir filmde rol almaktır. Yapımcılığını yine Laurentiis'in yapacağı bu film, muhtemelen Tolstoy'un ünlü *Anna Karenina* romanını temel alacaktır.

Şimdi bazı geceler, yatağa uzanıp gözlerimi yukarıya diktiğim zaman, geçmişin bir muhasebesini yapıyor ve şu sonu-

ca varıyorum: Bir anda boşalan hayatını doldurmayı Süreyya kendi gayreti ile başarabilmiştir. Benzerlerinin tatlı hayat âlemlerinde zaman tükettikleri bir devirde o, çalışma hayatını tercih etti. Şimdi doğru bildiği yolda ilerliyor ve çocukluktan beri yaşattığı gençlik idealini gerçekleştiriyor.

Sonsöz

Bir Kadının Üç Yüzü adlı film muvaffak olamaz ve piyasadan herhâl toplatırılarak yok edilir. Sadece tek bir kopyası Prenses Süreyya'da kalır. O dönemde, filmin bütün kopyalarının Şah tarafından satın alındığı ve filmin gösterimden çekildiği iddiaları ayyuka çıkmıştır.

Bir Kadının Üç Yüzü'nde başrolde oynayan Prenses Süreyya, triptik filmin üç değişik yönetmeninden biri olan İtalyan yönetmen Franco Indovina ile yeni bir beraberlik yaşamaya başlar. Katolik inancına göre boşanmak mümkün olmadığı için karısından ayrı yaşayan evli yönetmen Indovina'nın Süreyya ile beş yıl sürecek olan ilişkisi, bir uçak kazasında hayatını kaybetmesiyle noktalanır.

Hayatında iki kez âşık olduğunu söyleyen Prenses, ne yazık ki iki sevdiği adamdan da kaderin cilvesiyle ayrı düşer. Rıza Şah'la olan evliliğinden sonra bir daha evlenmeyen Prenses Süreyya, İtalyan yönetmenin de ölümüyle hayatının sonuna kadar sürecek yalnızlığıyla baş başa kalır. Prenses Süreyya 25 Ekim 2001 tarihinde Paris'teki evinde ölü bulu-

nur. Ölümünden sadece sekiz gün sonra ise tek vârisi olan erkek kardeşi Bijan ölür. Prenses ve erkek kardeşinin öldürüldüğü yönünde iddialar ortaya atılır.

Prenses Süreyya ardında 80 milyon doları aşan bir servet bırakmıştır. Ancak vârisi olmadığı için özel eşyaları bir anda fırsatçılar için kazanç kapısına dönüşür ve Paris'teki müzayedelerde yüksek meblağlara alıcı bulur.

Rıza Şah Pehlevi ise üçüncü evliliğini gerçekleştirdiği Farah Diba'dan, ikisi erkek dört evlat sahibi olur. Artık bir vârisi vardır fakat sevinci uzun sürmez. 1979 yılında yaşanan İran Devrimi sonrasında ülkesini terk etmek zorunda kalır. Mısır'da sürgündeyken hayata gözlerini yumar.

Karakolda Bir Prenses

Antalya Film Festivali için ÷lkemize gelen Maximilian Schell, hayatının en güzel iki ayını İstanbul'da geçirdiğini söyledi. Schell, 1963'te İstanbul'da Prenses Süreyya ile paparazzilere yakalanmış ve bu olay karakolda noktalanmıştı.

Prenses Süreyya, 1956 yılının mayıs ayında İran Şahı Rıza Pehlevi'nin eşi olarak ÷lkemize gelmişti. Devletin resmi konuğu olarak ilk gecesini Şale Köşk÷'nde geçirmişti.

18 Ağustos 1963'te, ilk ziyaretinden yedi yıl sonra, bu kez ÷lkemize, bir artist adayı ve Avrupa sosyetesinin en gözde ve güzel kadınlarından biri olarak geldi. Üstelik, Türkiye'de film çeviren sevgilisiyle buluşmaya. İstanbul'da ilk gecesini, sevgilisi bir gazeteciyle kavgaya tutuşunca Arnavutköy Karakolu'nda geçirmek zorunda kaldı.

Şimdi, “Bu hikâye aklına nereden geldi?” diye soracaksınız! Öyleyse anlatayım...

Dün Hıncal (Uluç) ustamız aradı. Antalya Film Festivali'ni televizyonda izlerken Maximilian Schell'e rastlamış ek-

randa. Schell, hayatının en güzel iki ayını İstanbul'da geçirdiğini söyleyince de bizim usta, Schell'in Prenses Süreyya ile olan aşkını hatırlayıp beni aramış. "Hadi bakalım, arşivinde ara ve bul bu aşk öyküsünü" diye...

Buldum, hem de fotoğraflarıyla...

Maximilian Schell, *Topkapı* filminin çekimi için 1963 yazında İstanbul'a gelir. Nişantaşı'nın ve Büyükkada'nın güzel kızlarından Johanna ile tanışır. Aktörün Johanna'ya âşık olduğu söylenirken, ikilinin resimleri bir gündelik gazetede yayınlanınca Maximilian Schell küplere biner. İlişkiyi yalanlar. Fotoğrafları çeken ve yayımlayan, Özkan Şahin adında bir gazetecidir.

O günlerde Yeşilköy Havalimanı'na bir yolcu iner. Kendisi sabık bir kraliçedir. Tanınmamak için "İsfendiya-ri" olan soyadını bile "El Bahtiyari" olarak yazdırmıştır bi

letine. Ama daha havalimanında flaşlar patlamaya başlar. Kalacağı Hilton Otel'i'ne kadar flaşlar sönmez. Hilton'da kalacağı oda bile kendi adına değil, Maximilian Schell adına ayrılmıştır. Ama nafile... Bu kadar tedbire ve gizliliğe rağmen Süreyya ve Schell'in buluşması Türk basını tarafından anında görüntülenir.

İlk gece Boğaz'da yemeğe çıkan sevgililer basın tarafından izlenirken Schell, gazeteciler arasındaki Özkan Şahin'i tanır, arabadan inerek onunla tartışır ve kavga başlar. Oscar ödüllü aktör ile gazeteci Şahin'i, araya girenler ayırırlar ama taraflar birbirinden şikayetçi olunca soluğu Arnavutköy Karakolu'nda alırlar. Eski kraliçe Süreyya mavi döpiyes elbisesiyle karakolda büyük ilgi görür. Halk karakolun önünde toplanır. Araya girenlerin çabaları sonucu taraflar şikâyetlerini geri alırlar, uzlaşma sağlanır ve konu kapanır.

Sabık İran Kraliçesi Prensess Süreyya ile yakışıklı aktör sevgilisi Maximilian Schell'in İstanbul'da buluştukları ilk gecenin finali şöyledir: Bir askerî cip, kraliçe ve ünlü aktörü otele götürür. Cipi Er Necati Katrancı kullanmakta, cipin önünde Süreyya ve Astsubay Faruk Oral oturmaktadır. Arkada ise Maximilian Schell ile kız kardeşi Eclith Schell vardır.

İşte geçenlerde Antalya'dayken İstanbul'u unutmadığını söyleyen Maximilian Schell'in bize arşivimizden çıkarttığı gerçekten unutulmayacak aşk ve skandal gecesinin hikâyesi.

Teşekkürler Hıncal usta...

Sabah gazetesi, 27 Ekim 2008

Istanbul'un On Güzel Kadını

Her ülkenin belli başlı şehirlerinde güzel, zarif, şahsiyet sahibi bazı seçkin kadınlar vardır. Bu hanımlar giyimleri, hareketleri, sosyal alandaki aktiviteleriyle yaşadıkları toplumu ve özellikle kendilerine yakın olan çevreleri etkilerler. Takdir edildikleri kadar taklit de edilirler! İstanbul'da da davranışlarıyla toplum hayatına örnek olan birtakım hanımlar bulunmakta. Biz, bu hanımları okuyucularımıza yakından tanıtmak; onların gündelik hayatları, yaşayış düzenleri ve başlıca kozları olan güzelliklerini koruma konusunda başvurdukları yöntemler konusunda bilgi vermek istedik. Bu bilgiler, halk arasında "güzelliğin yalnız makyajla sağlanabileceği" diye yayılan yanlış inanışı da sileceği gibi, günümüzde cemiyet hayatında yeri olan hanımların güzellik anlayışını ve boş vakitlerini faydalı çalışmalarla nasıl değerlendirdiklerini göstermek bakımından önem kazanmaktadır.

PRENSES NESLİŞAH

“Her şeyden önce spora önem veririm, yirmi beş yıldır ata biner, kayak yapar, aralık ayına kadar her gün denize girerim.”

İstanbul'un güzel hanımları deyince tartışmasız ilk akla gelen isim, Prenses Neslişah'tır. Onun zarafetinin ünü ülkemiz sınırlarını çoktan aşmış, dünya sosyetesine yayılmıştır. 1.74 boyu, 64-65 arasında değişen kilosu, ışıktaki bazen yeşil, bazen mavi gibi görünen parlak renkli böcekleri andıran gözleriyle Prenses Neslişah'ın zarafetine tevazu katılınca manevi güzellik, fizik güzelliğini daha kesin hatlarla belirtiyor. Kendisini ziyarete gittiğimizde ilk sözü:

Prenses Neslişah, “Her şeyden önce spora önem veririm, yirmi beş yıldır ata biner, kayak yapar, aralık ayına kadar her gün denize girerim” diyor.

“Benim yirmi dört yaşında bir oğlum, yirmi yaşında bir kızım var. Boyunca çocukları olan bir insan güzellik ve zarafet hakkında ne diyebilir?” oldu.

Asıl önemli olan, Prenses Neslişah'ın yetişkin çocukları olduğu hâlde birçok genç kızı, hatta mankenleri kışkandıracak bir vücudu ve yüz güzelliğini koruyabilmiş olmasıydı. Ancak birkaç çizginin görülebildiği yüzünde çok az makyaj vardı. Prenses Neslişah:

“Bir hanımın güzelliğinde sunilikten uzak, doğal görünüş birinci derecede rol oynar“ diyor ve ekliyor:

“Her sabah kahvaltıdan evvel Boğaz'da denize girerim. Benim deniz mevsimim aralık ayının başlarına kadar devam eder. Yüzme, hayatımın değişmeyen sporudur. Yine yirmi beş yıldır, her sabah ata binerim. Zaman buldukça kışın kayak yapar, çok sevdiğim arkeolojik kazılara katılırım. Evde olduğum zamanlar da bahçemdeki çiçeklerle meşgul olur, bol bol klasik müzik dinler, kitap okurum”

Konuşmalarından anladığımıza göre Prenses Neslişah bugünkü yıpranmamış güzelliğini spora, açık havaya ve hareketli yaşamasına borçluydu. Fakat Avrupa'da bulunduğu sıralarda güzellik enstitülerine gidip gitmediğini sormaktan kendimizi alamadık. Bu soruya Prenses Neslişah:

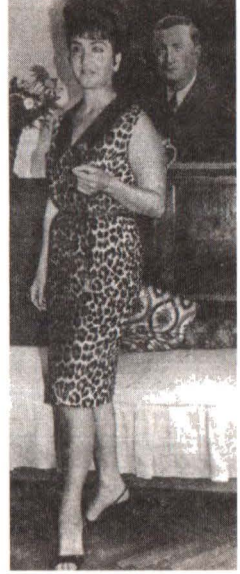
“Güzellik enstitülerine gitmeye hiç lüzum görmüyorum. İnanır mısınız, berbere bile o kadar az gidiyorum ki bir yılda kaç defa gittiğimi söylersem, belki de inanmazsınız” cevabını veriyor.

PERİHAN KALECİ

“İyi bir cilde sahip olmak için başlıca şart, temizlik ve dinlenmedir.”

Istanbul sosyetesinin uzun boylu, siyah saçlı ve siyah gözlü, tam Türk tipi diyebileceğimiz güzel bir hanımefendisi var: Perihan Kaleci. Ünlü sporculardan Nedim Kaleci'nin eşi olan Perihan Kaleci ev hanımı. Kendisini Büyükada'daki köşkünde görmeye gittiğimizde o, motorla denizden henüz dönüyordu. Portakala kaçan açık bej pantolonu, portakal rengi havlu bluzu, siyah saçlarıyla denizin maviliklerinde çok güzel bir kontrast yapıyordu. "Her sabah motorla açılıp denize girmeden rahat edemiyorum" diyen Bayan Kaleci ile salonda oturduğumuzda, gözümüze henüz tamamlanmamış bir yağlı boya tablo iliştiriyor. Resme meraklı olduğuna göre, konuya resimden başlamak daha kolay olacak ama o:

"Ben kendimi resmin anaokulunda bile kabul etmiyorum" diyor.

Perihan Kaleci, "İyi bir cilde sahip olmak için başlıca şart, temizlik ve istirahatır" diyor.

Konuşurken yüzüne dikkatle baktım. Sadece gözlerini belirli bir şekilde siyaha boyamış, başka hiç makyaj yapmamıştı. “Makyaj olarak yalnız gözlerimi boyarım, iyi bir cilde sahip olmak için bence ilk şart temizlik ve dinlenmedir” diyordu. 1.70 boyunda olan, 66 kilo gelen otuz yedi yaşındaki Perihan Kaleci'nin masaj yaptırabileceği herhangi bir güzellik enstitüsüne ve kuaföre gitmediğini öğrendim. “Şimdi bazı arkadaşlarım benim berbere bile gitmediğimi okudukları vakit inanmayacaklar” diyordu. Bayan Kaleci vücut hatlarını muhafaza edebilmek için diyet yapma ihtiyacını duyuyor; bilhassa kışın yürüyüş imkânı pek olmadığından, öğlenleri sadece meyve yiyor. Perihan Kaleci'yle eşinin üzerinde en çok tartıştıkları konu, “Kime güzel denir?” konusuymuş. Bayan Kaleci:

“Bence güzellik bir bütündür. Güzel giyinen, kültürü olan, kendisini olduğundan güzel göstermesini bilen ve doğal hareket eden kadın güzeldir. Ben Liz Taylor'un güzelliği kadar mücevherlerinin de hayranıyım. Ama ille de onlara benzeyeni kullanacağım diye sahtelerini alıp takarsam tek kelime ile gülünç olurum” diyerek sözlerini bitiriyor.

LEYLA SÜREN

“Bir kadın, erkekleştiği nispette güzellik ve zarafetini kaybeder.”

Sürenlerin Bebek'teki evlerinin Boğaz'a bakan geniş salonunda bej rengi, çuval dokulu keten bir elbise ve aynı renkte ayakkabı giymiş olan Bayan Leyla Süren'le karşı karşıyayız.

Siyah saçlı, iri siyah gözlü, siyah ve kıvrık kirpikli Leyla Süren konuşurken devamlı gülüyor. Gülerken güneşten iyice yanıp bronzlaşmış taze yüzünün belirli yerlerinde çapkın

çizgiler oluşuyor. Ve tuhaf fakat tatlı bir şiveyle konuşuyor! Leyla Süren, İstanbul sosyetesinde yalnız güzellik ve zarafetiyle değil, aynı zamanda tiyatro dekorları, iç süsleme alanındaki çalışmaları ve resme olan düşkünlüğüyle de tanınan bir hanım. Leyla Hanım:

“Bence bir kadının ilk ödevi kendi kişiliğini bulmasıdır” diyor. “Bizde hanımlar maalesef çok fedakâr oluyorlar. Kendilerini unutup çalışmalarını tamamen kocaları ve çocukları etrafında topluyorlar. Bence bir kadın sadece erkeğe ait bir işi yapmakta ısrar ederse erkekleşir.”

Hanımlara yaş sorulmadığını biliyorduk, fakat Hukuk Fakültesi ve Güzel Sanatlar Akademisi Dekorasyon Bölümünden mezun olan Bayan Süren'e yaşını sormaktan yine de kendimizi alamadık.

Leyla Süren, “Bir kadın, erkekleştiği nispette güzellik ve zarafetini kaybeder” diyor.

“Esas olan gösterdiğim yaş değil mi?” diye bir soruyla cevapladıktan sonra, “Kırk civarındayım” diye ekledi.

Bir an boş durmadığını söyleyen Leyla Süren, ziyareti-miz süresince sürekli olarak kanepenin üzerinde ayak de-ğiştiriyor, bazen afacan çocukların sevimliliğiyle iki ayağını birden altına alıp oturuyordu. Bu arada, “Vücut güzelliği için hareket şart” diyor ve ekliyor:

“Ben kendi mesleğimle ilgili çalışmalarım yanında, eşim Fuat Süren'in bürosunda bazı işlere de yardım eder, çocuk-larımın yetişmesiyle uğraşır, evimin her tarafını bizzat dü-zenlerim. Yazın her gün yüzerim. Yelken kullanırım. Yel-kende birkaç defa birincilik aldım. Kışın kayak yapar, tenis oynarım. Hâlen Hilton'un tenis kulübünde kadınlar arası te-nis birincisiyim. Bu kadar çok hareket ettiğime göre boğa-zımdan kesip diyetle zayıflamama da gerek yok.”

BELGİN DORUK

“Kadını yıpratın, uykusuzluk ve içkidir.”

Türk sinemasında yıllardan beri tahtından indirileme-yen bir yıldız var: Belgin Doruk. Onunla beraber veya he-men sonra beyaz perdede pek çok isimler doğdu, sivrildi ve battı. Fakat aradan geçen bu uzun süre Belgin'i sanat yön-nünden olduğu kadar güzellik ve zarafet bakımından da et-kilemedi. Öyle ki kamera karşısında, güçlü ışıklar altında, kalın bir makyaj ve ağır çalışma koşullarına rağmen Bayan Doruk bugün hâlâ güzel kalabildiğine göre bunun bir sırrı olmalıydı. Bu nedenle, bir zamanların güzellik yarışmaların-da derece alan Belgin Doruk'a da güzellik konusunda fikri-ni sormak istedik.

Sarı pantolon, sarı şömiziye bir bluzla bizi evinin kapısında karşılayan Belgin Doruk'a önce yaşını sordum.

“Yirmi dokuz yaşındayım ve dokuz yaşında bir kız çocuğu annesiyim” dedi.

On altı yaşından beri çalışma hayatının içinde olduğunu söyleyince aradan geçen on üç yılın onda yapması gereken izleri arıyorum: Gergin bir cilt, parlak gözler yüzünde hemen dikkati çeken unsurlar. Neden bilmem, belki de aynı yaşlarda olan yabancı sanatçılarda gördüğüm kırıksıklıkları onda da ısrarla arıyordum. Belgin Doruk:

“Bugün eğer mesleğimin bütün yıpratıcı yönlerine karşı kendimi biraz koruyabilmişsem, bunu tamamen yaşadığım düzenli hayata borçluyum” diyor. “Eşim Özdemir Birs el ve ben, dış hayatın hareketinden çok, evimizin sükûnetini se-

Belgin Doruk, “Kadını yıpratıcı uykusuzluk ve içkidir” diyor.

viyoruz. Bence bir kadını yıpratıcı uykusuzluk ve içkidir. Ayrıca kilo almamaya da dikkat ediyorum.”

Boy 1.63, kilosu 57,5 olan Belgin Doruk, “Artist olmasaydım da kendimi bırakmazdım” diyor.

Her yaşın gerektirdiği giyim, makyaj ve bakım olduğuna işaret eden ünlü yıldız, “Bazen hayatta en büyük isteğimin ne olduğu soruluyor. Cevap olarak, “Kendimi seksen yaşında ve yaşımın gerektirdiği bakımla, giyimle görmek başlıca arzum” diyor. O vakit yine saçlarını yaptıtır, gerekirse çok belirsiz makyaj yapardım. Bazen tertemiz giymiş yaşlı hanımefendiler görüyorum, o kadar hoşuma gidiyor ki” diyor.

Bayan Doruk, son filmi için saçlarının rengini biraz daha açmıştı. Kirpiklerindeki kalın rimelin altından elâ gözleri parlıyor, ona çocuksu bir hâl veriyordu. Konuşurken bazen bakımlı ellerini oynatıyordu. Bir kadının makyaj yaparken nelere dikkat etmesi gerektiğini sordum.

“Bir kadın her şeyden önce kendisini tanımalı, tipine gideni bilmelidir. Taklit, kadının güzelliğini öldürür” diyor. “Bence çirkin kadın yoktur, güzel taraflarını belirtmesini bilmeyen kadın vardır. Bir kadının güzel olması için bakımlı olması şarttır. Ben film çalışmalarım dışında da günün belirli bir zamanını kendime ayırıyorum. Hanımların, “kendime bakıyorum” diye yalnızca ayna karşısına geçip tuvalet masasında ne kadar boya varsa yüzlerine sürmesi gerekmez!”

Bir ara Belgin Hanım’ı pantolon yerine bir elbise ile görmek istedik. Beyaz yakasının etrafı mercanla işli sade bir elbise giydi. Gardrobundaki giysileri Türkiye’den mi yoksa dış ülkelere gittiği zamanlar oradan mı aldığını sordum.

“Film artisti olarak da giyimime dikkat etmem gerekiyor. Fakat özel hayatımda olduğu gibi filmlerimde de sade elbiseler giymeyi seviyorum. Büyük terzilerin şatafatlı modellerinden çok, bazı yerli butiklerin tek ve sade elbiselerini tercih ediyorum” cevabını verdi.

Belgin Doruk'un vücut oranları da çok uyumlu. Güzel yıldız son söz olarak, “Film çalışmalarım çoğunlukla yaz aylarına rastladığından dilediğim gibi denize giremiyorum. Bu yüzden fırsat bulunca hemen çok sevdiğim iki atımdan birine biniyor ve açık havada saatlerce dolaşıyorum. Eğer ben kendime dikkat etmesem, şimdiye kadar çoktan beyaz perdeye veda etmem gerekirdi” diyor.

GELENGÜL ERMAN

“Her kadın giydiğini kendine yakıştırmayı bilmeli.”

Yıllardır aynı kiloyu koruyan eski güzellik kraliçesi, vücut hatlarını evinin kıyısında iki saat deniz mahsulleri kabuklarını toplayarak yaptığı sporla koruyor ve hiç diyet yapmıyor.

1953 Türkiye Güzeli, bugünün İstanbul sosyetesinin zarif ve güzel hanımı Gelengül Tayfuroğlu veya şimdiki ismiyle Gelengül Erman'ların Kumburgaz'daki evlerindeyiz. Randevumuza biraz gecikerek gittiğimizde Gelengül Hanım'ı dekorunu kendisinin çizdiğini öğrendiğimiz, set hâlinde denize kadar inen bahçesinde çiçekleri sularken buluyoruz. Pembe ipek bir pantolon, beyaz bir bluz giymiş. Boynundaki turkuaz kolye, gözleri ve ayakkabılarıyla tam bir renk uyumu kurmuş.

Başlangıçta çekingen, kendisinden emin olmayan veya konuşmaktan sıkılan bir insan etkisini uyandırıyor. Otuz

bir buçuk yaşında, on bir yıllık evli ve iki çocuk annesi olduğunu söyleyen Bayan Erman'da ilk dikkatimizi çeken özellik, yüzünde hiç kırışık olmaması.

Gelengül Erman'ın çıplak ayakla boyu 1.68, kilosu 54. Güzellik yarışmalarına girmeden evvel 64 kilo imiş, kilo vermek için bir salona devam etmiş ve 60 kiloya inmiş. Bizde genellikle hanımlar evlendikten ve otuzunu geçtikten sonra şişmanlar. Gelengül Erman'da bu tam tersine olmuş.

“Spor yapmam, zayıflamak için de diyet uygulamam” diyor. Türk film yapımcılarından olan eşi Hürrem Erman:

“Gelengül perhiz yapmak şöyle dursun, benden bile fazla yemek yer” diyor.

Gelengül Hanım da eşiyle aynı fikirde. “Ben bu hâlimi biraz da kendi kendimi yemekle izah edebiliyorum!” diyor

Yıllardır aynı kiloyu muhafaza eden eski güzellik kraliçesi, vücut hatlarını evinin kıyısında iki saat deniz mahsullerinin kabuklarını toplayarak yaptığı idmanla koruyor ve hiç perhiz yapmıyor.

espriyle. Ama dakikalar ilerledikçe, konuşmalarımız eve, evdeki işlere gelince, onun vücut hatlarını nasıl koruduğunu anlıyoruz.

Gelengül Erman sabahları erken kalkıyor, evinin işlerini düzenledikten sonra çocuklarının bakımıyla bizzat meşgul oluyor. “Çocuklarımı bir dadıya emanet edemeyecek kadar çok seviyorum” diyor. Aşçısı olduğu için mutfağa girmiyor. Bulaşık, soğan rendelemek gibi işlerle uğraşmıyor fakat çok sevdiği bir yemeği bizzat pişirmeden edemiyor. Evin düzeni ile de birinci derecede kendisi ilgili. Günde üç dört saatini alan bu ev işlerinin dışında her gün denize giriyor. Yine günlük işleri arasında sahilden renkli deniz kabuğu toplamak var. “Bazen günde iki saat kıyıda kabuk toplamak için eğilip kalkıyorum, bu da belki bilmeden yaptığım bir spor olabilir” diyor.

Bu sırada hizmetçisi çayımızı getirip küçük bir masada servis yaptı. Masanın üzeri, şimdiye kadar hiç görmediğim renkli deniz hayvanları kabuklarıyla süslüydü.

Gelengül Erman, “İşte çocuklarımın da yardımıyla topladığımız kabuklardan böyle değişik eşyalar yapıyoruz” dedi.

Annesi Rus asıllı olan Gelengül Erman, Fransızca, Rusça ve biraz da İngilizce biliyor.

Bir hanımın zarif ve güzel görünmesi için nelere dikkat etmesi gerektiğini sordum.

“Her kadın giydiğini kendisine yakıştırmayı bilmeli. Tamamen siyah giymiş bir kadın şık ve zariftir fakat orijinalitesi yoktur. Bence mesela yeşille maviyi, portakal rengiyle kırmızıyı gözü tırmalamadan birbirine uydurmasını bilen kadın, zarif ve kişilik sahibidir” diyor. “Kendi giyimimde,

başta acı yeşil olmak üzere yeşilin bütün tonlarıyla canlı renkleri tercih ederim” diye ekliyor.

ESRA JAH

“Güzeli şu renk saç, bu renk göz olarak kesinlikle tanımlamak çok güç. Bence güzel kadın diye kayıinvalidem Prenses Dürrüşehvar'a denir.”

Genç neslin güzel İstanbullu harımlarından biri de Haydarabat Nizamı'nın torunu Bereket Jah ile evlenen Prenses Esra'dır. O, bugün bağlı olduğu çevreye uyabilmek için kendisinde Doğu ile Batı'yı birleştirerek güzellik ve zarafetini birkaç kat arttırmayı bilen bir kızımız. Yaz tatilini geçirmek için geldiği İstanbul'da kendisini dayısının Erenköy'deki yalısında görmeye gittik. Koyu kırmızı ipek bir emprime döpiyes giymiş, inci bir kolye takmıştı. Kendisine önce, güzelin tarifini sordum.

“Güzeli şu renk saç, bu renk göz olarak tanımlamak çok güç. Bence güzel kadın diye kayıinvalidem Prenses Dürrüşehvar'a denir. Prenses Nilüfer, Neslişah, Hanzade ve kızı da gerçek güzellerdir bence. Çünkü onların güzellikleri yalnız bizim cemiyetimiz tarafından değil, bütün Avrupa ve Doğu sosyeteleri tarafından da kabul edilmiştir. Mesela Hintliler, Dürrüşehvar ve Nilüfer Sultanların güzelliklerine o kadar hayranlar ki eşim Mükerrerem Bereket'in de bir Türk kızı ile evlendiğini öğrendiklerinde bayram yapmışlar” cevabını veriyor.

Esra Jah bir yılda, birbirinden çok farklı üç iklimde yaşıyor. Yılın bir kısmı nemli Haydarabat'ın kızgın güneşi ve sıcağında, geri kalanı da İstanbul'la Londra'da geçtiğine göre acaba cilt bakımı için ne yapıyordu?

“Cilt bakımı için özel bir davranışım yok. Bazı büyük güzellik enstitülerinin ısrarlı yasaklarına aldırmadan yüzümü, günde birkaç defa bol su ile yıkadığımı öncelikle söyleyeyim. İnsanın kirini su ve sabundan başka hiçbir şeyin çıkarabileceğine inanmıyorum. Yalnız Hindistan'da kaldığım süre içinde iklimin sertliği ile güneşin kavuruculuğundan kurtulmak için devamlı krem sürerim. Az makyaj yaparım, pudra kullanmam.”

Konuşurken Haydarabat'taki hayatının oldukça yüklü olduğunu anlamıştık: Sabahları halkın dertlerini dinlemek, açılış törenlerinde bulunmak, iki çocuğu ve eşiyle ilgilenmek.

“Resmî görevim genellikle öğleye kadar bitiyor. Biz orada her istediğimiz yere gidemediğimiz için geri kalan zama-

Esra Jah, “Güzeli şu renk saç, bu renk göz olarak kesinlikle tanımlamak çok güç. Bence güzel kadın diye kayınvalidem Prenses Dürrüşehvar’a denir” diyor.

nı daha çok evimde geçirebiliyorum. Özel yüzme havuzumuz ve tenis kortumuz var. Her gün yüzüyorum, tenis oynuyorum, ata biniyorum. Bazen de arkadaşlarımızla yemyeşil ormanlarda avlanıyoruz. Birkaç defa da kaplan avına gittim, küçük bir de tüfeğim var. Fakat bence dünyanın en güzel hayvanı olan kaplana hiç ateş etmedim, etmeyeceğim de.”

Bir ara söz yemek konusundan açılınca o, kendiliğinden kilosunu korumak için rejim yapmadığını, hatta boğazına çok düşkün olduğunu söyledi. Acaba Esra Jah Hintlilerin millî kıyafeti olan sariyi giyiyor muydu?

“Hindistan'a ayak bastıktan sonra hep sari giyiyorum. Burada veya Londra'da ise ancak resmî bir davete giderken sariyi tercih ediyorum, dedi.

Prensese kendisini sariyle görmek istediğimizi söyledik. Bizi kırmadı; az sonra şarap rengine, ön kısmına tamamen altınla Hint motifleri işlenmiş ipek bir tuvaletle geldi.

“Bu, sari kumaşından modernleştirilmiş bir kıyafet” dedi.

Fakat biz gerçek saride ısrar edince bu defa turkuaz rengine, yine kenarlarına altınla Hint motifleri işlenmiş ipek, şifon bir sari giydi. Üç değişik elbiseyle üç değişik mücevher kullanmıştı. Acaba Haydarabat'taki davetlerde taç giyiyor muydu, en çok sevdiği mücevher hangisiydi?

“Haydarabat'ta halk o kadar fakir ki, onların arasında ıslıl ıslıl taçla dolaşmak çok acı olur diye kullanmıyorum. Bence kadına en çok yakışan ve onu şık gösteren mücevher incidir” diyor.

Yine Haydarabat'taki hayata dalmıştık. Genç prenses:

“Biliyor musunuz, Doğulu kadınların güzelliğini daha çok beğeniyorum. Mesela Londra'da sokakta dolaşırken

dünyanın en güzel kızlarına rastlarsınız fakat sosyete de güzel ancak parmakla sayarsınız. Doğuda ise sokakta güzel kadın görmeniz enderdir, sosyete de ise hemen hemen hepsi güzeldir. Onların koyu ve iri gözlerinde daha ayrı bir anlam ve güzellik vardır. Bazen dakikalarca, saatlerce bakar, yine de gözünüzü Doğulu bir kadından ayıramazsınız.”

Prenses Esra insanı incitmekten korkuyormuş gibi, hafif, yumuşak bir sesle konuşuyor; ölçülü hareketler yapıyor ve her hâli, dış dünyadaki başarılı temsilcilerimizden biri olduğunu ortaya koyuyordu.

MUZAFFER ERENUS

“Bence çabuk ihtiyarlamak istemeyen hanımlarımız mutlaka çalışmalıdırlar ve giriştikleri her işi zevkle yapmalıdırlar.”

İstanbul sosyetesinde güzelliği ve zarafeti kadar, avukat eşi Müştak Erenus ile evlerinde tertipledikleri sanat toplantılarıyla da ün yapmış olan Muzaffer Erenus'un da anketimiz için fikirlerini öğrenmek istedik. Bayan Erenus bir süre önce şehrimizdeki bir triko fabrikasının Münih'teki mağazası için modeller çiziyordu. Şimdi de bir modaevinin idari işlerine bakıyor, halkla ilişkilerini yürütüyor.

Onu iş yerinde ziyarete gittiğimiz zaman güzel giyimiyle tanınmış bir hanımefendiyi iş giysisiyle göreceğimizi düşünüyorduk. Bayan Erenus koyu renk saçlarına ve ince hatlı yüzüne ayrı bir anlam veren siyah ve sade bir elbise giymişti. Beyaz yakasına taktığı küçük siyah kamelyasıyla, çalışan bir hanımın isterse ne kadar zarif olabileceğini gösteriyordu.

Öteden beri çalışma hayatının kadını yıpratmışına dair bir inanç vardır. Bu konuya temas ettiğimiz zaman Muzaffer Hanım:

“Bence çabuk ihtiyarlamak istemeyen hanımlarımız mutlaka çalışmalıdırlar. Çünkü çalışmak bir hanıma hem bir kişilik veriyor, hem de programlı hayatı sebebiyle onun daha zinde kalmasını sağlıyor. Yaratılış itibarıyla çok faal ve hareketli bir insanım. Bundan evvel model çizdiğim triko fabrikası için günde on bir saat çalışırdım. Model çizme işim bitince, hiç de üzerime vazife olmadığı hâlde gider, fabrikada hamam böceği mücadelesine başlardım. İşte benim çalışma azmım budur, boş oturmak beni hasta eder” diyor.

İstanbul'un büyük modaevlerinden birinde çalıştığına göre Bayan Erenus'un giyim hakkında kendisine özgü düşünceleri olabilir.

“Dikkat ediyorum, bizde güzel hanımların çoğu kendi kişiliklerine göre giyinmiyorlar. Bence modayı izlemek şart

Muzaffer Erenus, “Bence çabuk ihtiyarlamak istemeyen hanımlarımız mutlaka çalışmalıdırlar ve girdikleri her işi zevkle yapmalıdırlar” diyor.

değildir. Bir hanım evvela kendi kişiliğini, vücudunun hatlarını ve kendisine yakışanı bilmelidir. Model veya elbise seçmek ondan sonra gelecek iştir. Ne renk olursa olsun hanımlarımız modellerde aşırıya kaçmamalı. Mesela biz sıcak ülke insanlarıyız. Bence sarışın hanımlar kolaylıkla bejin her tonunu, portakal rengini giyebilirler. Aslında bej soğuk bir renktir. Fakat bizde güneşin de yardımıyla ısınır ve sarıyla bej birbirine çok güzel uyur.”

Kendisi de sarı saçlı olduğu için, örneğini belki farkına varmadan sarışınlar için seçmişti. Nitekim biraz daha kurcalayınca Muzaffer hanımın gardırobunda hâkim renklerin başta bej olmak üzere gri, kırmızı ve siyah olduğunu öğrendik.

Çok sade bir saç tuvaleti olan Bayan Erenus pudrasızdı. Sadece bir ruj sürmüştü ve hafif göz makyajı yapmıştı. Sebebi şöyle izah etti:

“Bilhassa yazın ne fondöten ne de pudra kullanırım. Ruj ve göz makyajı benim için yeterlidir. Yazın güneşten nasıl olsa insanın rengi canlı oluyor, bir de pudra ile renklendirmek cildin bozulmasından başka işe yaramaz. Kışın fondötensiz pudra kullanırım. Biz hanımlar muayyen bir yaştan sonra zaten fondöten veda etmeliyiz. Çünkü fondöten ve fazla makyaj insanı olduğundan da yaşlı gösterir. Bir ara evde boş oturmamak için İstanbul'da bir güzellik enstitüsü açmak istemiştim. Bu amaçla Viyana'ya gittim ve birçok güzellik enstitülerini ziyaret ettim. Sonra enstitüyü açamadım; insanın kendi makyajını kendisinin çok daha iyi yaptığına kani olmuşum.”

Erenus'ların sanat toplantılarının bazen sabahın beşine kadar bile sürdüğü oluyordu. Böyle gece sabahlara kadar oturmak bir kadını yıpratmaz mı?

“Kışın haftada iki gece geç yatarsam beş gece muhakkak saat dokuzda yatağa girerim. Devamlı gece hayatının insanı yıprattığı bir gerçektir. Evimdeki toplantılar biraz uzarsa, misafirlerimden özür diler, kendilerini tartışmalarında eşimle beraber bırakır, yatarım. Hanımlara verebileceğim bir tavsiye de ne iş olursa olsun mutlak zevkle yapmalarıdır. Bazen bir vazoya çiçek koymak bile kadına bir hayatiyet verir.”

Kırk üç yaşında ve İzmirli olduğunu söyleyen Bayan Erenus her gün ekmeksiz ızgara, salata ve meyve yiyerek 1.65 boyuna karşılık 55 kilosunu muhafaza ettiğini söylüyor.

“Zaten evde kocamla günlük oyuncağımız tartımızdır” diye de ekliyor.

GÜLER ERENYOL

“Güzel bir kadın önce kişilik sahibi olmalı, bu anlamda güzel olarak Yıldız Kenter ile Gülriş Sururi'yi tanıyorum.”

İstanbul'da bir hanımın zarafeti, giyimi, güzelliği konusuna temas edince Dormen Tiyatrosu'nun kostümlerini çizen Güler Erenyol'u hatırlamamak imkânsızdır. Bayan Erenyol sadece çizgileriyle değil, ayrıca kendine has giyimi ve zarafetiyle de İstanbul sosyetesinde yeri olan genç bir hanım.

Çiftelhavuzlar'da, inşaat mühendisi eşi Hikmet Erenyol'la yeni yaptırdıkları ve Eda Süren'in dekore ettiği küçük evinde Güler Erenyol ile konuşurken o öncelikle, “Güzellikten bahsederken kendimi katıyen güzel bir kadın saymadığımı, sadece yaptığım iş dolayısıyla kadın güzelliğiyle ilgili olduğumu peşin olarak belirteyim” dedi. Bir insanın güzelliği hakkında karar vermenin kendisinden çok, karşısındakilere ait bir iş olduğunu hatırlattık. Fakat Bayan Erenyol'la bu konuda bir tar-

tısmaya girişmedik. Söz madem güzellikten açılmıştı, ona, genel olarak nasıl bir kadına güzel denebileceğini sorduk:

“Bence bir kadının güzelliğinde renk, boy, ölçülü yüz hatları birinci planda gelmez. Bir kadının kendine yakışanı olduğu kadar, kendisini de bilmesi ve şahsiyet sahibi olması gerekir. Paranın güzellikte rolü yoktur. Şahsiyet ve zarafet başta gelir. Bir kadın her şeyden önce zekâsını kullanarak kendi kişiliğini bulmalı ve onu çevresine kabul ettirmeli.”

Bayan Erenyol'un, “İstanbul'da bu anlamda güzel kime denir?” sorusuna cevabı, “Çekinmeden Yıldız Kenter ve Gülriz Sururi'dir diyebilirim” oldu.

Sekiz yaşında bir oğlu olan otuz dört yaşındaki Bayan Erenyol, asabiyet ve hırçınlığın kadını çok yıprattığına inanıyor. Ela gözlü, geniş alınlı, kumral, 1.63 boyunda, 53 kilo olan sanatçı Erenyol'un ince ve ölçülü bir vücudu var. Konuyu bu defa vücut ölçülerini nasıl koruduğuna getirdik:

“Çok iyi uyuyorum” dedi. “Bence uyku çok önemli. Sabahları erken kalkıyorum ve bütün bir gün bir saniye durmadan devamlı hareket ediyorum. Sonra ben çok heyecanlıyım. Bazen sevinç ve üzüntü de beni zayıflatır. Yediklerime de dikkat edince bu hâlim kendiliğinden korunmuş oluyor.”

Bayan Erenyol salıncaklı koltuğunda oturmuş, pantolonlu bacasını ahenkle sallıyor, bir eliyle de kolyesiyle oynuyor.

“Günün birinde tiyatroda kostüm çizeceğim hiç aklıma gelmezdi. Daha komiği, günün birinde oturup güzellik hakkında fikirlerimi söyleyeceğimi rüyamda görsem, güler geçirdim” diyor ve hemen arkasından ekliyor:

“Bir kadının vücudunu koruması için sadece spor ve sunalar yeterli değildir. Gıda ve açık havanın da payı büyük-

Güzel bir kadının önce kişilik sahibi olması gerektiğini belirten Bayan Erenyol, "Bu anlamda güzel olarak Yıldız Kenter ile Gülriz Sururi'yi tanıyorum" diyor.

tür. Zaten genç olarak yazın kadınlar daha güzeldirler. Çünkü denize girmek, yürümek, güneş banyosu yapmak imkânı vardır. Güneşten tunçlaşmış bir kadının canlı ve sağlıklı görünüşünü yapay boyalarla elde edebilir misiniz?"

Güler Erenyol, güzellik enstitülerinde yapılan makyajların bir kadını olduğundan güzel gösterdiğine de inanmıyor. Bir süre önce Londra'da ünlü bir enstitünün, güzellik uzmanı yetiştiren okulundaki dersleri takip etmiş. Kanaati daha da kökleşmiş.

"Londra'da dünyanın en güzel kadınlarının olduğu bir gerçek. Bazen bebek gibi güzel bir kadın gelir, makyajı yapılır, giderken insanın tüylerini ürpertecek bir kılığa sokulduğunu görürdük. Kendisini ellerine teslim ettiğiniz insan,

sizin kişiliğinizi bilmiyor ki, nasıl güzel yönlerinizi bulup belirtebilsin. Bu yüzden bir kadının güzel veya hatalı taraflarını ancak kendisi bulabilir. Bence pürüzsüz yüz de o kadar güzel değildir. Bilhassa genç hanımlarda hafif birkaç çizgi, yüze başka bir güzellik ve anlam veriyor.”

Oyun kostümleri hazırlayan Güler Erenyol kendi elbiselerinin modellerini kendisi çizmiyor fakat modelde vücuduna göre bazı değişiklik yapıyormuş. “Kışın beni siyahtan başka renkle gören hemen hemen hiç olmamıştır” diyen sanatçı düz renkleri seviyor. Mücevherin kadına yakıştığını kabul eden Güler Erenyol, bilhassa incinin kadına ince ve zarif bir görünüş verdiği kanısında.

JALE KAKMACI

“Perhiz nedir bilmem. Buna rağmen sahibi olduğum reklam firmasında modellik yapıyorum. Bu yaştan sonra zorla zayıflayan bazı arkadaşlarımın pörsük etlerine bakıp hallerine acıyorum.”

Jale Kakmacı, güneşten iyice bronzlaşmış tenli, siyah saçlı, koyu kahverengi gözlü, hafif balıketinde bir hanım. Şişli'deki apartmanında kendisini görmeye gittiğimizde siyah üzerine küçük desenli fular, eteği ve yakası kırmalı sade bir elbise giymişti. Konuya hemen giyimden başlıyoruz.

“Üst başa fazla para sarf etmiyorum, ucuz diken bir terzim var. Avrupa'ya gidecek olursam, bazen hazır manto ve tayyör alıyorum. Bence bir kadının ille modayı takip edeceğim diye acayip renk ve modelleri seçmesi doğru değil. Siyah ve beyazı çok kolay giyebildiğim için, daima bu iki rengi seçerim” diyen Bayan Kakmacı otuz yaşlarında gösteriyordu.

Hemen hemen hiç çizgi olmayan yüzünde hafif bir makyaj vardı. Cilt bakımı hakkındaki sorumuza Bayan Kakmacı'nın cevabı anlamlıydı:

“Öyle gece fazla, gündüz az makyaj yapılır veya gençlik kremleri kullanılır gibi kurallara uymam. Devamlı krem kullanan arkadaşlarım var ki neticenin sıfır olduğunu onlarda görüyorum ve paramı boş yere bu uğurda harcamıyorum. Geceleri makyajı kolay çıkardığı ve aynı zamanda cildi de beslediği için badem yağı kullanıyorum. Makyaj konusundaki bütün lüksüm bu.”

Biz konuşmaya dalmışken yanımıza beş yaşında bir çocuk gelmişti. Bayan Kakmacı onu, “küçük oğlum” diye tanıttı.

En büyük çocuğunun yaşını sormaktan kendimizi alamamıştık. “Aman fazla kurcalamayın, benim yaşım meydana çıkacak” dedi. Hemen arkasından da ilave etti: “Biri yirmi bir, diğeri on dokuz yaşında iki oğlum daha var. İsviçre’de okuyorlar.” 1925 doğumlu, yani kırk yaşında olduğunu ve henüz çocuk denecek bir yaşta, on dört yaşında evlendiğini söyledi. “Koca koca oğullara sahip oldum. Fakat Allah’tan, görenler bizi ana oğuldan çok, kardeş sanıyorlar” diyor. Çıplak ayakla 1.68 boyunda ve 65 kilo olan Jale Hanım’ın, üç çocuk annesi olmasına rağmen vücudu da bozulmamış. Rejim veya jimnastik yapıp yapmadığını sorduk.

“Hiç rejim yapmam. Eskiden 58-59 kiloyu geçmezdim. O zamanlar da rejim yapmıyordum. Benim karnım çok sık acıkır ve günde, iyi bir kahvaltı ve tam tertip çay olmak üzere dört öğün yemek yerim. Son dört beş yıldır kilom 65’i ne geçer ne azalır. Yine eski kiloma düşmek için saunaya falan gitmek istemiyorum. Çünkü insan kırka gelince, eğer şiş-

manlamışsa onu eriteceğim diye çalışması boşuna. Bazı arkadaşlarımı görüyorum, bu yaştan sonra zorla saunada zayıflıyorlar. Fakat pörsük etlerine bakıp hâllerine acıyorum” diye cevap verdi.

Biraz daha konuşunca Bayan Kakmacı'nın sadece bir ev hanımı değil, aynı zamanda iş kadını da olduğunu öğrendik. Bir reklam şirketi sahibi olduğunu ve bazı reklam filmlerinde modellik yaptığını söyledi. Konuşurken sık sık elleri saçlarına uzanıyordu. Bu hareketini izah etmek ister gibi konuşmasına devam etti:

“Biliyor musunuz, hayatımda en çok gittiğim yer berberdir. Saçlarımla oynamayı çok severim. Bazen insanı daha genç gösteren kâküllü saç yaparım, bazen toplarım; bir gün

Jale Kakmacı, “Perhiz nedir bilmem. Buna rağmen sahibi olduğum reklam firmasında modellik yapıyorum. Bu yaştan sonra zorla zayıflayan bazı arkadaşlarımın pörsük etlerine bakıp hâllerine acıyorum” diyor.

saçlarımı sapsarı, başka bir gün kızıl veya siyaha boyatırım. Eşim kızmadığı için saçlarımla çok oynarım.”

Genel olarak güzellik kavramını tarif etmesini rica ediyoruz.

“Güzel bence ilk bakışta güzel görünendir. Baktıkça tek tek güzelliği bulmak zor geliyor bana. Bir bayağı, bir de ki-bar güzellik vardır ve ben ikinciye tercih ederim. Mesela benim güzellik anlayışıma en iyi uyan Prenses Neslişah ve Prenses Hanzade’dir” dedi.

Son söz olarak her hanım gibi Jale Kakmacı da kürk sevgisinden bahsetti. “Mücevhere düşkün değilim, tek zaafım yüzüktür” dedi.

Ayrılırken, bakışlarımız bakımlı ellerine kayınca, bir elindeki elmas taşlı alyansla diğer elindeki kenarları pırlantalı ametist yüzük hemen gözümüze takıldı.

LEYLA ÇELİKBAŞ

“Güzel bir kadının mesut olabilmesi için önce mütevazı ve zekâsını kullanmasını bilen biri olması şarttır. Dikkatleri güzelliğinden başka yönlere çekebilirse rahat eder.”

Leyla Çelikbaş'ı, Ankaralı okurlarımız daha iyi tanırlar. Istanbulcular için oldukça yeni bir isim. Bebek'te, Boğaz'a bakan apartmanının salonunda karşılıklı oturduğumuzda Bayan Çelikbaş, “Benim İstanbul'a geldiğimi ne zaman işittiniz?” diye sormaktan kendisini alamadı.

Atalarımızın bazen çok yerinde sözleri var. “Güzele ne giydirsen yaraşır” da bunlardan biri ve Bayan Çelikbaş'a da o kadar iyi uyuyor ki... Randevumuz sabahleyin saat on birdedi. O, siyah üzerine kırmızı desenli yaka ve ceketinde kırmızı biyeleri olan çok sade bir basma elbise giymişti. Kırmı-

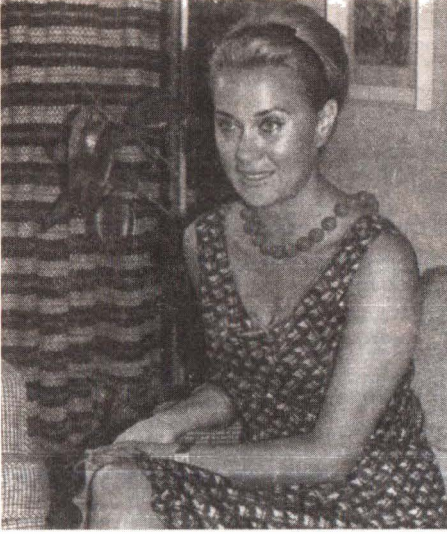
zı bir kolye ve biri kırmızı, diğeri siyah iki bilezik takmıştı. Böylece basma elbise ile dahi bir hanımın ne kadar zarif görünebileceğini ispat etmiş oluyordu.

Leyla Çelikbaş yuvarlak yüzü; gri yeşil, iri gözleri, 1.72 boyu ve 65 kilosuyla gerçekten çok güzel bir hanım. Dünya sosyetesinde örneklerini gördüğümüz zengin ve güzel hanımların mesut olamadıklarına değinerek güzelliğinin saadetini gölgeleyip gölgelemediğini sordum. Bayan Çelikbaş'ın bu konuda kesin fikirleri var ve bunları açıkça belirtmekten geri kalmadı.

“Güzel bir kadın daima etrafındakiler tarafından kıskanılır. İnsan kendisini her gittiği yerde takip eden haset gözlerden rahatsız olur. Hissî ve maddi yönü ne kadar tatmin edici olursa olsun, bu dış etkiler onu rahatsız eder, mutluluğa erişmesini önler, içinde bir huzursuzluk yaratır. Bence güzel bir kadının mesut olması için önce mütevazı ve zekâsını kullanmasını bilen biri olması şart. Tevazu ile çevresindekilerin sempatisini kazanır ve dikkati birinci derecede alçak gönüllüğüne çekerek güzelliğini gizlemiş olur. Günümüzde bir kadının güzel görünebilmesi için o kadar çok imkân var ki; “Ben güzelim” diye övünmek akılsızlığın en güzel örneği. Bence güzel bir kadının cemiyette iyi bir yere sahip olması için üniversite eğitimine de ihtiyacı var. Böylece aklını ve bilgisini kullanarak dikkatleri güzelliğinden başka yönlere çekebilsin ki rahat etsin ve mesut olabilsin.”

Leyla Hanım'ın nerede okumuş olabileceğini merak etmiştim.

“Ankara Koleji'ni bitirdim ve hemen evlendim. Yalnız ben Allah'ın çok sevgili bir kulu olmalıyım ki uygun bir izdivaç yaptım ve uzun yıllar Avrupa'da kaldım. Okuyarak el-

Leyla Çelikbaş, “Güzel bir kadının mesut olabilmesi için önce mütevazı ve zekâsını kullanmasını bilen biri olması şarttır.

Dikkatleri güzelliğinden başka yönler çekebilirse rahat eder” diyor.

de edemediğim eğitimimi, görerek edindim ve kendiliğinden yetiştirdim.”

Başlangıçtan beri Bayan Çelikbaş'ın oturuşu, konuşurken yaptığı hareketler ve yüzünden hiç eksik olmayan tebessümü ile iyi bir salon hanımı olduğu anlaşıyordu. Bilhassa Avrupa sosyetesinde çok yaygın olan, Marilyn Monroe veya Jacqueline Kennedy'nin öncülük yaptığı yavaş ve hafif sesle konuşma tarzı hemen dikkatimi çekiyordu. Bakımlı ve dinlenmiş bir cildi vardı. Avrupa'da; Finlandiya'dan Paris'e, Londra'dan İtalya'ya kadar uzun yıllar dolaştığına göre, oradaki güzellik uzmanlarıyla teması da olmuştur diye konuyu bu yöne çevirdim.

“Dış ülkelerde güzellik enstitülerine gittiğim oldu. Ben bir hanım en az altı ayda bir güzellik uzmanına cildini te-

mizletmelidir. Çünkü günlük bakım süresince gözenekler krem ve pudrayla doluyor ve bu da cildin nefes almasına engel oluyor. İnsanın kendi cildini bilerek günlük bakımını yaptıktan sonra güzellik enstitülerine de devamı şart. Bence güzellikte onların çok faydası var.”

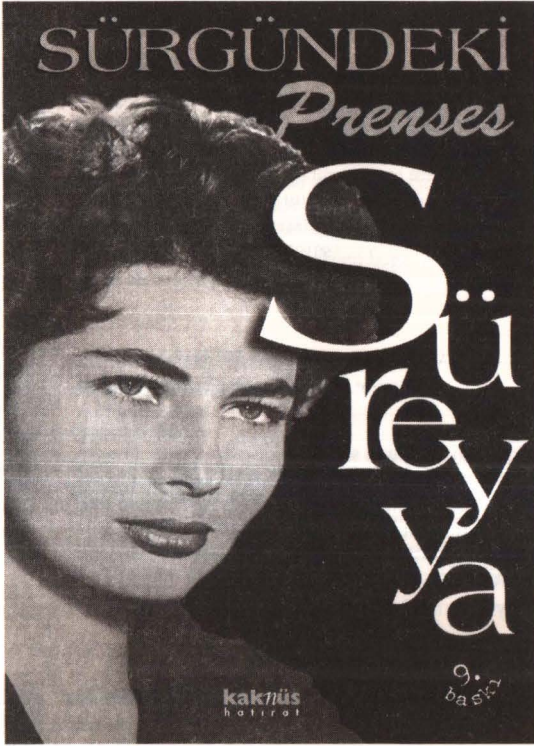
Tanrı'nın kendisine bahsettiği güzelliğin kıymetini, on altı yaşında bir çocuk annesi olan otuz dört yaşındaki Leyla Hanım'ın çok iyi bildiği hemen belli oluyor.

“Her sabah kalkınca kültür fizik yapıyorum. Yalnız bunlar belirli veya tavsiyeye uyan hareketler olmayıp aklıma o an gelen şekiller oluyor. Yazın yüzme, tenis ve yelken, kışın da yürüyüş ihmal etmediğim sporlarım. Böylece masaja veya kilo kaybetmek için saunalara taşınmama lüzum kalmıyor. Tanıdığım bazı hanımlar var; kilo vermek için saunaya gidip saatlerce işkence çekiyorlar, çıkınca da bir bardak su içip verdiklerini yine geri alıyorlar!”

Söz arasında Leyla Hanım'ın canı çok istese bile su veya sulu şeyler içmediğini öğrendik.

Leyla Çelikbaş güzel sanatlardan hoşlanıyor fakat hiçbir kolda deneme yapmamış. Evde kendisiyle ilgili bir şey ararken gözümüz şömine üzerinde duran bir kupaya ilişti. “Eşim Fahir Çelikbaş'la Marınara Yelken Kulübü'ne üyeyiz. Bir kotramız var; hafta sonlarında onunla sayfiye bölgelerine gidiyor, bazen de yarışlara katılıyoruz. Birkaç defa birincilik aldık, o kupa da böyle bir birincilikte verilmişti” dedi.

Çelikbaş'ların evinden ayrılırken güzel sahibesi, “Telefonda konunuzu sormayı unutmuştum, şimdi çok iyi öğrendim” diyordu.

Sayfa 368 - Ebatı 13,8 x 21 cm

SÜRGÜNDEKİ PRENSES SÜREYYA

Prenses Süreyya

İRAN SARAYINDAN GERÇEK BİR AŞK HİKAYESİ

Dünyanın en güzel prensesi, sürgündeki prenses, dünyanın en popüler imparatoriçesi... Bunlar 12 Şubat 1951'de, henüz 18 yaşındayken son İran Şahu Muhammed Rza Pehlevi'yle evlenerek İran İmparatoriçesi olan Süreyya'ya yakışan isimlerden sadece birkaçı. Mutlu bir evlilikleri olmasına rağmen, çift, Süreyya'nın İran tahtına varis verememesi nedeniyle 13 Şubat 1958'de ayrıldı.

Prenses Süreyya'nın 1961'de yazmaya başladığı hatıraları, dönemin en ünlü gazete ve dergilerinde yayımlanmış, 17 dilde kitap olarak basılmış, milyonlarca kişi tarafından ilgiyle okunmuştur.

Bu kitapta, Süreyya'nın "Hayatını" adını verdiği hatıralarına, "Unutukların" başlığı altında daha sonra yazdıkları ile İran Şahu'nun hatıralarından en ilgi çekici kısımlar da eklenmiştir.

Prenses Eva İsfendiyarî

Süreyya

KIZIM

Bir kızımız dünyaya geldiği zaman babası ile ona Süreyya adını verdik. Süreyya, "Yedi Yıldız" anlamına gelir ve Batı'da "Büyük Ayı" diye isimlendirilen yedili takım yıldızın bizdeki adıdır. İşin tuhafı, yedi sayısının onun hayatında oynadığı önemli rolü ben sonradan, bu yazı dizisini kaleme aldığım sırada fark ettim.

Gerçekten de kızımın yaşayışı, her yedi yılda bir kendini hatırlatan, garip fakat ilahî bir kanunun etkisi altında gibidir: Süreyya 12 Şubat 1951 tarihinde İran Kraliçesi olmuştu. Ne acıdır ki tam yedi yıl sonra gene aynı gün, İran Sarayı'nı terk etmek üzere son hazırlıklarını yapacaktı.

Milano'da, 12 Şubat 1965'in ilk saatlerinde, ilk filminin gala gecesinde hazır bulunup sokağa adımını attığında aradan bir yedi yıl daha geçmişti...

1950'li ve 60'lı yıllarda Prenses Süreyya'nın yaşam tarzı ve yaşadıkları, sadece İran'da değil Avrupa ve Türkiye'de de çok yakından takip ediliyordu. '50'li ve '60'lı yılların gazete ve magazin dergilerini şöyle bir karıştırdığımızda Prenses Süreyya'nın birçok dergide haber ve kapak konusu olduğunu görürüz. Elinizdeki bu kitapta, Süreyya'nın annesinin kızıyla ilgili hatıralarıyla beraber, dönemin Hayat mecmuasında Süreyya ile aynı yıllarda İstanbul'da yaşayan on meşhur kadınla yapılmış röportajları da okuyucuyla buluşturalım istedik. Yaşam tarzlarıyla toplum hayatına örnek olan bu hanımları yakından tanımak; onların gündelik hayatları ve ayırıcı özellikleri olan güzelliklerini koruma konusunda başvurdukları yöntemler hakkında bilgi vermek istedik. Kitapta ayrıca bu hanımların, "Güzelliğin yalnız makyajla sağlanabileceği" şeklindeki yaygın kaniya verdikleri şaşırtıcı cevapları da okuyacaksınız.

ISBN 978-975-256-200-4

www.kaknus.com.tr